

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์
เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

The Development and Enhancement of Production, and Value
Adding of Creative Handicraft for Improving Community- Based
Economy in Phrae Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ชุมชนวัฒนธรรมวิถีพุทธ : การพัฒนาและยกระดับศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อ
เสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก จังหวัดแพร่

The Cultural Community on Buddhist Way: The Development and The
Creative Upgrading of Arts and Culture for Supplementing the Local
economy on the foundation in Phrae Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นวัชโรจน์ อินเต็ม

พระครูปริยัติวรากร,ผศ.ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมจิต ขอนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766059

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์
เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

The Development and Enhancement of Production, and Value
Adding of Creative Handicraft for Improving Community- Based
Economy in Phrae Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ชุมชนวัฒนธรรมวิถีพุทธ : การพัฒนาและยกระดับศิลปวัฒนธรรมเชิง
สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก จังหวัดแพร่

The Cultural Community on Buddhist Way: The Development and The
Creative Upgrading of Arts and Culture for Supplementing the Local
economy on the foundation in Phrae Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นวัชโรจน์ อินเต็ม

พระครูปริยัติวรารกร,ผศ.ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมจิต ขอนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766059

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Sub-project 2

The Development and Enhancement of Production, and Value
Adding of Creative Handicraft for Improving Community- Based

Economy in Phrae Province

Under Research plan

The Cultural Community on Buddhist Way: The Development and The
Creative Upgrading of Arts and Culture for Supplementing the Local
economy on the foundation in Phrae Province

BY

Assistant Professor Dr.Onanong Woowong

Assistant Professor Dr.Nawatrot Intem

Phrakhru Phrariyatvarakorn, Assistant Professor Dr.

Assistant Professor Dr.Somjit Khonwong

Mahachulalongkornrajavidyalaya Phrae Campus

B.E.2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766059

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่
ผู้วิจัย	: ผศ.ดร.อรอนงค์ วุวงศ์, ผศ.ดร.นวัชโรจน์ อินเต็ม, พระครูปริยัติวรารกร, ผศ.ดร., ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ๓) เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) แบบการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) และชุดปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ พบว่า ๑. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนบ้านเหมืองหม้อมีองค์ความรู้มีชื่อเสียงด้านจักสานแอ็บข้าวด้วยไม้ไผ่หลาม ๒. มีการส่งเสริมและการยกระดับผลิตภัณฑ์จักสานด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ ๑) การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ๒) ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง ๓) ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ๔) ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชุมชน คือ การจักสานแอ็บข้าว ๓. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ด้วยการจัดอบรมและเข้าร่วมงาน ๔. มีแนวทางการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ๕. การสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด ๖. ปัญหา อุปสรรคด้านคุณภาพวัสดุ การจัดเก็บ และการผลิต

๒. พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ พบว่า การออกแบบและลวดลายแอ็บข้าวให้เป็นอัตลักษณ์ คือ “ดอกสัก” การผลิตต้องคำนึงคุณภาพ ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ต้นทุนการผลิต ตลาด เพื่อเป็นการยกระดับและเพิ่มมูลค่าของ

๓. การพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจพบว่า ผู้เข้าร่วมได้พัฒนาผลิตภัณฑ์แอ็บข้าว ด้วยลวดลาย “ดอกสัก” เพื่อเป็นการพัฒนาฝีมือและยกระดับและเพิ่มมูลค่าในการผลิตจักสานให้มีคุณภาพ ด้วยการเรียนรู้ขั้นตอนการพัฒนาการผลิตแอ็บข้าวลายดอกสักได้อย่างมีคุณภาพ

Research Title: The Development and Enhancement of Production, and Value Adding of Creative Handicraft for Improving Community- Based Economy in Phrae Province

Researcher: Asst.Prof.Dr.Onanong Woowong,
Asst.Prof.Dr.Nawascharose Intem,
Phrakhru Phrariyatvarakorn, Assistant Professor Dr.
Asst.Prof. Dr.Somjit Khonwong. .

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Fiscal Year : 2566/2023

Research Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

Abstract

The purposes of this study were 1) to investigate the body of knowledge on production enhancement and value adding in terms of culture and arts, 2) to develop the prototype of bamboo basketry products, and 3) to improve the manufacturing process and add value to bamboo basketry products for developing community-based economy in Phrae province. And participatory action Research (PAR), one of qualitative research methodology, was applied in this study. The research instruments consisted of in-depth interview, focus group discussion, and product development action plans.

The results were as follows.

1. Meung Mor community is well-known for sticky rice box made of bamboo (*Cephalostachyum Pergracile*), regarded as its identity. There has been products enhancement by promoting learning. Although its processes have been inherited from their ancestors, people's tacit knowledge comes from self-practice and experience. The knowledge has transferred from public and government organization thought seminars and workshops. There is the guideline, including network marketing, for developing new products regarding the variety to be customer choice. The material quality, storage, and production are still problematic.

2. The results concerning the development of bamboo basketry product's prototype indicated that "Dok Sak", one of unique patterns for sticky rice box, was created for product's quality, reliability, cost, and market, leading to product enhancement and value adding. The processes of creating prototype consisted of: 1. preparing weaving materials, 2. Preparing bamboo strips (Sen Tok), and weaving processes.

3. The results concerning the creative basketry products' manufacturing process and value adding showed that the participants improved sticky rice box products by applying "Dok Sak" pattern, regarded as skill development, product enhancement, and value adding, leading to high-quality basketry product, by learning the process of developing the production of high-quality applying "Dok Sak" pattern.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย เรื่องการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม
สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย
คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่สนับสนุนงบประมาณการทำ
วิจัยครั้งนี้ และ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ คำชี้แนะในการทำ
วิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเป็นรูปเล่ม

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน
ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหาร
ส่วนตำบลเหมืองหม้อ ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/
ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อทุกท่านที่ให้ข้อมูล จนทำให้งานวิจัย
สำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์ และคณะ

๓๐ กันยายน ๒๕๖๖

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ.....	จ
 บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ กรอบแนวคิด	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
 บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน และการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมจักสาน	๘
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม.....	๑๔
๒.๓ แนวคิดเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่ม.....	๒๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์.....	๒๖
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก	๓๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๗
 บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๓
๓.๒ พื้นที่การวิจัย	๔๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๔๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๐

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๓
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๕๔
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๕
๔.๑ องค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่.....	๕๕
๔.๒ พัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐาน รากจังหวัดแพร่.....	๖๘
๔.๓ พัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริม เศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่.....	๗๙
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม สร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่.....	๙๒
บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ.....	๙๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๙๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๐๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๗
บรรณานุกรม.....	๑๑๘
ภาคผนวก.....	๑๒๑
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย.....	๑๒๒
ภาคผนวก ข หนังสือที่เกี่ยวข้อง.....	๑๒๙
ภาคผนวก ค ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๓๕
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๓๖

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิด.....	๖
ภาพที่ ๒ ลงพื้นที่ชุมชนบ้านเหมืองหม้อ.....	๕๖
ภาพที่ ๓ แอ็บข้าวแบบดั้งเดิม.....	๕๘
ภาพที่ ๔ น้ำทุ่ง.....	๕๙
ภาพที่ ๕ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน.....	๖๐
ภาพที่ ๖ ลายจักสานแอ็บข้าว.....	๖๒
ภาพที่ ๗ ย้อมสีดอก.....	๖๒
ภาพที่ ๘ การแปรรูปไม้หาลาม.....	๖๓
ภาพที่ ๙ ทيوبดกแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน.....	๖๔
ภาพที่ ๑๐ ร่วมงานจัดซื้อสินค้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้.....	๖๕
ภาพที่ ๑๑ รูปแบบแอ็บข้าวดั้งเดิม.....	๖๖
ภาพที่ ๑๒ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	๖๗
ภาพที่ ๑๓ สันทนาการกลุ่มย่อย.....	๖๙
ภาพที่ ๑๔ วัสดุ อุปกรณ์ จักสาน.....	๗๒
ภาพที่ ๑๕ ปล้องไผ่หาลาม และตัดไผ่หาลามเป็นซี่ให้เท่ากัน.....	๗๒
ภาพที่ ๑๖ นำเส้นตอกที่จักแล้วฉีกเป็นเส้นๆ.....	๗๓
ภาพที่ ๑๗ เส้นตอก.....	๗๓
ภาพที่ ๑๘ การขูดตอก.....	๗๓
ภาพที่ ๑๙ นำเส้นตอกไปย้อมสีและผึ่งแดด.....	๗๔
ภาพที่ ๒๐ การก่อลาย.....	๗๔
ภาพที่ ๒๑ ต่อให้เป็นวงกลม.....	๗๕
ภาพที่ ๒๒ ลายแอ็บข้าวดอกสัก.....	๗๕
ภาพที่ ๒๓ การเก็บขอบ.....	๗๖
ภาพที่ ๒๔ พับครึ่งและรีดรอยพับ.....	๗๗
ภาพที่ ๒๕ นำฝาบनกับฝาล่างมาสวมกันจะได้แอ็บข้าว ๑ ใบ.....	๗๗
ภาพที่ ๒๖ การสานตาด (กันแอ็บข้าว).....	๗๘
ภาพที่ ๒๗ การใส่ตาดข้าว.....	๗๘

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ๒๘ การเย็บของฝาบनและล่าง.....	๗๙
ภาพที่ ๒๙ แอ็บข้าวต้นแบบ.....	๗๙
ภาพที่ ๓๐ การให้ความรู้ รูปแบบ และลดตายในการจักสาน.....	๘๒
ภาพที่ ๓๑ ลายดอกสักบนผืนผ้า.....	๘๒
ภาพที่ ๓๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ.....	๘๓
ภาพที่ ๓๓ รูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบที่พัฒนาลายดอกสัก.....	๘๔
ภาพที่ ๓๔ ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการ.....	๘๔
ภาพที่ ๓๕ วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสานแอ็บข้าว.....	๘๕
ภาพที่ ๓๖ การก่อลายจักสานแอ็บข้าว.....	๘๖
ภาพที่ ๓๗ ต่อให้เป็นวงกลม.....	๘๗
ภาพที่ ๓๘ สานลายแอ็บข้าว.....	๘๗
ภาพที่ ๓๙ เก็บขอบ.....	๘๘
ภาพที่ ๔๐ ตัดขอบ เก็บขอบและพับครึ่ง รีด.....	๘๙
ภาพที่ ๔๑ ประกอบฝาบนและฝาล่าง.....	๘๙
ภาพที่ ๔๒ สานตาดแอ็บข้าว (กันแอ็บข้าว).....	๙๐
ภาพที่ ๔๓ ใส่ฝาบนและฝาล่าง.....	๙๐
ภาพที่ ๔๔ การเย็บขอบฝาแอ็บข้าว.....	๙๑
ภาพที่ ๔๕ ผลิตภัณฑ์ที่ได้พัฒนา.....	๙๑
ภาพที่ ๔๖ Model ADDCA พัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่างาน หัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานราก.....	๙๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาแม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดี แต่ผลของการพัฒนาได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญหลายประการ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาทางด้านศีลธรรม ปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งในประชาคมโลกซึ่งต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประชาคมโลกมากขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองหากประเทศไทยเลือกที่จะดำเนินไปในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมตามกระแสโลกอย่างขาดความรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และขาดความเข้าใจในบริบทของตนเองก็จะเกิดภาวะเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ประเทศไทยควรนำทุนที่มีศักยภาพ มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่ การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) จัดการความเสี่ยง และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม สำหรับการเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ (ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน) ให้มีความสำคัญอย่างยิ่งกับการต่อยอดจากความเชื่อมโยงเชิงกายภาพสู่การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ ต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการกระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชน จังหวัดและเมืองตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ รวมถึงพื้นที่เชื่อมโยงอื่นๆภายในประเทศ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ มุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนา นวัตกรรมเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ๆ รวมถึงการใช้นวัตกรรมสำหรับการพัฒนาสินค้าและบริการทั้งในระดับพื้นบ้านจนถึงระดับสูงซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ดังนั้น จะเป็นช่วงที่มุ่งเน้นการพัฒนابนฐานภูมิปัญญา ที่เกิดจากการใช้ความรู้และทักษะ การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาและการพัฒนานวัตกรรม นำมาใช้ในทุกด้านของการพัฒนา การพัฒนาสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ขยาย

และสร้างฐานรายได้ใหม่ที่ครอบคลุมทั่วถึงมากขึ้นควบคู่ไปกับการต่อยอดฐานรายได้เดิม และเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการผนึกกำลังในการผลักดันขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วน (Thailand ๔.๐)^๑

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นความรู้ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของสรรพความรู้ต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในงานหัตถกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ มีงานหัตถกรรมพื้นบ้านหลายชนิดมิได้มีคุณค่าเป็นเพียงเครื่องมือ เครื่องใช้ที่มีประโยชน์ในการใช้สอย และมีความสวยงามเท่านั้น แต่ได้แฝงไว้ด้วยภูมิความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความรู้ต่าง ๆ อีกมากมาย ภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น เกิดจากการที่ชาวบ้านแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและวิถีชีวิตชาวบ้านที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันในชุมชน ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกันในชุมชน โดยทั่วไป ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ในอดีต วิถีชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างยิ่ง มีความพยายามสั่งสมความรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อประดิษฐ์สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ในลักษณะของงานหัตถกรรมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น การนำเถา ตัน หรือใบของพืช มาสอดไขว้ขัดกัน อย่างง่าย ๆ แล้วพัฒนาลวดลายให้ละเอียดประณีต จนได้ภาชนะจักสานที่มีคุณลักษณะตามที่ต้องการ การทำเครื่องจักสานจึงเริ่มจากสัญชาตญาณในการพัฒนา และการสร้างสรรค์ของมนุษย์ แล้วพัฒนาเรื่อยมาจนเป็นการทำเพื่อใช้สอยตามสภาพการดำรงชีวิต เพื่อสนองความต้องการตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในที่สุด เครื่องจักสานจึงเป็นงานหัตถกรรมที่มีคุณค่าเป็นงานสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่ใช้สอยได้ดี สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน มีรูปทรงและลวดลายสวยงาม ลวดลายจากการสาน สอดหรือถักนั้น เกิดจากความพยายามและสติปัญญาของมนุษย์ นอกจากนี้รูปแบบของเครื่องจักสานยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนที่แตกต่างกันไป^๒ ซึ่งเรียกว่าเป็นการสร้างงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์

งานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการนั้น สามารถแบ่งที่มาของแนวคิด ได้ ๒ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม (cultural asset) ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นเฉพาะความเป็น ภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมีความเป็นอัตลักษณ์ของตน เช่น รูปแบบลวดลาย สี สัน วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของตนเอง และการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลความต้องการจากกลุ่มผู้บริโภค (market oriented) ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป็นหลัก ร่วมสมัย และเข้ากับสมัยนิยมในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒(พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔), หน้า ๒-๓.

^๒ วิบูลย์ สีสวรรณ,พจนานุกรมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน,(กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ,๒๕๔๖),หน้า ๒๗๒-

ลวดลาย การใช้สี วัสดุที่ใช้ในการผลิตและคุณภาพของสินค้า ทั้งนี้การสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ได้แก่ คุณค่า ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต คุณค่าทางความงาม และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย ที่ได้กล่าวมานั้นจะต้องนำมาประสานบูรณาการ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนา สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่า เกิดความยั่งยืน และสามารถเพิ่มมูลค่า ของสินค้าให้กับผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์^๓

จังหวัดแพร่ถือว่าเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการทำงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการทำหัตถกรรมงานจักสานอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อยโดยเฉพาะเครื่องจักสานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ช้าววด ก๊วะข้าว ก่องข้าว แอบข้าว โตก ฝาชี แอบหมาก แอบเมี่ยง กุบ ก้วย เป่งลำไย ช้าวชนิดต่างๆ ไช สุ่ม ส้อง เป็นต้น งานจักสานเป็นอีกหนึ่งโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เพื่อให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพจักสานทำให้สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนหัตถกรรมจักสานไม่ไผ่ในจังหวัดแพร่ถือเป็นหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน เนื่องจากมีวัสดุ อุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น ผู้คนสามารถผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตได้เอง โดยเฉพาะเครื่องใช้ต่างๆ งานจักสานหรือเครื่องจักสาน เป็นงานหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน งานจักสานเป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นความรู้ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของสรรพความรู้ต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในงานหัตถกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ มีงานหัตถกรรมพื้นบ้านหลายชนิดมิได้มีคุณค่าเป็นเพียงเครื่องมือ เครื่องใช้ที่มีประโยชน์ในการใช้สอย และมีความสวยงามเท่านั้น แต่ปัจจุบันหัตถกรรมจักสานเป็นการเสริมสร้างอาชีพให้กับชุมชนในท้องถิ่น เสริมสร้างรายได้เพื่อชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามัคคีขึ้น เป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพของชุมชน สามารถนำทุนทางสังคมมาใช้กันอย่างกว้างขวาง ดังวิสัยทัศน์ของจังหวัดแพร่ที่ว่า “เมืองเศรษฐกิจมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ” จากข้อมูลการวิเคราะห์ผลศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวแปรจากปัจจัยภายใน ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของจังหวัดแพร่ ปัจจัยภายนอก นโยบายของรัฐบาล ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับประเทศ พบว่า จังหวัดแพร่มี ยุทธศาสตร์ของจังหวัดแพร่ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาจังหวัดในด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เป้าประสงค์ที่ ๒ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนประชาชน ตลอดจนเกษตรกรมีรายได้

^๓ ตระกูลพันธ์ พชรเมธา, ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร ฉบับภาษาไทย. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ ๒๕๕๙ : ๗๑.

เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดี กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัยและผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม^๔ เป็นหลักในการทำวิจัยเพื่อร่วมพัฒนาศักยภาพของจังหวัดแพร่

จากเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ พัฒนาต้นแบบและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน เป็นการเสริมสร้างอาชีพให้กับชุมชนในท้องถิ่น เสริมสร้างรายได้เพื่อชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามัคคีขึ้น เป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพของชุมชน สามารถนำทุนทางสังคมมาใช้น้อย่างกว้างขวาง

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ องค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากทำอย่างไร

๑.๓.๒ ต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากมีวิธีการอย่างไร

๑.๓.๓ ยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากทำอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

^๔ แผนพัฒนาจังหวัดแพร่ (๒๕๖๑-๒๕๖๔), สำนักงานจังหวัดแพร่, กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, ๒๕๕๙, หน้า ๗๑-๗๒.

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการค้นคว้าดังต่อไปนี้

- ๑) ศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก
- ๒) การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก
- ๓) การยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ตำบลเหมืองหม้อมีจำนวนทั้งหมด ๖,๙๕๙ คน

๑.๔.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มหัตถกรรมจักสานและทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาในกระบวนการผลิตสินค้าจากไม้ไผ่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๕ คน สนทนากลุ่มย่อย ร่วมกับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่, ประธานกลุ่มหรือผู้แทน, ผู้นำชุมชน, ปราชญ์ท้องถิ่น, ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ, เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ, ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่, กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ตัวแทนผู้บริโภค, ตัวแทนจำหน่าย รวมจำนวน ๑๐ คน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่เป็นต้นแบบที่มีอัตลักษณ์เพื่อไปสู่การยกระดับและเพิ่มมูลค่า ผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน ๑๕ คน ปราชญ์ท้องถิ่น ๒ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในท้องถิ่นและชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ มีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน เพื่อเป็นการยกระดับรายได้ของชุมชน

การยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่า หมายถึง กระบวนการในการเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

เครือข่ายทางการตลาด หมายถึง การเชื่อมโยงของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารด้านการตลาดร่วมกัน หรือทำกิจกรรมด้านการตลาดร่วมกัน เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมไม้ไผ่แก่ผู้บริโภค

งานหัตถกรรมสร้างสรรค์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำมาจากไม้ไผ่ที่พัฒนาจากต้นแบบผลิตภัณฑ์ และการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น แอ็บ ข้าว กระจก้า กล้องใส่กระดาษทิชชู เป็นต้น

การพัฒนา หมายถึง การสร้างหรือการปรับปรุงสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น

๑.๖ กรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิด

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก

๑.๗.๒ ได้ผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน และการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมจักสาน
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม
- ๒.๓ แนวคิดเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่ม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์
- ๒.๕ เศรษฐกิจชุมชนฐานราก
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน และการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมจักสาน

วิวัฒนาการของนักคิดในแต่ละยุคสมัย มีสิ่งที่น่าสนใจในเรื่องของการรู้จักประยุกต์ใช้วัตถุดิบใกล้ตัวให้เป็นประโยชน์ เริ่มตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ถ้ำรู้จักคิดที่จะชุบขัดถ้ำทอดประสบการณ์ในชีวิตลงบนผนังถ้ำอัลตามิราในประเทศสเปนและถ้ำลาสโกในประเทศฝรั่งเศส (Altamira & Lascaux) ด้วยสิ่งของที่หาง่ายใกล้ๆ ตัวทำให้นักโบราณคดีได้มองเห็นเรื่องราวความเป็นมาสิ่งที่สืบทอดมาเป็นลำดับ ทำให้ทราบว่าแม้แต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงโลกปัจจุบันมนุษย์รู้จักที่จะนำศิลปะมาเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และนักคิดในยุคก่อนประวัติศาสตร์นี้ได้รู้จักสร้างสรรค์ผลงานจากวัสดุในท้องถิ่นที่หาได้ง่ายใกล้ ๆ ตัว งานจักสานท้องถิ่นเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นผลงานของชาวบ้านที่ทำรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล ก็ได้ใช้หลักคิดจากการหาวัสดุในท้องถิ่น ง่าย ๆ ใกล้ ๆ ตัว มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์แบบพอเพียงที่ทำให้ชาวบ้านมีเศรษฐกิจแบบเพียงพอ และในปัจจุบันสังคมไทยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการหันมาพึ่งตนเองตามวิถีไทยโดยการน้อมนำแนวพระราชกระแสเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตทั้งส่วนบุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม เพราะโดยพื้นฐาน สังคมไทยมีต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีคุณค่ามหาศาลอยู่ในตัวอยู่แล้ว เพราะเป็น

ประเทศเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณธัญญาหารและวัตถุดิบในท้องถิ่นที่นำมาสร้างสรรค์เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนานและมีการกระจายอยู่ทุกพื้นที่ในประเทศไทย^๑

๒.๑.๑ คุณค่าของงานหัตถกรรมจักสาน

งานหัตถกรรมจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ จุดประสงค์หลักของการสร้างหัตถกรรมจักสานขึ้นมาก็เพื่อใช้สอยเป็นหลักสำคัญซึ่งจะเป็นการใช้สอยในการอุปโภคบริโภคหรือใช้สอยในพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อถือตามชนบประเพณี นอกเหนือจากการสร้างงานหัตถกรรมจักสานขึ้นมาเพื่อใช้สอยโดยตรงแล้วยังทำให้มนุษย์มีเวลาที่จะสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้ได้อย่างพิถีพิถันประณีตงดงามยิ่งขึ้น จนทำให้เครื่องมือเครื่องใช้บางส่วนเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าของงานหัตถกรรมจักสานไว้ ๒ ลักษณะ คือ คุณค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ใช้สอยกับคุณค่าทางความงามและศิลปะ ซึ่งได้แยกเป็นหัวข้อดังนี้

๑) คุณค่าที่เกิดจากประโยชน์ใช้สอย (Functional value) งานหัตถกรรมจักสานเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งวิบูลย์ ลี้สุวรรณ ได้กล่าวถึงคุณค่าที่เกิดประโยชน์ ดังนี้ คุณค่าของเครื่องจักสานที่ได้จากประโยชน์ใช้สอย แบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้เป็น คุณค่าที่ได้รับจากประโยชน์ใช้สอยทางกาย ได้แก่ การสร้างเครื่องจักสานเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต เช่น เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค และการประกอบอาชีพ เป็นต้น ส่วนคุณค่าของเครื่องจักสานอีกประการหนึ่ง คือ คุณค่าทางใจ ได้แก่ เครื่องจักสานที่สร้างขึ้นใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การสานตุ้มในภาคเหนือและภาคอีสาน กว๋นน้อย กว๋นหลวง ที่สานด้วยไม้ไผ่ที่ใช้สำหรับใส่สิ่งของในเทศกาลและพิธีทางพุทธศาสนาของภาคเหนือ เป็นต้น คุณค่าของเครื่องจักสานด้านประโยชน์ใช้สอยนี้ เกี่ยวเนื่องและเป็นตัวกำหนดการสร้างรูปทรงโครงสร้างลวดลายและการเลือกใช้วัสดุ โดยเฉพาะเครื่องจักสานพื้นบ้านภาคต่าง ๆ ทั่วไปได้แสดงถึงความชาญฉลาดของช่างจักสานพื้นบ้านได้เป็นอย่างดีว่ามีความเข้าใจในหลักของความงามอย่างพื้นๆ ง่าย ๆ แต่ก็มีเอกลักษณ์เด่นเฉพาะตนที่มีคุณค่าในการใช้สอยอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ดำรงชีวิตในทุกๆ ด้าน ของผู้คนแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าของเครื่องจักสานในการใช้สอยที่สามารถแบ่งตามลักษณะหน้าที่ใช้สอยออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้อย่างกว้าง คือ ใช้ในการอุปโภคบริโภค ใช้ในอาชีพการงาน ใช้ในพิธีการตามความเชื่อ ขนบประเพณีและศาสนาและจากเครื่องจักสานที่แบ่งประเภทตามลักษณะใช้สอยนี้แล้ว ยังแยกออกไปตามลักษณะการใช้ให้ละเอียดลงไปอีกมาก เช่น ใช้เครื่องจับดักสัตว์ ใช้เป็นภาชนะ ใช้เป็นเครื่องประกอบอาคารบ้านเรือน ใช้เป็นเครื่องปูลาด ฯลฯ อย่างไรก็ตาม คุณค่าและคุณประโยชน์ของเครื่องจักสานที่มนุษย์ได้รับจากการใช้สอยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลความสะดวกสบายที่ได้รับจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วยแล้ว เครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นเครื่องจักสานที่ผลิตได้ในท้องถิ่นของตนนั้นเป็นสิ่งที่

^๑ เอกวิทย์ ณ ถลาง, ภูมิปัญญาทักษิณ, ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

ค่าอย่างยิ่งที่ช่วยเอื้ออำนวย ให้การดำรงชีวิตดำเนินไปด้วยดี ตามควรแก่สภาพสังคมแก่ท้องถิ่น นอกเหนือจากคุณค่าที่ใช้สอยแล้วเครื่องจักสานจำนวนมากยังมีคุณค่าทางด้านความงามและคุณค่าทางด้านศิลปะจนถือว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมก็มีมากมาย ^๒

๒) คุณค่าทางความงามและศิลปะ (Aesthetic value & Artistic value) งานหัตถกรรมจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งคุณค่าที่เกิดจากความงามทางศิลปะไว้ว่าเครื่องจักสานในภาคต่าง ๆ ของไทยโดยเฉพาะเครื่องจักสานพื้นบ้านที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมจำนวนไม่น้อยเป็นเครื่องจักสานที่มีคุณค่าทางด้านความงามและศิลปะที่มีคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากงานศิลปหัตถกรรม และงานหัตถกรรมอื่น ๆ คุณค่าทางด้านความงามและศิลปะของเครื่องจักสานนั้นเกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

คุณค่าทางความงามและศิลปะที่เกิดจากรูปทรง โครงสร้าง และลวดลายจากการวิเคราะห์เครื่องจักสานในเชิงศิลปะที่ได้กล่าวไว้แล้วจะเห็นถึงความสามารถ และลักษณะเด่นในการเลือกใช้รูปทรง โครงสร้าง และลวดลายในการทำเครื่องจักสานของภาคต่าง ๆ ว่ามีความชาญฉลาดและรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง และผลจากความสามารถนั้นทำให้เครื่องจักสานมีความงดงามที่เกิดจากความประสานสัมพันธ์ และความกลมกลืนของรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย เป็นอย่างดี ลักษณะของการสร้างสรรค์เครื่องจักสานที่มีคุณค่าทางความงามและศิลปะมิได้จำกัดเฉพาะความประณีต ละเอียดเท่านั้น หากแต่รวมถึงเครื่องจักสานบางชนิดที่ไม่ละเอียดประณีตแต่มีการแสดงออกทางอารมณ์และศิลปะประกอบเป็นรูปทรง โครงสร้างและลวดลายที่เหมาะสมลงตัวและมีความงามที่เรียบง่าย^๓

๒.๑.๒ ประเภทของงานหัตถกรรมจักสาน

การทำงานหัตถกรรมจักสานมีวิธีการทำที่เกิดจากความเรียบง่ายเท่าที่จะทำได้จากวัสดุ และเครื่องมือเพียงไม่กี่ชิ้น ไม่ต้องใช้เครื่องมือยุ่งยากซับซ้อน วัสดุที่ใช้กัน ได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย ใบลาน กก ฟาง และแฝก วัสดุเหล่านี้จะถูกตัด เพื่อเตรียมที่จะสาน ถัก ทด ด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน มีมีด กรรไกร คีม เหล็กแหลม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้กล่าวถึงประเภทของงานหัตถกรรมจักสานไทยไว้ในหนังสือผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยที่ควรอนุรักษ์ ประเภทจักสาน โดยแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^๔

๑. เครื่องจักสานที่เป็นเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น กระบุง ตะกร้า กระจาด สุ่มดักปลา ไซ งอบ หมวก เป็นต้น

^๒ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, เครื่องจักสานในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๒), ๑๒๖-๑๓๐).

^๓ อ้างแล้ว, วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, เครื่องจักสานในประเทศไทย, หน้า ๑๒๖-๑๓๐.

^๔ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการพัฒนาสินค้าโอท็อป. เส้นทางเศรษฐกิจ, ๒๕๕๐, สืบค้นเมื่อ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๕, จาก <http://www.matichon.co.th/rich/>

๒. เครื่องจักรสานที่เป็นส่วนประกอบของอาคารบ้านเรือน เช่น ฝาขัดแตะ เสื่อ และ โครงสร้างหลังคา เป็นต้น

หัตถกรรมจักสานที่ใช้กันอยู่ในแต่ละท้องถิ่นและได้แบ่งประเภทของหัตถกรรมจักสานไว้ ดังนี้

๑. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องภาชนะส่วนมากทำด้วยไม้ไผ่ หวาย ใช้ใส่ของนานา ชนิด

๒. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตักและตวง เช่น กระออม กระชु สัด เป็นต้น

๓. เครื่องจักสานที่ใช้ในครัวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวชนบท มีกระซอน กระดัง พัด เป็นต้น

๔. เครื่องจักสานที่ใช้ในการขนส่งใส่สินค้ามี เข่ง หลัว ชะลอม

๕. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องจับและดักสัตว์มีอีจู้ ชะนาง ลอบ สุ่ม ผีอก กระชัง ข้อง

๖. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องเรือน เครื่องปูลาด เครื่องประดับ และเครื่องเล่น เช่น บ้านที่ฝาเรือนทำจากไม้ไผ่สานที่เรียกว่า ฝาขัดแตะ เสื่อที่ทอจากกก เสื่อลำแพน มู่ลี่ หมวก กระจา กระเช้า ปลาตะเพียนและตุ๊กตาสานด้ายใบลานและใบมะพร้าว

๒.๑.๓ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน

๑) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานอย่างถูกวิธี การพัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่มีผลกระทบของการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมจักสานไว้ดังนี้^๕

การพัฒนางานหัตถกรรมจักสานตามอิทธิพลทางสังคมจะเป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจ ของชาวชนบทที่ ผลิตงานหัตถกรรมจักสาน มีรายได้เพิ่มขึ้น มีงานทำเป็นอาชีพรอง หรือทำเป็นอาชีพหลักตลอดปี ในขณะที่เดียวกัน ถ้าการพัฒนานั้นไม่ถูกวิธี ก็จะเกิดผลเสียทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และ คุณค่าของงาน หัตถกรรมจักสาน คือ เมื่อมีการผลิตงานหัตถกรรมจักสานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จะทำ ให้งาน หัตถกรรมจักสานล้นตลาดเกินความต้องการได้ง่าย เพราะปริมาณความต้องการในการใช้งาน หัตถกรรมจักสานอยู่ในวงจำกัด เพียงใช้เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตของชาวชนบทเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีการผลิตจนล้นตลาด จะทำให้ราคาถูก ไม่คุ้มกับต้นทุนซึ่งอาจนำไปสู่การสูญสลายได้ นอกจากนี้ การส่งเสริมในการพัฒนาและผลิตอย่างไม่ระมัดระวัง เช่น การใช้วัสดุอย่างฟุ่มเฟือย ไม่คุ้มค่า ทำให้ เกิดการขาดแคลนวัสดุ ดังปรากฏอยู่แล้วในบางท้องถิ่นทำให้วัสดุราคาสูงหรือหาไม่ได้ จนต้องเลิกผลิต ไปในที่สุด

ดังนั้นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานให้ถูกวิธี เพื่อการหลีกเลี่ยง

^๕ อ่างแล้ว, วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, เครื่องจักสานในประเทศไทย, หน้า ๑๓๒.

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่องานหัตถกรรมจักสาน สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ ดังนี้

๑) ด้านวัสดุ ควรใช้วัสดุธรรมชาติอย่างคุ้มค่าที่สุด และการนำวัสดุสมัยใหม่ เช่น พลาสติก เอ็น ไนลอน เข้ามาประกอบการงานหัตถกรรมจักสานที่ใช้วัสดุพื้นบ้านอาจจะช่วยให้เกิด ความสะดวกรวดเร็วในการผลิต แต่จะเกิดความขัดตา ความไม่เข้ากันของวัสดุ อาจจะทำให้งานหัตถกรรมจักสานขาดคุณค่าทางความงาม เมื่อคุณค่าลดต่ำลง ราคาย่อมจะถูกกดด้วย เมื่อราคา และคุณค่าด้อยลง ก็จะทำให้การผลิตอย่างฟุ่มเฟือยอันเป็นการทำลายวัสดุและใช้วัสดุอย่างไม่คุ้มค่าสุดท้าย ก็จะทำให้เกิดการขาดแคลนวัสดุ

๒) ด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย การพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ควร รมั้ดระวังในการที่จะเปลี่ยนหน้าที่ของงานหัตถกรรมจักสานไปตามความต้องการของตลาด เพราะ การประยุกต์ประโยชน์ใช้สอยให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดนั้น อาจมีผลกระทบต่อการสร้าง รูปแบบ ลวดลายเมื่อมีการส่งเสริมให้ผู้ผลิตได้มีการพัฒนารูปแบบตามความต้องการของตลาด แต่ ขาดการศึกษาในเรื่องรูปทรง ลวดลาย โครงสร้างพื้นบ้านดั้งเดิมก็จะเป็นการทำลายคุณค่าด้วยการ เปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยอันเป็นผลจากการพัฒนาที่ไร้คุณภาพได้

๓) ด้านเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่น (Local Characteristics) เป็นอีก สิ่งหนึ่ง ที่มักจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างไม่ถูกวิธีมีการนำรูปแบบของงานหัตถกรรม จักสานภาคหนึ่ง ไปพัฒนาอีกภาคหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น เท่ากับเป็นการ ทำลาย เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมจักสานจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ ทั้ง ด้านวัสดุ ประโยชน์ใช้สอย และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อหาแนวทางที่เป็นผลดีและเกิด ประโยชน์ อย่างแท้จริงในการพัฒนา

๒) กลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน การพัฒนา และส่งเสริมงานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา รูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน^๖ สรุปได้ดังนี้

๑. การเดินเข้างานแฟร์หรืองานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้ได้เห็นอะไรที่ แปลกใหม่สามารถนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานการพัฒนารูปแบบงานของ ตนเอง ได้

๒. การนำสินค้าของตัวเองให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยวิเคราะห์หาแนวทาง ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทำให้การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด สามารถมาขอคำแนะนำได้ที่ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ รวมทั้งหน่วยงานเสริม เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชหรือภาคเอกชนอื่นๆ

^๖ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการพัฒนาสินค้าโอท็อป. เส้นทางเศรษฐกิจ, ๒๕๕๐, สืบค้นเมื่อ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๕, จาก <http://www.matichon.co.th/rich/>

๓. การเปลี่ยนสินค้าให้ฉีกตลาดออกไป โดยมีพื้นฐานการแก้ปัญหาไปที่วัตถุดิบที่มีอยู่ เทคโนโลยีที่มีอยู่ เอาสามอย่างนี้มารวมกันเพื่อให้เป็นสินค้าใหม่ เช่น ถ้าเป็นผ้า ก็เป็นเสื้อผ้าพลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ ไม่มีอะไรฉีกตลาดออกไป ไม่ใช่เอาผ้าไปแปรรูปอย่างเดียว แต่จะต้องเอาไปผสมกับอย่างอื่นด้วย อย่ายึดผ้าเป็นหลักเท่านั้นหรือถ้าจะเป็นพลอกหมอน ก็อย่าเป็นพลอกหมอนเรียบๆ แต่จะต้องประยุกต์เพิ่มเติม แนวคิดหลักๆ ในการปรับเปลี่ยนสินค้าให้ฉีกตลาดออกไปอาจทำได้ดังนี้

๑) การตัดหรือขจัดออกให้เกิดเป็นสินค้าใหม่ แต่สินค้านั้นยังทำหน้าที่ได้เหมือนเดิม

๒) การรวมโดยเอาสินค้าของตนเองไปรวมกับสินค้าอื่น

๓) การย่อ การทำสินค้าให้มีขนาดเล็กลง

๔) การขยาย ทำให้ใหญ่ขึ้น แล้วปรับเปลี่ยนรูปร่างด้วย

๕) หลักการของจิ๊กซอว์ ตัดต่อเติม หรือแยกออกก็ยังทำงานได้

๔. การปรับปรุงด้านบรรจุภัณฑ์ สินค้าบริษัทใหญ่ ๆ เกือบทุกบริษัทให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์อย่างมาก สินค้าบางตัวแทบจะเรียกได้ว่าขายได้เพราะบรรจุภัณฑ์เลยทีเดียว และก็ต้องคำนึงถึงการลงทุนที่คุ้มค่าด้วย ดังนั้นควรเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม สามารถคุ้มครองตัวผลิตภัณฑ์ได้

๕. การสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ของตนเอง สินค้าขาดเอกลักษณ์ก็ทำให้ความน่าสนใจลดลง ทางที่จะช่วยแก้ปัญหาได้คือ ภาครัฐต้องแก้ไขให้ตรงจุด เทคโนโลยีที่มีอยู่ต้องสอดคล้องกับความต้องการด้วย โดยอาจจะขอความร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นแหล่ง ความรู้ในการวิจัย เช่น ทำอย่างไรไม่ให้เสื้อกระจุมีเชื้อราอาจจะต้องใช้สารที่ดีหรือเทคโนโลยีอื่น ที่ทางมหาวิทยาลัยควรจะเป็นผู้ทำการวิจัยออกมา หรือจะเป็นการรวมตัวกันเพื่อวางแผนการวิจัย เพราะงานวิจัยเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่ต้องการอาจจะต้องใช้เงินสูงมหาศาลและการรวมตัวกันอย่างนี้ยังเป็นผลดีต่อระดับเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย

๖. การมีตราสินค้าเพื่อให้เกิดการยอมรับสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคและจะนำไปสู่ความภักดีต่อตราผลิตภัณฑ์ นั่นคือความสำเร็จสุดท้าย นอกจากนี้ ตราสินค้ายังทำให้เพิ่มยอดขาย เป็นตัวแบ่งตลาดผู้บริโภคด้วย เพราะสินค้าหลายชนิดผลิตจากบริษัทเดียวกัน แต่เจาะตลาดต่างกันเช่น ตลาดวัยรุ่น เด็ก ผู้ใหญ่เมื่อตลาดหนึ่งเสียไปก็ไม่ส่งผลเสียไปทั้งระบบสำหรับตราสินค้าที่ดี ควรง่ายต่อการออกเสียง จดจำ สามารถถ่ายทอดได้ง่าย และควรมีลักษณะเด่นเฉพาะซึ่งอาจจะเด่นด้วยสีสัน ควรจะมีความหมายที่ดีหากเป็นภาษาไทยต้องดูว่ามีความหมายแฝงหรือไม่หรือเมื่อออกเสียงอาจจะทำให้ความหมายหรือถ้อยคำผิดแผกไปหรืออาจจะแปลความหมายออกมาไม่ดี นอกจากนี้การใช้สำหรับผู้ที่ต้องการส่งสินค้าไปต่างประเทศ ต้องเทียบ

การออกเสียงของภาษาด้วยว่าเมื่อแปลความหมายออกมาแล้วสอดคล้องเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หรือต้องระวังเรื่องการออกเสียง เพราะชาวต่างชาติไม่ถนัดกับการออกเสียงภาษาไทย

๗. การเก็บข้อมูล ผู้ประกอบการต้องเก็บข้อมูลด้านความต้องการของลูกค้า

ลูกค้า คือใคร จากนั้นดูตลาดช่องทางการจัดจำหน่าย จะทำอย่างไรให้สินค้าถึงมือลูกค้าอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังต้องเก็บข้อมูลของคู่แข่ง และแหล่งจำหน่ายสินค้าด้วย สำหรับผู้ประกอบการที่มีสินค้าอยู่ แล้วแต่ไม่เคยเก็บข้อมูลเลย ต้องเริ่มจากการเก็บข้อมูลในเรื่องวัตถุดิบ ราคาต้นทุน ซัพพลายเออร์ มีกี่ราย แต่ละรายขายสินค้าแตกต่างกันไปอย่างไร เปรียบเทียบคุณภาพของสินค้า รวมทั้งประวัติสถานที่ติดต่อ นอกจากนี้ข้อมูลของลูกค้าว่าลูกค้าเป็นใครมีคำสั่งซื้อในแต่ละครั้งเท่าใด เพื่อกระตุ้นการให้บริการ รวมทั้งข้อมูลทั้งที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์เพื่อว่ามีสินค้าใหม่ๆจะได้แจ้งให้ลูกค้าได้ทราบ ด้วยการส่งแผ่นพับ ใบปลิว แค็ตตาล็อก เป็นการกระตุ้นความสนใจให้เกิดขึ้น หรือในช่วงเทศกาลสำคัญ วันสำคัญ การส่งบัตรอวยพร เพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ และเป็นลูกค้าประจำกันอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันภาครัฐได้เข้ามามีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน นั่นคือการเสริมสร้างความรู้และทักษะ รวมทั้งความช่วยเหลือในด้านการตลาด ควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ

สรุปการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมจักสานที่เป็นการนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุณค่า ออกผลิตภัณฑ์ด้วยศิลปะและนำมาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์และลักษณะของท้องถิ่น ที่สามารถนำมาเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมในชุมชนซึ่งจะต้องมองถึงวัสดุใช้วัสดุธรรมชาติอย่างคุ้มค่าที่สุด ประโยชน์ใช้สอยส่งเสริมให้ผู้ผลิตได้มีการพัฒนารูปแบบตามความต้องการของตลาด

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไว้ในหนังสือ หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ความหมายการออกแบบ

การออกแบบ คือ กิจกรรมการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการ กระทำของมนุษย์ ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการแจ้งผลเป็นสิ่งใหม่ๆ มีทั้งที่ออกแบบสร้างขึ้นใหม่ให้แตกต่างจากของเดิมหรือปรับปรุงตกแต่งของเดิม ความสำคัญของการออกแบบเป็นขั้นตอนเบื้องต้น ที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ประสบความสำเร็จในตลาดและตรงตามเป้าหมาย งานออกแบบ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยการเลือกเอาองค์ประกอบมาจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ ที่สามารถสนองความต้องการตามจุดประสงค์ของผู้สร้างและสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่มีอยู่ในขณะนี้ เนื่องจาก ความต้องการมีมากกว่าปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐาน ๔ ประการ จนเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์

พยายาม ทำการออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจที่มีอยู่ไม่สิ้นสุด จากลักษณะงานที่เรียบง่าย ค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนเกี่ยวพันกัน ยิ่งขึ้นระหว่าง สิ่งของต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และระหว่างสิ่งของกับสภาพรอบตัว โดยมีผลมาจากการดำรงชีวิตและ วิทยาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^๗

ประเภทของการออกแบบผลิตภัณฑ์

ที่ผ่านมาในแวดวงการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือการออกแบบอุตสาหกรรม (Industrial Design) ทั่วโลกมีการแบ่งประเภทของผลิตภัณฑ์ไว้หลากหลายมากตามแต่สถาบันหรือสมาคมไหนจะบัญญัติขึ้นมา แต่การแบ่งที่ดูเหมือนจะเป็นที่นิยมกันมากจะเป็นการแบ่งในรูปแบบดังต่อไปนี้

๑. Consumer products (ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภค) ผลิตภัณฑ์ประเภทนี้จะแยกย่อยไปอีก อาทิเช่น

- Domestic products (ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าอุปโภคบริโภคที่ใช้ภายในหรือสำหรับที่อยู่อาศัยที่ไม่ใช่บริษัทสำนักงานโรงงานหรือสถานที่ใดแล้วแต่ที่มีสภาพแวดล้อมแบบอุตสาหกรรม)
- Fashion (ผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มอาจจะรวมถึงเครื่องประดับ (Jewelry and Accessories) ด้วยในบางครั้ง)
- Sporting goods and equipment's (ผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์กีฬาต่างๆ ที่สามารถแยกมาได้แบบนี้เป็นเพราะการออกแบบอุปกรณ์กีฬามีความต้องการและข้อจำกัดที่ค่อนข้างแตกต่างจากการออกแบบผลิตภัณฑ์อื่นๆพอสมควร)
- Transportation (ผลิตภัณฑ์หรือพาหนะที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมขนส่งทั้งทางน้ำ บก อากาศ ที่ไม่ได้ใช้งานในเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรมหนัก และการทหาร)
- Furniture (เครื่องเรือนต่างๆที่ใช้ในที่อยู่อาศัยทั้งในและนอกอาคาร การออกแบบเฟอร์นิเจอร์ได้รับการยอมรับว่าเป็นศาสตร์ๆ หนึ่งของการออกแบบผลิตภัณฑ์มาหลายทศวรรษ)
- Lighting (ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการให้แสงสว่าง)

๒. Industrial, Military and Medical products (ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่มีความซับซ้อนมากเกินกว่าการใช้งานของผู้บริโภคทั่วไป ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทางการทหารและผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในด้านการแพทย์)

จากการแบ่งประเภทแบบข้างต้นจะเห็นได้ว่ายังมีผลิตภัณฑ์อีกหลายอย่างที่ไม่ได้กล่าวถึง เช่น Environmental หรือPublic design (ผลิตภัณฑ์หรือเฟอร์นิเจอร์ที่ออกแบบเพื่อใช้งานในที่สาธารณะเช่น ป้ายรถเมล์ ป้ายจราจร ไฟถนน ถังขยะสาธารณะ แก้วสาธารณะตามทางเดินหรือในสวนสาธารณะ คำว่า Environmental design ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม)

^๗ วชิรินทร์ จรุงจิตสุนทร,หลักการและแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์,(กรุงเทพฯ: แอปพาพรพินดกรู๊ป จำกัด,๒๕๔๘),หน้า ๑๕.

Special activity or Specific task products เช่น อุปกรณ์ดำน้ำ อุปกรณ์การเกษตรที่ไม่ใช่ระดับอุตสาหกรรมใหญ่ๆ Packaging (บรรจุภัณฑ์) ก็ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับ consumer products คำถามที่ว่าผลิตภัณฑ์นี้ควรจัดอยู่ในประเภทไหนถ้าสามารถใช้งานได้ทั้งที่บ้าน สำนักงาน โรงแรม โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ยังคงมีอยู่ตลอดเวลาที่เราพบว่าที่มนุษย์ยังคงมี Lifestyle ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ประเภท Lifestyle มักจะถูกจัดให้อยู่ในหมวดใดหมวดหนึ่งใน Consumer products มากกว่าที่จะอยู่ในข้อ ๒.^๘

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handy crafts) ผู้ออกแบบและผู้ผลิตมักเป็นคนเดียวกัน และได้สัมผัสกับ ผลิตภัณฑ์นั้นตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ มักสอดคล้องอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเข้าไปในผลงานที่ทำด้วยจุดประสงค์ดั้งเดิมทำขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เส้นผ่าของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้อยู่ที่ ความไม่เหมือนกันในรายละเอียดของผลงานแต่ละชิ้น เป็นงานประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อนที่เครื่องจักรทำได้ยาก

ส่วนของขอบเขตของงานออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นวัชรินทร์ จรุงจิตสุนทรได้แบ่งออกเป็น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handicrafts) และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Industrial Products) โดยมีเนื้อหาข้อมูล ดังนี้

๑. องค์ประกอบของการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

- ๑) คุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรมมีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ๒) วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น
- ๓) ความสวยงามและความน่าสนใจ รูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา
- ๔) สะดวกต่อการพกพาขณะเดินทาง ขนาดพอเหมาะ บรรจุหีบห่อยากต่อการชำรุดเสียหาย

๕) ราคาที่ซื้อได้ โดยการตัดสินใจน้อย ราคาไม่แพง มีหลายราคาให้เลือก

๒. คุณประโยชน์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์

- ๑) ปรับปรุงภาพลักษณ์ขององค์กร ให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง สะดุดตาและง่ายต่อการจดจำ
- ๒) สร้างเอกลักษณ์สินค้า ให้เกิดสัมผัสและการรับรู้ที่ดีต่อองค์กรผ่านการใช้ผลิตภัณฑ์
- ๓) รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ

^๘ คู่มือการจัดการเรียนการสอน, การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์,มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.มปท. หน้า ๑๕-๑๕-๒.

สามารถสื่อสารกับลูกค้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) พัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ

๕) เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นเพื่อนำไปสู่การเพิ่มราคาสินค้าได้

๖) ลดต้นทุน เพิ่มผลกำไร เช่น ออกแบบให้ผลิตง่าย ลดขั้นตอน เลือกใช้วัสดุภายในประเทศ

๗) ขยายตลาดสินค้า เช่น สร้างผลิตภัณฑ์ที่สนองประโยชน์ใช้สอยใหม่ สร้างความต้องการใหม่ สร้างตลาดกลุ่มเป้าหมายใหม่

๓. คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ดี

๑) ความแปลกใหม่ (Innovative) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำซากมีการนำเสนอความแปลกใหม่ ในด้าน ต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ใช้สอยที่ต่างจากเดิม รูปแบบใหม่ วัสดุใหม่ หรืออื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพ ความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนั้น

๒) มีที่มา (Story) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มาหรือเล่าเรื่องได้ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิด ความคิด รวบรวมของการออกแบบให้ผู้บริโภคทราบเรื่องราวเหล่านั้นได้ เช่นนาฬิกาของประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ กล่าวถึงต้นกำเนิดมาจากการงานช่างฝีมือในหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอด กันต่อๆ จนถึงปัจจุบันเป็นต้น

๓) ระยะเวลาเหมาะสม (Timing) การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดนั้นเหมาะสมตามฤดูกาล หรือตาม ความจำเป็น หรือเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อกันฝน หรือร่ม ก็ควรจะออกสู่ตลาดช่วงฤดูฝน ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าชุดนักเรียนก็ควรออกสู่ตลาดช่วงฤดูกาลก่อน เปิดภาคเรียน เป็นต้น

๔) ราคาพอสมควร (Price) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาขายเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภคในตลาด นั้น โดยอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลก่อนท การออกแบบและผลิต

๕) มีข้อมูลข่าวสาร (Information) ข้อมูลข่าวสารของตัวผลิตภัณฑ์ควรจะสื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบ และเข้าใจอย่างถูกต้องในด้านประโยชน์และวิธีการใช้งาน เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรและ ผลิตภัณฑ์

๖) เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือกลุ่ม สังคมเป้าหมาย ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมหรือศาสนา

๗) มีอายุการใช้งาน (Life Cycle) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องมีความแข็งแรง คงทน ต่อสภาพ ของ การใช้งาน หรือมีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่เหมาะสม^๙

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในปัจจุบันมีแนวโน้มในการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการจากในอดีต ที่มักจะมีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันชัดเจนแบบตายตัว (Sequential) เป็นลักษณะที่อาจมีการรวมขั้นตอนหรือละเว้นขั้นตอนบางขั้นตอนโดยที่ในแต่ละขั้นตอนก็อาจมีการเพิ่มหน้าที่ต่างๆ เพื่อตอบสนองความเป็นไปทางธุรกิจมากขึ้น โดยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถแบ่งเป็น ๗ ขั้นตอน คือ

๑) การกำเนิดความคิด (Idea Generation)

ความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product Idea) ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรโดยหลักการควรเกิดจากความรับผิดชอบของ ๔ ฝ่ายหลัก คือ ฝ่ายการตลาด ฝ่ายวิศวกรรม ฝ่ายวิจัยการตลาด และฝ่ายวิจัยและพัฒนา ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยฝ่ายวิจัยการตลาดทำหน้าที่ในการหาข้อมูลจากกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยฝ่ายวิจัยตลาดจะถ่ายทอดข้อมูลด้านสินค้าไปยังฝ่ายการตลาดเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ รวมทั้งความคิดต่อสินค้าใหม่ ส่วนฝ่ายวิศวกรรมและฝ่ายวิจัยและพัฒนา จะแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านวิธีการผลิต วัตถุดิบ เทคโนโลยี รวมทั้งเทคนิคทางวิศวกรรม วิทยาศาสตร์และแนวโน้มทฤษฎีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยสมาชิกแต่ละฝ่ายจะสามารถสร้างแนวคิดใหม่ในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

-ฝ่ายวิศวกรรม จะเกี่ยวข้องกับแนวทางในการปรับกระบวนการผลิตหรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

-ฝ่ายวิจัยตลาด จะสามารถเสนอข้อมูลเชิงสำรวจ (survey) หรือข้อมูลการวิจัยทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของลูกค้า ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าคู่แข่งชั้นโดยข้อมูลที่ถูกกลั่นกรองแล้วจะถูกนำเสนอไปที่ฝ่ายตลาด

-ฝ่ายการตลาด จะทำการรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายวิศวกรรมและฝ่ายวิจัยตลาดนำมาผสมกับกลยุทธ์ขององค์กร และนำไปสู่กระบวนการคัดกรองความคิดต่อไป

๒) การคัดกรองความคิด(Idea Screening)

ในขั้นตอนนี้ทีมพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จะรวมข้อมูลและแปลงความคิดผลิตภัณฑ์เป็นคำอธิบายผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อให้พนักงานการตลาดสามารถคัดกรองความคิดที่ได้มา โดยทีมพัฒนาผลิตภัณฑ์จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ทางธุรกิจและการจัดลำดับความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ฝ่ายการตลาดรับผิดชอบในการกำหนดตำแหน่งโดยพิจารณาถึงความเป็นไป

^๙ อ้างแล้ว, วชิรินทร์ จรุงจิตสุนทร,หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์, หน้า ๑๖.

ได้ทางด้านเทคนิค(Technical Feasibility) และความพร้อมของทรัพยากรทางการผลิต(Production Resource) เพื่อสามารถเลือกความคิดที่น่าจะประสบความสำเร็จสูงและมีระยะเวลาในการพัฒนาที่สมเหตุสมผล

๓) การพัฒนาและการทดสอบความคิด(Conceptual Development & Testing)

แนวความคิดในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากขั้นตอนที่ ๒ จะถูกนำมาสร้างความชัดเจนขึ้นเป็นต้นแบบพิมพ์เขียว (Blueprint) ที่ประกอบด้วย

-รูปแบบของผลิตภัณฑ์ (Product Design) ที่แสดงรายละเอียดแนวคิดการออกแบบทั้งทางด้านประโยชน์ใช้สอย ความเป็นไปได้ทางการผลิตไม่ว่าจะโดยโมเดล (Model) สามมิติหรือเป็นรูปภาพสองมิติ

-การยอมรับของตลาด (Market Acceptance) โดยที่ฝ่ายวิจัยตลาดได้นำแนวคิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จากฝ่ายวิจัยและพัฒนาไปทดสอบ สำนวญความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาข้อมูลเชิงลึก (Insight)

-การแบ่งส่วนตลาดและคัดเลือกกลุ่มตลาดเป้าหมาย (Market Segmentation and Targeting) กลุ่มเป้าหมายที่แนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่เล็งเห็นถึงโอกาสทางการตลาด จะถูกนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมไม่ว่าจะเป็นส่วนแบ่งการตลาด ลักษณะของกลุ่มเป้าหมายทางประชากรศาสตร์ ทางภูมิศาสตร์ ทางจิตวิทยา ทางพฤติกรรมศาสตร์ รวมถึงข้อมูลทางเทคนิคจากฝ่ายวิศวกรรมทั้งหมดนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกฝ่ายจะรวบรวมมาวิเคราะห์เพื่อสร้างความชัดเจนในลักษณะของกลุ่มตลาดเป้าหมายสำหรับแนวความคิดหนึ่งๆ

-การศึกษาด้านการผลิต (Production Study) เมื่อมีความชัดเจนข้างต้นของแต่ละแนวความคิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่แล้ว ฝ่ายการผลิตจะนำมาวางแผนกระบวนการผลิต เพื่อให้ข้อมูลด้านต้นทุน ประเภทวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการผลิต

๔) การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis)

หลังจากมีข้อมูลเชิงลึกถึงความเป็นไปได้ทางการตลาด ลูกค้กลุ่มเป้าหมาย และข้อมูลแผนการผลิต ต้นทุน ทีมงานจะต้องนำข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับพันธกิจ กลยุทธ์ทางธุรกิจ องค์กรจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทั้งทางการเงิน (Financial Analysis) ต้นทุนต่างๆ รวมถึงรายได้ที่คาดหวังและอนาคตทางธุรกิจขององค์กร เนื่องจากอัตราต้นทุนในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในธุรกิจมักมีสัดส่วนทางการลงทุนที่สูงเมื่อเทียบกับต้นทุนทางด้านอื่น ๆ การทุ่มเทและการอุทิศตนของสมาชิกในทีมและการสนับสนุนทางนโยบายและการร่วมให้การตัดสินใจในกระบวนการจึงจำเป็นอย่างยิ่ง

๕) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

หลังจากการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางธุรกิจแล้ว กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Prototype) โดยฝ่ายวิจัยและพัฒนาจะดำเนินการ ซึ่งส่วนประกอบและกรรมวิธีต่างๆ จะถูกควบคุมโดยนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักออกแบบก่อนนำไปทดลองผลิตในสายการผลิตจริงเพื่อทดสอบคุณภาพของสินค้าในสายการผลิตจริง ผลที่ได้จากการทดลองผลิตจะทำให้ผลิตภัณฑ์รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการผลิตสินค้าใหม่ โดยจะต้องมีแนวทางดำเนินงานต่อไปดังนี้

-การปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและปริมาณตามที่กำหนดไว้

-การกำหนดผู้ส่งมอบวัตถุดิบ (Suppliers) ที่มีศักยภาพในการจัดส่งวัตถุดิบให้กับโรงงานโดยไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาด อันจะก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายทางธุรกิจ ซึ่งทั้งนี้ฝ่ายผลิตจะต้องมีแผนสำรองไว้รองรับหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น

-การทบทวนแบบแผนและรูปแบบการทำงานทั้งหมดโดยสมาชิกจากทุกฝ่ายต้องมีการปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนก่อนที่จะมีการนำสินค้าเข้าสู่ตลาด (Market Entry) ต่อไป

ในขั้นตอนนี้สมาชิกในทีมพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุกคนจะต้องทำงานร่วมกับฝ่ายผลิต ฝ่ายวิศวกรรมเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น การวางแผนการผลิตจะต้องครอบคลุมเนื้อหาด้านคุณลักษณะของชิ้นส่วนประกอบหรือวัตถุดิบที่ใช้ (Component Specifications) จำนวนเที่ยวการขนส่งสินค้า (Delivery Times) และข้อมูลด้านต้นทุน (Cost Information) และรวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายการเงิน เป็นต้น

๖) การทดสอบตลาด (Market Test)

เป็นการนำสินค้าใหม่ที่ผลิตขึ้นในกระบวนการผลิตจริงให้ฝ่ายการตลาดนำไปทำการทดสอบขายในกลุ่มตลาดเป้าหมายจำนวนหนึ่ง ที่สามารถใช้เป็นตัวแทนกลุ่มตลาดทั้งหมดได้ ผลการทดสอบจะนำมาซึ่งการประเมินยอดขาย การตั้งราคาที่เหมาะสมและผลกำไรที่จะเกิดขึ้น โดยฝ่ายการตลาดยังสามารถวิเคราะห์ถึงแผนกลยุทธ์การส่งเสริมการขายและการกระจายสินค้าได้

นอกจากนั้นข้อมูลจากการทดสอบตลาดจะทำให้ผู้บริหารและทีมการตลาดสามารถร่วมกันวิเคราะห์ว่าควรดำเนินการนำผลิตภัณฑ์ออกขายหรือควรระงับโครงการ เนื่องจากเล็งเห็นถึงแนวโน้มที่จะไม่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ผลตอบรับของกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดไม่ดีพอ หรือความไม่คุ้มค่าในการลงทุนจากการวิเคราะห์ข้อมูลในทุกๆ ด้าน

๗) การแนะนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด (Product Introduction)

องค์กรจะต้องวางแผนจัดการ จัดสรรทรัพยากรด้านต่างๆ ทั้งหมดเพื่อความพร้อมต่อ

การดำเนินการหลังจากผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด ซึ่งการดำเนินการสื่อสารทางการตลาดเป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทางการตลาดรับรู้ถึงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ใหม่

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่นี้อาจมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามความเหมาะสมทางธุรกิจของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันไป เช่น ในผลิตภัณฑ์บางประเภท ผู้บริโภคอาจเข้าใจในตัวสินค้าแล้ว รวมถึงการแข่งขันทางการตลาดกับคู่แข่งสูง ขั้นตอนการทดสอบตลาดอาจไม่จำเป็นหลังจากผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดแล้ว องค์กรควรดำเนินการจัดการระบบโดยคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก^{๑๐}

๒.๓ แนวคิดเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่ม

เนื่องจากในปัจจุบันผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น ซึ่งมีอีกสิ่งหนึ่งที่เมื่อก่อนอาจเล่นบทเป็นแค่ตัวประกอบเท่านั้น แต่ปัจจุบันก้าวขึ้นมามีความสำคัญไม่แพ้กันเลยทีเดียวที่จะมีส่วนช่วยทั้งกับผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ เข้ามา รวมถึงรักษาผู้บริโภคเดิมให้อยู่ไปนานๆ ก็คือ เรื่องของการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยในอดีตนั้นหากผลิตภัณฑ์ หรือบริการหนึ่งจะประสบความสำเร็จได้ในท้องตลาดสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คงจะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักนั่นเองที่ต้องมีคุณภาพที่เยี่ยมยอดกว่าคู่แข่ง และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีกว่า อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจะพบว่า จริงอยู่ที่บ่อยครั้งคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอาจจะยังเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่อีกสิ่งหนึ่งที่ก้าวขึ้นมามีส่วนสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็คือ เรื่องของ “มูลค่าเพิ่ม” ที่ติดมากับตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักนั้น ๆ ในบางกรณีส่วนของมูลค่าเพิ่มก็จะเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคให้หันมามอง หรือตัดสินใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก ดังนั้นธุรกิจในปัจจุบันเราจะเห็นว่า ไม่ใช่เป็นการขายเพียงตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอย่างเดียว แต่จะต้องมีส่วนเพิ่มมูลค่าที่จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย^{๑๑}

๒.๓.๑ ความหมายการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation)

ในการให้ความหมาย และคำจำกัดความของการสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้มีการให้นิยามไว้ในหลาย ๆ ด้าน ดังต่อไปนี้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะได้ให้ความหมายไว้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มหมายถึง ความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านต่าง ๆ ให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้ามากขึ้น^{๑๒}

^{๑๐} คู่มือการจัดการเรียนการสอน, การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์, หน้า ๑-๒-๑-๕.

^{๑๑} พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, Value-Added Activities เพิ่มลูกค้าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า, วารสาร Productivity World มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๘๕, (มี.ค.-เม.ย ๒๕๕๓), หน้า ๘๗-๘๘.

^{๑๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์ (ปรับปรุงใหม่), (กรุงเทพฯ: ศูนย์ หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๘๖๘.

Louis ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มหมายถึง การนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือบริการ ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วยคุณภาพ บริการ และราคา เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจในการซื้อ ครอบครอง และใช้ประโยชน์^{๑๓}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง สิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านการสร้างคุณค่าสำหรับลูกค้าที่ดีขึ้น (Customer Value) โดยมีขั้นตอนการผลิต หรือบริการที่ดีกว่า เพื่อการเป็นผู้นำในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ นอกจากการสร้างความแตกต่างในตลาดแล้ว มูลค่าเพิ่มจะเป็นตัวช่วยในการสร้างคุณค่าที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่สูงกว่า ซึ่งนำไปสู่ความมั่นใจในการตัดสินใจเลือก หรือซื้อผลิตภัณฑ์และบริการต่อไป

๒.๓.๒ ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจมีการแข่งขันอย่างรุนแรง และพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นธุรกิจต่าง ๆ จึงต้องมีการปรับปรุงแนวคิด กลยุทธ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ^{๑๔} ดังต่อไปนี้

๑) การสร้างมูลค่าเพิ่มที่มากกว่าคู่แข่ง จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการและทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มอาจทำได้ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคต้องการ

๒) การสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจจากผู้บริโภคที่ดีที่สุด เพราะทำให้ผู้บริโภคเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ธุรกิจมอบให้

๓) การสร้างมูลค่าเพิ่มทำให้ธุรกิจสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในภาวะที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงได้ และทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน

๒.๓.๓ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Adder Creation)

ในตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง และอุตสาหกรรมอยู่ในภาวะอิ่มตัว ซึ่งจะเห็นว่าผลิตภัณฑ์หลัก จะไม่ค่อยมีความแตกต่างกันเท่าใดนัก ดังนั้นธุรกิจแต่ละรายจึงพยายามหาโอกาสพัฒนา และยกระดับคุณลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์เสนอแก่ลูกค้า^{๑๕} เครื่องมือที่จะช่วยให้ธุรกิจอยู่รอด และเติบโต โดยสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเหนือคู่แข่ง ในภาวะที่มีการแข่งขันอย่าง

^{๑๓} Louis (อ้างใน,ดนัย จันทร์ฉาย, เจาะลึกการตลาดจาก A ถึง Z: แนวคิดที่ผู้จัดการทุกคนต้องรู้ซึ่ง, (กรุงเทพมหานคร: ดีเอ็มจี,๒๕๔๗),หน้า ๒๓๙.

^{๑๔} พินพัสนีย์ พรหมศิริ, กลยุทธ์การตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. ประชาชาติธุรกิจ.

๑ มกราคม ๒๕๔๗, หน้า ๒๐.

^{๑๕} ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, การบริหารการตลาดยุคใหม่,(กรุงเทพฯ: บริษัท ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด,๒๕๔๑),หน้า ๔๕.

รุนแรงได้ นั่นก็คือ การดึงดูดด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มที่มอบให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจ^{๑๖} การสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้าทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งคุณค่าทั้ง ๔ ด้านนี้เรียกว่าคุณค่ารวมสำหรับลูกค้า^{๑๗} ได้แก่

- ๑) คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value)
- ๒) คุณค่าด้านบริการ (Service Value)
- ๓) คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value)
- ๔) คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value)

ตามแนวคิดคุณค่ารวมสำหรับลูกค้า จะทำให้ธุรกิจสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจ ส่งผลให้ธุรกิจมีผลการดำเนินงานที่ดีในระยะยาว

๑. คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ดังนี้

๑.๑ ประโยชน์หลักเช่น รถยนต์ เป็นพาหนะในการเดินทาง เป็นต้น

๑.๒ รูปลักษณะผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย คุณภาพ และสมรรถนะที่เหนือกว่าคู่แข่ง รูปแบบ ความหรูหรา ความทันสมัย ราคาสินค้า ความมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับ

๒. คุณค่าด้านบริการ (Service Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพในการให้บริการ (Service Quality) ดังนี้

๒.๑ การเข้าถึงลูกค้า (Access) บริการที่ให้กับลูกค้า ต้องอำนวยความสะดวกในด้านเวลา สถานที่แก่ลูกค้า คือ ไม่ให้ลูกค้าคอยนาน ท่าเลที่ตั้งเหมาะสมเพื่อแสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงลูกค้า

๒.๒ การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีการอธิบายอย่างถูกต้อง โดยใช้ภาษาที่ลูกค้าเข้าใจง่าย

๒.๓ ความสามารถ (Competence) บุคลากรที่ให้บริการ ต้องมีความชำนาญ และความรู้ความสามารถในงาน

๒.๔ ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นกันเอง และวิจารณ์ญาณ

๒.๕ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) บริษัท และบุคลากร ต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในบริการ โดยเสนอบริการที่ดีที่สุดแก่ลูกค้า

^{๑๖} ฉัตยาพร เสมอใจ และมัทนียา สมมิ, พฤติกรรมผู้บริโภค, (กรุงเทพฯ : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๙.

^{๑๗} อ่างแล้ว, การบริหารการตลาดยุคใหม่, หน้า ๔๖.

๒.๖ ความไว้วางใจ (Reliability) บริการที่ให้กับลูกค้า ต้องมีความสม่ำเสมอ และถูกต้อง

๒.๗ การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) พนักงานจะต้องให้บริการ และแก้ปัญหาแก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วตามที่ลูกค้าต้องการ

๒.๘ ความปลอดภัย (Security) บริการที่ให้อาจปราศจากอันตราย ความเสี่ยงและปัญหาต่าง ๆ

๒.๙ การสร้างบริการให้เป็นที่รู้จัก (Tangible) บริการที่ลูกค้าได้รับจะทำให้ลูกค้าสามารถคาดคะเนถึงคุณภาพบริการดังกล่าว

๒.๑๐ การเข้าใจ และรู้จักลูกค้า (Understand Knowing Customer) พนักงานต้องพยายามเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้า และความสนใจตอบสนองความต้องการดังกล่าว

๓. คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพของพนักงาน ดังนี้

๓.๑ ความสามารถ (Competence) พนักงานต้องอาศัยความชำนาญ

๓.๒ ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์ความเป็นกันเอง

๓.๓ ความเชื่อถือได้ (Credibility) พนักงานของบริษัทต้องมีความน่าเชื่อถือ

๓.๔ ความไว้วางใจได้ (Reliability) พนักงานต้องทำงานด้านการบริการด้วยความสม่ำเสมอ และถูกต้อง สามารถสร้างความไว้วางใจให้ลูกค้า

๓.๕ การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) จะต้องให้บริการ และแก้ปัญหาแก่ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ตามที่ลูกค้าต้องการ

๓.๖ การติดต่อสื่อสาร (Communication) พนักงานต้องใช้ความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับลูกค้าด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

๔. คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกนึกคิดของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ

๒.๓.๔ การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการสร้างคุณค่า

การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าที่เหนือกว่าคู่แข่ง ในสภาวะการแข่งขันที่รุนแรง นั่นคือการดึงดูดด้วยการสร้างคุณค่าเพิ่มที่มอบให้แก่ลูกค้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ธุรกิจสามารถแข่งขัน เติบโตและอยู่รอดในตลาดได้

๑. การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ศิริวรรณ เสรีรัตน์ กล่าวถึง การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าไว้ดังนี้^{๑๘}

^{๑๘} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, การบริหารการตลาดยุคใหม่.(กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๓๙, หน้า ๒๐๔.

๑.๑ กำหนดโมเดลของลูกค้า (Defining the Customer Value Model) ในขั้นนี้ เริ่มต้นด้วยการที่บริษัทจะระบุปัจจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และบริการที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในคุณค่าของลูกค้า

๑.๒ กำหนดลำดับขั้นตอนของคุณค่าในสายตาลูกค้า (Building the Customer Value Hierarchy) ในกรณีนี้แต่ละปัจจัยจะแยกเป็น ๔ ประเภทด้วยกัน ดังนี้ ๑) ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน (Basic Product) ๒) ผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง (Expected Product) ๓) ผลิตภัณฑ์ที่ปรารถนา (Desired Product) ๔) ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้คาดหวังไว้ (Unanticipated Product)

๑.๓ การตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนประกอบในคุณค่าทั้งหมดที่จะจัดให้สำหรับลูกค้า (Deciding on the Customer Value Package) เป็นการตัดสินใจเลือกส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อเอาชนะคู่แข่ง และสามารถตอบสนองความพึงพอใจ และสร้างความภักดีจากลูกค้า

๒. คุณค่าในใจผู้บริโภค (Insigh Value) แนวคิดในการสร้างคุณค่าเป็นการมองในทัศนะของผู้บริโภค โดยค้นหาความต้องการที่ลึกอยู่ในใจของผู้บริโภค โดยวิไลดา เตชะเวช ได้กล่าวถึงความเข้าใจเรื่องคุณค่าในความต้องการ และในใจผู้บริโภค ว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้^{๑๙}

๒.๑ ปัจจัยเพิ่มคุณค่า (Value enhancers) ได้แก่ การผลิตผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยมีบริษัทใดนำเสนอในตลาดมาก่อน เช่น ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมใหม่ เป็นจุดขายที่ลูกค้าสนใจ บริษัทที่นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มคุณค่าจะสามารถสร้างขยายส่วนแบ่งตลาดได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีจุดขายที่มีความได้เปรียบด้านการแข่งขันเหนือคู่แข่ง

๒.๒ ปัจจัยรักษาคูณค่า (Value maintainers) จะทำหน้าที่รักษาคูณค่าให้คงอยู่ในใจของลูกค้าต่อไป ซึ่งจะทำงานควบคู่กับปัจจัยเพิ่มคุณค่า จนพัฒนากลายเป็นปัจจัยเพิ่มคุณค่าในที่สุด

๒.๓ ปัจจัยที่ทำลายคุณค่า (Value destroyers) การลดคุณค่าในความรู้สึก ในสายตา หรือในใจของลูกค้า ซึ่งเป็นจุดอ่อนของผลิตภัณฑ์ บริการ ด้านภาพพจน์ และตราสินค้า เป็นต้น ซึ่งบริษัทจำเป็นต้องเร่งแก้ไข

๓. การสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภค (Value Creation) กลยุทธ์การตลาดในการสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภคปัจจุบันเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีคุณค่าของบริษัท เพื่อตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และเกิดคุณค่าในใจผู้บริโภค ซึ่งแนวคิดในการสร้างคุณค่าที่สำคัญ ประกอบด้วย ^{๒๐}

๓.๑ กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมให้มีคุณสมบัติดีขึ้น หรือเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

๓.๒ กลยุทธ์ตราสินค้า มีความสำคัญในขบวนการสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภคปัจจุบัน

^{๑๙} วิไลดา เตชะเวช, คุณค่าการตลาดทำหายความสำเร็จธุรกิจยุคใหม่, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๘.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

ผู้บริโภคจะเชื่อมความคิดตัวผลิตภัณฑ์คุณภาพ กับตราสินค้า สัญลักษณ์ ภาพพจน์ และความรู้สึกในใจผู้บริโภค เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดี และมีคุณค่าในความรู้สึกของผู้บริโภคซึ่งเป็นกลยุทธ์การตลาดที่สำคัญในปัจจุบันนี้

๓.๓ กลยุทธ์การตั้งราคาสินค้า มีความสำคัญในขบวนการสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภค เช่นกันโดยที่ราคามีความสัมพันธ์สูงกับคุณภาพ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ หรือบริการในใจผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคจะมีความเชื่อว่าผลิตภัณฑ์ที่มีราคาสูงควรจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและคุณค่าสูงด้วยเช่นกัน

สรุปการบริโภคผลิตภัณฑ์ของลูกค้านี้ในปัจจุบันผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้นสิ่งหนึ่งที่ก้าวขึ้นมาเป็นส่วนสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็คือ เรื่องของ “มูลค่าเพิ่ม” ที่ติดมากับตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักนั้น ๆ ในบางกรณีส่วนของมูลค่าเพิ่มก็จะเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคให้หันมามอง หรือตัดสินใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก การสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือบริการให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้าในด้าน ผลิตภัณฑ์(Product Value) ด้านบริการ (Service Value) ด้านบุคลากร (Personnel Value) และด้านภาพลักษณ์ (Image Value)

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์

งานหัตถกรรมเป็นการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มี คุณค่าจากภูมิปัญญาโดยใช้วัสดุธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนของตนและพัฒนาเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ การพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อผู้ผลิตในแต่ละท้องถิ่น ที่จะต้องแสดงออกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมเหล่านั้นอย่างชัดเจน แสดงถึงภูมิปัญญาความเป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้นและตอบสนองต่อความต้องการความพึงพอใจของผู้บริโภค ดังนั้นการออกแบบและพัฒนาสินค้าหัตถกรรมแต่ละชนิดแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะตัวของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น

แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการนั้นสามารถแบ่งที่มาของแนวคิด ได้ ๒ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม (cultural asset) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลความต้องการจาก กลุ่มผู้บริโภค (market oriented) ซึ่งจำแนกกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมงานฝีมือ และหัตถกรรมได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มผู้ประกอบการที่เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นเฉพาะความเป็น ภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความเป็นอัตลักษณ์ของตน เช่น รูปแบบลวดลาย สี สัน วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของตนเอง

๒) กลุ่มผู้ประกอบการ ที่ผสมผสานแนวคิดของการใช้พื้นฐานมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับข้อมูลความต้องการ จากผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่ผสมผสานความเป็นภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ คุณภาพ ที่มีการประยุกต์ร่วมสมัยให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้โดยตัดทอน รายละเอียดลงให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมต่อการใช้งานในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

๓) กลุ่มผู้ประกอบการที่ใช้ข้อมูลความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นหลัก ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป็นหลัก ร่วมสมัย และเข้ากับสมัยนิยมในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย สี สัน วัสดุที่ใช้ในการผลิตและคุณภาพของสินค้า^{๒๑}

คุณค่าของงานหัตถกรรม

คำว่า คุณค่า ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าสูง^{๒๒}

ส่วนหัตถกรรม หมายถึง งานช่างที่ทำด้วยมือโดยถือประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก^{๒๓}

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ ได้ให้ความหมาย หัตถกรรม หมายถึงสิ่งที่สร้างขึ้น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ๗๒ ตระกูลพันธุ์ พัทธเมธา ด้วยฝีมือมนุษย์แสดงออกถึงความชำนาญของผู้ผลิต ในขั้นแรกสร้างขึ้นเพื่อ ประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมา มีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ การใช้วัสดุ และกรรมวิธีการผลิตมาโดยตลอดเป็นเวลานานนับพันปีจนเป็นงานศิลปะที่ตอบสนอง ประโยชน์ใช้สอยและมีคุณค่าความงาม นอกจากนี้^{๒๔}

สรุปได้ว่า คุณค่าของงานหัตถกรรม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีประโยชน์และมีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติและใช้เครื่องมือพื้นบ้านในการผลิตด้วย ทักษะฝีมือและความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดเป็นผลงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น

แนวทางในการพัฒนางานหัตถกรรมบนพื้นฐานความเป็นภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรม

^{๒๑} ตระกูลพันธุ์ พัทธเมธา, ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): ๗๑.

^{๒๒} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นส์, ๒๕๔๒). หน้า ๒๕๓.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔๐.

^{๒๔} วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, เครื่องจักสานในประเทศไทย, หน้า ๕.

ของท้องถิ่น และความต้องการ ความพึงพอใจของผู้บริโภคจะต้องยึดหลักการ ออกแบบและพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างสรรค์ ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ดังนี้^{๒๕}

๑. คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity values) ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเปรียบเสมือนองค์ความรู้ และภูมิปัญญาของสังคมนั้นที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของอาหารการกิน เครื่องมือของใช้เครื่องแต่งกายและที่อยู่อาศัย รวมถึงพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในการรักษาโรค มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นของตนเอง ซึ่งการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมสามารถนำภูมิปัญญาและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว น่าสนใจ และมีคุณค่า นำมาถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นนั้นเพื่อสื่อสารให้ผู้บริโภคได้รับทราบถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมที่มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ของชุมชนนั้น

๒. คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต (material and process values) คุณค่า ของวัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในแหล่งพื้นที่นั้น เจริญเติบโตได้ดี ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ มีคุณสมบัติพิเศษ มีสีสันทนและพื้นผิวเฉพาะตัวสามารถนำมา เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องมือใช้สอยสู่งานหัตถกรรมซึ่งผลิตจากวัสดุธรรมชาติของท้องถิ่น รวมถึงกรรมวิธีการผลิต เทคนิคเฉพาะในการผลิตด้วยทักษะฝีมือและความชำนาญจาก ภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่น มีความประณีตและมีคุณภาพตามมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

๓. คุณค่าทางความงาม (aesthetic values) ผู้สร้างสรรค์งานหัตถกรรม จะพิจารณาความงาม จากการแสดงออกผ่านทางรูปร่าง รูปทรง สีสันทน ลวดลาย พื้นผิว ที่เกิดจากการประสานกลมกลืนกันขึ้นมา ซึ่งเป็นผลมาจากแรงบันดาลใจสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากธรรมชาติและสภาพแวดล้อม รวมถึงลักษณะการใช้งานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และนำมาออกแบบสร้างสรรค์ถ่ายทอดลงสู่ผลงาน ที่แสดงออกถึงคุณค่าทางความงามและคุณค่า ทางศิลปะของตนเองในแต่ละสังคมชุมชนที่แตกต่างกัน เพื่อกระตุ้นอารมณ์ และ ความรู้สึกนึกคิดให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้มีความประทับใจและดึงดูดให้น่าใช้สอย

๔. คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (functional values) ตอบสนองความต้องการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งานทางด้านกายภาพทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ได้แก่ ขนาดสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน มีความปลอดภัย แข็งแรงตามอายุ การใช้งาน และประโยชน์ใช้สอยทางด้านจิตใจสร้างให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของ ผู้บริโภคเมื่อแรกพบเห็น ได้แก่ มีความน่าสนใจ

^{๒๕} ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, หน้า ๗๑-

เป็นเอกลักษณ์ ความมีคุณค่ามากกว่า ราคาที่จำหน่าย ความน่าเชื่อถือในชิ้นงานหัตถกรรม และแสดงถึงภาพพจน์ความมีสถานะของผู้ใช้

การสร้างสรรคผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ได้แก่ คุณค่า ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต คุณค่าทางความงาม และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย ที่ได้กล่าวมานั้นจะต้องนำมาประสานบูรณาการ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการออกแบบ และพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่าเกิดความยั่งยืน และสามารถเพิ่มมูลค่าของ สินค้าให้กับผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ความหมายความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงกระบวนการทางปัญญาระดับสูง ที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลายๆ อย่างมารวมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้สร้างสรรค์มีอิสรภาพทางความคิด

ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางปัญญาระดับสูงที่มีกระบวนการทางความคิดหลายๆ อย่างมารวมกัน ซึ่งประกอบด้วยความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ผู้เรียนที่แสดงออกมาซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะต้องเป็นการสร้างแนวคิดใหม่แสวงหาและพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการมองเห็นสิ่งต่างๆ ในแง่มุมใหม่ๆ หรือเป็นการกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหรือไม่ซ้ำแบบใคร มีความแปลกใหม่ เป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่ไม่สัมพันธ์ให้กลายเป็นสิ่งใหม่ได้อย่างเหมาะสม เราสามารถอธิบายความคิดสร้างสรรค์ ได้จาก

๑. ผลงานที่ผลิต
๒. กระบวนการที่จัดกระทำ
๓. ทักษะที่ใช้ในแง่ความคล่องแคล่ว
๔. บุคลิกภาพของบุคคลและเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์

ประเภทของความคิดสร้างสรรค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเภทของความคิดสร้างสรรค์ โดยแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทความเปลี่ยนแปลง (Innovation) คือ แนวคิดที่เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่น ทฤษฎีใหม่ การประดิษฐ์สิ่งใหม่ เป็นต้น เป็นการคิดโดยภาพรวมมากกว่าแยกเป็นส่วนย่อย บางครั้งเรียกว่า “นวัตกรรม” ที่เป็นการนำเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่มาใช้เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การใช้สมองกล เป็นต้น

๒. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทการสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การผสมผสานแนวคิดจากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วก่อให้เกิดแนวคิดใหม่อันมีคุณค่า เช่น การนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาการบริหาร การใช้หลักการคำนวณของลูกคิดและหลักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาผสมผสานเป็นคอมพิวเตอร์ซึ่งกลายเป็นศาสตร์อีกสาขาหนึ่ง

๓. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทต่อเนื่อง (Extension) เป็นการผสมผสานกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์ประเภทเปลี่ยนแปลงกับความคิดสร้างสรรค์ประเภทสังเคราะห์ คือ เป็นโครงสร้างหรือกรอบที่ได้กำหนดไว้กว้างๆ แต่ความต่อเนื่องเป็นรายละเอียดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานนั้น เช่น งานอุตสาหกรรม การสร้างรถยนต์ ซึ่งในแต่ละปีจะมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจากต้นแบบเดิม

๔. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทลอกเลียนแบบ (Duplication) เป็นลักษณะการจำลองหรือลอกเลียนแบบจากความสำเร็จอื่นๆ โดยอาจจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้แปลกไปจากเดิมเพียงเล็กน้อยแต่ส่วนใหญ่ยังคงแบบเดิมอยู่

ความคิดสร้างสรรค์แต่ละประเภทจะไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพังเฉพาะตัว แต่จะบูรณาการและผสมผสานกันอยู่เสมอ คือ เมื่อมีการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น ก็จะมีการพิจารณาสังเคราะห์โดยดำเนินการตามความคิดนั้นอย่างต่อเนื่อง^{๒๖}

กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ Graham Wallas นักจิตวิทยาชาวอังกฤษได้อธิบายว่ากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์คือกระบวนการที่มีลักษณะลองผิดลองถูกในการได้มาซึ่งสิ่งใหม่ ๆ โดยประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

๑. Preparation ขั้นตอนเตรียมการ เป็นการเริ่มระบุประเด็นปัญหาอย่างรอบด้าน ซึ่งในขั้นตอนนี้มีความหมายรวมถึงการเตรียมข้อมูล องค์ความรู้เพื่อประกอบความเข้าใจและเป็นประโยชน์ในการสร้างกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ต่อไป

๒. Incubation ขั้นตอนบ่มเพาะความคิด เป็นช่วงเวลาหลังจากทางเรารับรู้ประเด็นปัญหาและมีข้อมูลความรู้โดยช่วงเวลานี้อาจเป็นช่วงเวลาที่ไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดในการเชื่อมโยงค้นหาความสัมพันธ์ของประเด็นปัญหากับข้อมูลต่างๆ ที่ละเล็กทีละน้อย อาจมีการละความตั้งใจในการคิด (unconscious processing) มีการผ่อนคลายหรือหากิจกรรมอื่นๆ ทำควบคู่ไปซึ่งมักจะได้ผลดีกว่าการตั้งใจเคร่งเครียดทางความคิดในการหาคำตอบที่ต้องการเกินไป

๓. Illumination ขั้นตอนการเกิดประกายความคิดริเริ่ม ซึ่งเป็นคำตอบของประเด็นปัญหาหรือสิ่งที่กำลังคิด อาจเปรียบได้กับช่วงเวลาอาร์คิมิดีสนักคณิตศาสตร์ชื่อดังของโลกเอ่ยคำว่า “ยูเรก้า”

^{๒๖} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์, (มปท,๒๕๕๐), หน้า๒.

๔. Verification ขั้นตอนการพิสูจน์ยืนยันความคิดที่เป็นผลจากขั้นตอนที่ผ่านมาว่า ผลลัพธ์ทางความคิดสร้างสรรค์เป็นไปได้อาจตอบโจทย์ประเด็นปัญหามากน้อยเพียงใด ซึ่งหากยังไม่เป็นที่พึงพอใจก็สามารถกลับไปเริ่มกระบวนการ Preparation รอบใหม่อีกครั้ง

องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิทยา

กิลฟอร์ด ได้เสนอทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญา ซึ่งเชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้อย่างซับซ้อน กว้างไกล หลายทิศทาง หรือที่เรียกว่า คิดนอกเนกซ์ (Divergent thinking) ซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความสามารถในการคิดสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนหรืออาจโดยไม่เคยรู้มาก่อนว่าเคยปรากฏความคิดนี้มาแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การรับรู้ของผู้คิด

๒. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการคิดที่มีความหลากหลาย สามารถหาแง่มุมประเด็นที่แตกต่างนำมาเชื่อมโยงและสามารถสื่อสารออกมาอย่างชัดเจน โดยรายละเอียดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

- ๑) มีความคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency)
- ๒) มีความคล่องแคล่วทางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency)
- ๓) มีความคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expression Fluency)
- ๔) มีความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency)

๓. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของการคิดแบ่งออกเป็น

- ๑) ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดในแง่มุมต่างๆ ที่หลากหลายมีอิสระ ไม่ติดยึดกับกรอบคิดใดกรอบคิดหนึ่งได้
- ๒) ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการปรับแนวความคิดที่มีเพื่อเกิดประโยชน์ หรือต่อยอดความคิดเพื่อสร้างประเด็นใหม่ๆ

๔. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความสามารถในการคิดในรายละเอียด มีความชัดเจนถึงโครงสร้างทางความคิดที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์แนวคิดต่างๆ ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ในองค์ประกอบอื่นข้างต้น^{๒๗}

^{๒๗} คู่มือการจัดการเรียนการสอน, การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์, หน้า ๑๑-๑๑-๑๒.

สรุป การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ คือ กระบวนการคิดที่ใช้ปัญญาการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หลายๆ อย่างมารวมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เพราะหัตถกรรมเป็นการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีคุณค่าจากภูมิปัญญาโดยใช้วัสดุธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนของตนและพัฒนาเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่าง ๆ ที่จะต้องแสดงออกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมเหล่านั้นอย่างชัดเจน แสดงถึงภูมิปัญญาความเป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการนั้นสามารถแบ่งที่มาของแนวคิด ได้ ๒ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม (cultural asset) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลความต้องการจาก กลุ่มผู้บริโภค (market oriented)

๒.๕ แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนฐานราก

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้เห็นความสำคัญของฐานงานเศรษฐกิจและทุนชุมชน เนื่องจากเล็งเห็นว่าจะเป็นรากฐานอันมั่นคงที่จะทำให้ขบวนการองค์กรชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงกำหนดการสนับสนุนงานดังกล่าวไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มาตรา ๗ (๑) ว่า “สนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ และหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม”

ความหมายเศรษฐกิจชุมชน

“เศรษฐกิจฐานราก” คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปิรามิดแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก

เศรษฐกิจชุมชน” หมายถึง วิธีการผลิตของกิน ของใช้ สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความจำเป็น(need) และความต้องการ (want) ของมนุษย์ ด้วยปัจจัยทางการผลิตที่เอื้อต่อวิถีของ

ชุมชน“ธุรกิจชุมชน” หมายถึง การรวมตัวกันทำมาหากิน ทำมาค้าขาย สร้างรายได้ลดค่าใช้จ่าย โดยคนในชุมชน ของคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน“แผนธุรกิจชุมชน” หมายถึง การออกแบบการประกอบการของธุรกิจชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพดังนั้น “แผนธุรกิจชุมชน” จึงหมายถึง การออกแบบแผนดำเนินการธุรกิจชุมชน ที่เกิดจากแบบจำลองทางธุรกิจที่เรียกว่า Community Business Model Canvas โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของ Capacity Building ประกอบด้วย ยกระดับความรู้(Knowledge : K) ทักษะ(Skill : S) เครือข่าย(Network : N) และการประกอบการ(Business model : B) หรือเรียกว่า การพัฒนา KSNB^{๒๘}

จุดมุ่งหมายสำคัญของการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน

มุ่งเน้นให้ “ชุมชนท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเอง และจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน” โดยรูปธรรมของการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่ผ่านมา ตั้งอยู่บนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถแยกหมวดของฐานงานที่นำไปสู่การเชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ดังนี้

๑) ฐานระบบการเงินและทุน ที่ปรากฏรูปธรรมในเรื่อง การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรการเงิน การสนับสนุนระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนา การบูรณาการกองทุน การแก้หนี้ในระบบ และสถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น

๒) ฐานการพัฒนาอาชีพ รายได้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน ระบบการผลิต เกษตรยั่งยืน เป็นต้น

๓) ฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์/การจัดการลุ่มน้ำ ป่าชุมชน การดูแลที่ดิน เกษตรธรรมชาติ/ความมั่นคงทางอาหาร ประมงชายฝั่ง การจัดการขยะ เป็นต้น

๔) ฐานการสร้างสวัสดิการ จากที่องค์กรชุมชน/กลุ่มจัดตั้งขึ้นเอง หรือผ่านการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กองทุนรักษากัน-รักษาถิ่น กองทุนฌาปนกิจ เป็นต้น

๕) ฐานการพัฒนาจากเครือข่ายงานประเด็น หรือเครือข่ายคลัสเตอร์ (Cluster) ที่เป็นการเชื่อมโยงประสานการทำงานร่วมกันของขบวนองค์กรชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดพลังการเคลื่อนไหวงาน หรือเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ แลกเปลี่ยนสินค้า หรือเป็นคู่ค้า ฐานการผลิตซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว ท้องเที่ยวชุมชน ร้านค้าชุมชน การ

^{๒๘} เศรษฐกิจฐานราก,สถาบันพัฒนาองค์กรพัฒนาชุมชน,

จัดการที่อยู่อาศัย (บ้านมั่นคง) การก่อสร้างชุมชน/ช่างชุมชน ประมงพื้นบ้าน การจัดการภัยพิบัติหรือภัยจากธรรมชาติ สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศวิถี วัฒนธรรม เป็นต้น

เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนเป้าหมายที่สำคัญ ๔ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับครอบครัว

ระดับที่ ๒ ระดับกลุ่มองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน

ระดับที่ ๓ ระดับพื้นที่ /หมู่บ้าน

ระดับที่ ๔ ระดับจังหวัด

องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน ความสามารถที่จะเจรจาต่อรองและประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

-มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคม อาชีพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน และของคนในชุมชน

-มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ฟื้นฟูทรัพยากร วิถี วัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์

-มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายได้รายจ่าย การผลิต ฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องภายนอก เป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจ การติดตาม วัดผลและรายงานผล

-มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้ สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมินิเวศน์ หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่างๆได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถี วัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

-มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการ การดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูลมีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต

มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องราวการพัฒนาในพื้นที่รวมทั้งความรู้ในสังคมอื่นๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ครอบครัวมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

เพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เห็นผลรูปธรรมที่ชัดเจน จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ที่จะใช้เป็นแนวทางตั้งต้น ดังนี้

๑. ใช้พื้นที่ตำบลเป็นตัวตั้ง โดยกำหนดให้มี

- เป้าหมาย คือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนสร้างความสุขยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ คือ สร้างระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนฐานราก ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมมีความสุข
- เครื่องมือ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมเทคโนโลยี
- มาตรการ คือ กำหนดให้พื้นที่ทุกระดับเป็นเขตเศรษฐกิจชุมชนพิเศษ
- หลักการ คือ เศรษฐกิจปลอดภัย หรือเศรษฐกิจสีเขียว
- พื้นที่ดำเนินงาน คือ ตำบล หรือท้องถิ่น
- พื้นที่บูรณาการ คือ การรวม ๒-๓ ตำบลขึ้นไป ภายใต้ประเด็นงานร่วมที่ตำบลได้ปรึกษาหารือ และตกลงร่วมกัน

-พื้นที่จัดการ คือ ใช้พื้นที่ระดับอำเภอ จัดการเป็น “เครือข่ายระดับอำเภอจัดการตนเอง” ครอบคลุม (ผลิต บริโภค แปรรูป ซื้อขาย ทุน กำไร)

๒. สร้าง และพัฒนาแกนนำตำบล อำเภอ จังหวัด โดยตำบลและหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน ต้องรับรู้ ทำความเข้าใจต่อเป้าหมาย และวางแผนงานร่วมกัน

๓. การสร้างกลไกการขับเคลื่อนทั้งในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชน เช่น มีการกำหนดตัวแทนในแต่ละระดับร่วมกับหน่วยงานภาคี

-วางเป้าหมาย และกำหนดแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากร่วมกัน

-จัดทำแผนพัฒนาด้านต่างๆ เช่น แผนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการผลิต แผนการจัดระบบการกระจายสินค้า แผนการสร้างพื้นที่ทางการตลาด การเพิ่มรายได้ การลดหนี้สิน การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

๔. การพัฒนาองค์ความรู้ ที่มาจากการอบคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นระบบข้อมูล องค์ความรู้ ขยายผล เผยแพร่ ใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับการจัดการทรัพยากรในชุมชน

๕. การจัดการองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนในด้านต่างๆ เช่น

-การจัดการทุนชุมชน

-การจัดความสัมพันธ์ระหว่างคน กลไกในระดับต่างๆ

-การจัดความสัมพันธ์ของระบบเครือข่ายทั้งแนวราบ และแนวดิ่ง เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

-การสร้างระบบเศรษฐกิจในระยะต่างๆ ภายใต้ต้นทุนที่มีอยู่ เช่น ระยะสั้น ดำเนินการจัดการทรัพยากรในชุมชนให้เหมาะสม ระยะกลาง พัฒนาคนให้เข้าใจระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน และระยะยาว การตลาดภายในภายนอก และการสร้างและพัฒนาเทคโนโลยี เป็นต้น

การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการ

การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการฐานรากมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและมีความเสี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ให้มีอาชีพ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยการสร้างองค์ความรู้และทักษะของผู้ประกอบการ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงทรัพยากรอย่างเหมาะสม รวมถึงแนวทางการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนามาตรฐานและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการ การส่งเสริมการเข้าถึงการตลาดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมกับศักยภาพ ความต้องการ และบริบทของพื้นที่ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลให้การยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานรากบรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรมทั้งนี้ ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายในช่วงที่ผ่านมาคือการขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขาดองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบการ การกระจุกตัวของการดำเนินงานในบางพื้นที่ และความช่วยเหลือที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การสร้างเสริมสภาพแวดล้อมและกลไกที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากได้ โดยผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นกำลังสำคัญของชุมชนท้องถิ่นที่จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งในด้านการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนมากขึ้น และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คนในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาผู้ผลิตและผู้ประกอบการ การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ และการสร้าง

ช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภค อาทิ การตลาดออนไลน์ ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการบรรลุเป้าหมายข้างต้น ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยในช่วงที่ผ่านมา มีประเด็นท้าทายที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความหลากหลาย คุณค่าและอัตลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาช่องทางการค้าให้สามารถดึงดูดคนรุ่นใหม่และผู้บริโภคที่หลากหลาย^{๒๙}

สรุป เศรษฐกิจชุมชนคือ วิธีการผลิตของกิน ของใช้ สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนอง ความจำเป็น(need) และความต้องการ (want) ของมนุษย์ ด้วยปัจจัยทางการผลิตที่เอื้อต่อวิถีของ ชุมชนให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของ Capacity Building ประกอบด้วย ยกระดับความรู้ (Knowledge : K) ทักษะ(Skill : S) เครือข่าย(Network : N) และการประกอบการ(Business model : B) การสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน ตั้งอยู่บนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนส่งเสริมพัฒนาอาชีพ รายได้ การรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมี ๔ ระดับ คือ ระดับครอบครัว ระดับกลุ่มองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน ระดับพื้นที่ /หมู่บ้าน และระดับ จังหวัด

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรนุณฐ์ สุธาคำ และ ตรีชฎา สมพอง วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน เชียงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชนกลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ฮอน จังหวัด เชียงใหม่ พบว่าชุมชนหมู่ ๔ บ้านป่าจั่ว เป็นกะเหรี่ยงปกากะญอ หรือ สะกอที่มีเอกลักษณ์ของที่ แสดงถึงความเป็นตัวตนของกะเหรี่ยงปกากะญอ ซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการยอมรับร่วมกันและถือปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมการ ดำรงชีวิตของคนในชุมชน บ้านป่าจั่ว อาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ทำนาปีละครั้ง อาชีพเสริมกลุ่ม ผู้หญิงทอผ้าและกลุ่มผู้ชายจักสาน ภาษา ใช้ภาษากะเหรี่ยงในการสื่อสารภายในชุมชน ประธานกลุ่ม และสมาชิกบางคนได้เรียนภาษาไทยและพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ สามารถสื่อสารกับ บุคคลภายนอกได้ วัฒนธรรมการแต่งกาย จะแต่งกายชุดกะเหรี่ยง สะพายย่าม เด็กหรือหญิงสาวที่ยัง ไม่แต่งงานจะใส่ชุดอย่างขาว ปักลวดลายด้วยเส้นด้ายทอ ไม่ปักลูกเดือย ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่ เสื้อผ้ามีสีสันทันที่ทอเอง ปักลวดลายและปักลูกเดือย ผู้ชายทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะใส่เสื้อยืด มีสีสันทันใส วิธีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ เป็นชนเผ่ากลุ่มอนุรักษ์ที่ยังใช้ภูมิปัญญาพื้นถิ่น รักษาความเชื่อ ประเพณีอาคารบ้านเรือนปัจจุบันจะเป็นเหมือนบ้านพื้นราบ แต่ยังคงมีลักษณะของกะเหรี่ยง คือ

^{๒๙} แผนแม่บทเชิงยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ ๑๖ เศรษฐกิจฐานราก, http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2021/02/NS-16_500-513.pdf, สืบค้นวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

สร้างแบบมีการยกพื้นสูงมีใต้ถุนบ้าน เอกลักษณ์ของชนเผ่าจะปรากฏในลวดลายของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้แก่ เครื่องมือที่ใช้หาอาหาร เช่น ปลอกมิดพริ้า กระบุง เก็บผัก เก็บกิ่งไม้ทำฟัน กระติบข้าวเหนียว เข่งใส่สัตว์เลี้ยง เป็ด ไก่ และยังพบว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้านป่าจั่ว เป็นผู้บริโภคนิยมสินค้ากลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่มีความต้องการซื้อสินค้ากลุ่มชาติพันธุ์ไปใช้ใส่ของ ใช้ในการตกแต่งที่พักอาศัย และ ซื้อเป็นของฝากของที่ระลึก ช่วงที่นักท่องเที่ยวไม่เข้ามาเที่ยวเลย คือ ช่วงฤดูฝน ส่วนฤดูหนาว จะมาเยี่ยมชมมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม พบปัญหาของผลิตภัณฑ์จักสานที่จำหน่ายดังนี้ สินค้ามีความประณีตในบางรูปแบบผลิตภัณฑ์มีรูปแบบไม่หลากหลาย ไม่มีความแปลกใหม่ และขาดเอกลักษณ์ของชุมชน ผู้วิจัยได้ออกแบบภายใต้กรอบแนวคิด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบที่ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการซื้อของนักท่องเที่ยวที่นิยมสินค้ากลุ่มชาติพันธุ์ และมี ป้ายสินค้า (tag) ที่ช่วยให้จดจำกลุ่มง่ายและสามารถกลับมาซื้อใหม่ได้ โดยใช้หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานสำหรับงานตกแต่งและใช้สอย มีจำนวน ๖ รูปแบบ ได้แก่ โคมไฟแขวน ตะกร้าแขวน ตะกร้า กระเป๋า พร้อมป้ายสินค้า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์และป้ายสินค้า โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ มีความเห็นว่าเหมาะสมระดับมากที่สุด เพราะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายเดิมๆ ให้เป็นงานที่แปลกใหม่มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์ของชุมชน รูปแบบเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ใช้งานสะดวก และมีความเป็นไปได้ในการผลิต^{๓๐}

หทัยชนก คตะสมบุรณ์ วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ๑) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ๒) การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓) คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ๔) การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น และชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันพร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตระหนักและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต การประยุกต์ใช้

^{๓๐} อรุณตฤณ สุธาคำ และ ตรีชฎา สมฟอง, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชนกลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารวิจัยเทคโนโลยี นวัตกรรม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๒-๓๘.

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาสู่การแบ่งปันทรัพยากรในการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรมของชุมชนในลักษณะที่หลากหลายร่วมกัน^{๓๑}

จรัสศรี โนมี่, วรวิพรรณ เจริญรูป และจิตราณูช ชัยนันท์ วิจัยเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตะกร้าหวายบ้านท่าทรายมูล ตำบลสันกลาง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย” พบว่า กลุ่มตะกร้าหวายได้มีการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน ๒ ชนิด ได้แก่ ตะกร้าใส่ผ้า และ กระเป๋าถือสตรี ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตัวเดิม คือ ตะกร้าเอนกประสงค์ ให้มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์โดยผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจะเน้นในเรื่องของคุณภาพของตัวสินค้าและประโยชน์ใช้สอย นอกจากนี้กลุ่มตะกร้าหวายได้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์โดยการสร้างตราสินค้าใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “หวายตานั่น” และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อีก ๑ ช่องทาง คือ การขายออนไลน์ผ่านโซเชียลมีเดีย Facebook โดยใช้ชื่อเพจว่า “ตะกร้าหวายตานั่น”^{๓๒}

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา , พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ , สุชาดา เมฆพัฒน์ และ มณีวรรณ ชลัย วิจัยเรื่อง การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายเป็นชุมชน ผลการวิจัยพบว่า สินค้าหัตถกรรมใหม่ทั้ง ๑๐ ชิ้น ซึ่งเกิดจาก การสร้างสรรค์ของชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ผลิตแท้จริงไม่ใช่นายทุน หรือ พ่อค้าคนกลาง จึงนับได้ ว่าเป็นการต่อยอดจากสินค้าหัตถกรรมเดิม ซึ่งเกิดจากการได้รับความรู้เชิงวิชาการ การถอดองค์ความรู้เพื่อค้นหาสินค้าหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ เพื่อสร้างเรื่องเล่าเน้นเป็นการสร้าง มูลค่าเพิ่ม เสริมคุณค่าทางการตลาด เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาสินค้า หัตถกรรม จัดว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวาย นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุน ส่งเสริมและหาตลาดรองรับสินค้าหัตถกรรมของชุมชน ให้ ความช่วยเหลือในด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ผ่าน สื่อโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์^{๓๓}

ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะวิจัยเรื่อง วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ผลการวิจัย พบว่า ๑) วิสาหกิจจักสานที่มีการจดทะเบียนแล้ว จำนวน ๖๕ แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านความรู้และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น

^{๓๑} หทัยชนก คะตะสมบุรณ์, “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอกอพระ จังหวัดนครสวรรค์”, วารสาร Journal of MCU Peace Studies, Vol.8 No.2 (March - April 2020): 474.

^{๓๒} จรัสศรี โนมี่, วรวิพรรณ เจริญรูป และจิตราณูช ชัยนันท์ , “การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตะกร้าหวายบ้านท่าทรายมูลตำบลสันกลาง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย” วารสารวิชาการรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒):๑๗.

^{๓๓} บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา , พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ , สุชาดา เมฆพัฒน์ และ มณีวรรณ ชลัย “การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายเป็นชุมชน” วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑):๑๒๕.

การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินงานเกิดจากสมาชิกร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาใน การสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าโดยได้รับการ สนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น และเครือข่าย หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกระดับ สำหรับปัญหาเกิดจากดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ใช้เงินไม่ ตรงตามกิจกรรมของกลุ่ม ขาดข้อมูลสนับสนุน ๒) องค์ความรู้ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการเชิงเครือข่าย ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการแปรรูป องค์ความรู้เกี่ยวกับ การจำหน่าย และองค์ความรู้เกี่ยวกับเครือข่าย ๓) ความสัมพันธ์และผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนเป็นการแสดงบทบาทระหว่างคนในกลุ่ม และองค์กรภายนอก ๔) องค์ความรู้และระบบการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้ (๑) การพัฒนาการจัดการองค์กร (๒) การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (๓) การพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม (๔) การพัฒนาการตลาด (๕) การประสานงานกับภาคี อื่น^{๓๔}

อรพิน อินวงศ์ และคณะ วิจัยเรื่อง กระบวนการยกระดับสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า ๑) กระบวนการยกระดับสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า มีกลยุทธ์ที่ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ด้วยเทคนิควิธีที่เหมาะสมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการสำรวจงบประมาณ ระยะเวลา แบ่งออกเป็น ๗ ประเภท คือ(๑) ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขยายสายการผลิต (๒) การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม (๓) ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ (๔) ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว(๕) ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ (๖) ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรม และ (๗) ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์๒) แนวทางการยกระดับและการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีแนวทางในการจัดการส่งเสริมการผลิตสินค้าในด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ โดยแบ่งกระบวนการจัดการในการยกระดับออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) ภาพลักษณ์ที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับผลงาน (๒) การสร้างสรรค์การผลิตสินค้าในด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ (๓) การพัฒนา^{๓๕}

จิตพนธ์ ชุมเกต วิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหนังแพะ ซีสมมแพะแปรรูป ผลิตภัณฑ์นมแปรรูป งาน

^{๓๔} ชลธิชา จิรภักพงค์ และคณะ,วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ,WMS Journal of Management Walailak University Vol.8 No.3 (Jul – Sep 2019): 63.

^{๓๕} อรพิน อินวงศ์ และคณะ, กระบวนการยกระดับสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา, วารสารปัญญาภิธาน, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๕): ๓๔๗.

ศิลปหัตถกรรม เช่น หมอนหนุน ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดกระถิน ผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์จากรกบวบหอม ผลิตภัณฑ์จากใบตะโก เป็นต้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าของหมู่บ้านไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นเน้นเรื่องราว วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไทยมุสลิม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแกร่งขึ้น นำรายได้ให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น สำหรับแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมุสลิม สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรก คือ การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่ประกอบด้วย การเรียนรู้ ภูมิปัญญา การรวมกลุ่ม และการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่วนที่สอง คือกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยพิจารณาถึงทุนของชุมชน การสำรวจตลาด และส่วนที่ ๓ เป็นการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง^{๓๖}

พศิน นนทพ่าย และพุลศักดิ์ โกสิยวัฒน์^{๓๗} วิจัยเรื่อง องค์ความรู้ด้านงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ๑) บริบทองค์ความรู้ด้านงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังไม่มีสูตรสำเร็จใดๆ ที่ดีที่สุด ดังนั้นแนวทางการกำหนดนโยบายพัฒนาในประเทศต่างๆ จึงล้วนแตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ไม่ว่าจะในยุคสมัยใดก็ไม่อาจจะนำมาใช้กับประเทศไทยได้ทั้งหมด เราจึงทำได้เพียงแค่เรียนรู้ ศึกษาและทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ และนำประสบการณ์ทั้งที่ประสบความสำเร็จและความผิดพลาดของประเทศอื่น มาเป็นบทเรียนและปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของประเทศไทย เพื่อให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์กลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ๒) การจัดการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานมี ๔ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่ม เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์มี ๔ ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

^{๓๖} จิตพนธ์ ชุมเกต วิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี, (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐), หน้า ก.

^{๓๗} พศิน นนทพ่าย และพุลศักดิ์ โกสิยวัฒน์, องค์ความรู้ด้านงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์, วารสารราชบัณฑิต (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓), หน้า ๑.

๓) แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์จึงต้องให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมท้องถิ่นเป็นลำดับแรก รองลงมาต้องพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และจะต้องมีส่วนร่วมกันของประชาชนในท้องถิ่น

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม
สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อ
ศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจ
ชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ๓) เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อ
เสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์
เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) มีขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรม
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบหัตถกรรมจักสานและพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างาน
หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ดังนี้

๑.๑ ศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม

สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ และยกระดับเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม
สร้างสรรค์ไม้ไผ่ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมไม้ไผ่ และ
การพัฒนารูปแบบหัตถกรรมไม้ไผ่ แนวคิด ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม แนวคิดเรื่องการ
สร้างมูลค่าเพิ่ม แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษารวบรวมความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ
วัฒนธรรม สังคมของชุมชน ประวัติความเป็นมาของการประกอบอาชีพหัตถกรรมไม้ไผ่ และปัญหา
อุปสรรคการยกระดับผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย การออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมอาชีพในชุมชน

๓) สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ
สังคม วัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจน
แนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย การออกแบบ เพื่อจัดประเด็นการสัมภาษณ์และ
สนทนากลุ่มย่อย พร้อมชุดปฏิบัติการ

๔) ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ปราชญ์ท้องถิ่นประธานกลุ่ม/สมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่
ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น รวมจำนวน ๕ คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับการ
ผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่

๕) สนทนากลุ่มย่อย ร่วมกับ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือ
ผู้แทน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ เจ้าหน้าที่พัฒนา
ชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ กลุ่ม
หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย รวมจำนวน ๑๐ คน เพื่อหาแนวทางในการ
พัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่เป็นต้นแบบที่มีอัตลักษณ์เพื่อไปสู่การยกระดับและเพิ่มมูลค่า

๖) สังเคราะห์องค์ความรู้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้
ข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เป็นต้นแบบและนำไปสู่การพัฒนา
ยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่

๑.๒ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research :
PAR) มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลจากการซักถามและสังเกต ความรู้ก่อนการเข้าร่วม

ปฏิบัติการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ เพื่อประเมินความรู้อันก่อนเรียนและหลังการเข้าร่วมพัฒนาการเข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ทำให้ทราบถึงทักษะและความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานไม้ไผ่

๒) ออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ เพื่อยกระดับและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน

๓) การสร้างการเรียนรู้โดยปราชญ์ท้องถิ่นในด้านการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ ซึ่งเป็นผู้รู้และเชี่ยวชาญในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

๔) ลงมือฝึกปฏิบัติจริงตามผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นได้ออกแบบไว้ และนำมาถ่ายทอดให้กับผู้เข้ารับการอบรมได้ปฏิบัติจริง เพื่อเป็นการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๕) สังเกตและซักถามความรู้หลังการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ด้วยชุดปฏิบัติ เพื่อประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๖) วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ด้วยการศึกษาศักยภาพ พัฒนาระดับการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ และการยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่กรณีศึกษาบ้านเหมืองหม้อ ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ผลิตเครื่องไม้ไผ่อยู่แล้วแต่ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประธานกลุ่มหรือผู้แทนผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ

ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย และผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการของชุมชนตำบลเหมืองหม้อ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๒ คน โดยแยกเป็น

กิจกรรมที่ ๑ ดำเนินกิจกรรม ศึกษาสภาพบริบทของกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่และทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาในกระบวนการผลิตสินค้าจากไม้ไผ่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มที่ ๑ จำนวน ๕ คน ได้แก่ ประธานกลุ่ม/สมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่ ๑ คน ผู้นำชุมชน ๒ คน ปราชญ์ท้องถิ่น ๒ คน

กิจกรรมที่ ๒ พัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์ และการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เพื่อให้ได้หัตถกรรมไม้ไผ่ที่มีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เกิดการยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ คน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ จำนวน ๑ คน ประธานกลุ่มหรือผู้แทน จำนวน ๑ คน ผู้นำชุมชน จำนวน ๑ คน ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ๑ คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ๑ คน ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ ๑ คน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ตัวแทนผู้บริโภค ๑ คน ตัวแทนจำหน่าย ๑ คน

กิจกรรมที่ ๓ พัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ลงภาคปฏิบัติ ได้แก่ ผู้ให้การอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดผลงานการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน ผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้ประกอบการจำนวน ๑๕ คน รวม ๑๗ คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด คือ เป็นชุมชนที่อยู่ในระดับเศรษฐกิจชุมชนแบบก้าวหน้า มีวิสาหกิจชุมชนที่มีความหลากหลายของงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เป็นต้นแบบการพัฒนา เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งของจังหวัดแพร่ อีกทั้งเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีความเข้มแข็ง มีกิจกรรมการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

๓.๓.เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มหัตถกรรมจักสานและทำการวิเคราะห์ถึงปัญหากระบวนการผลิตสินค้าจากไม้ไผ่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ประธานกลุ่ม/สมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๕ คนเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาแบบมีโครงสร้าง

(Structured Interview) เกี่ยวกับองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น

- มีประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมไม้ไผ่
- การเรียนรู้กระบวนการในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่
- วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น ด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ด้านการ
เรียนรู้ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมไม้ไผ่
- ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด ด้านกระบวนการถ่ายทอด
- การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้
- ปัญหา และอุปสรรคในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่
- การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ
- แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต

๒. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย ระหว่างผู้วิจัย กับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย จำนวน ๑๐ คน เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน โดยมีเนื้อหาดังนี้

- รูปแบบและลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ เชิงสร้างสรรค์และมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
- การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ
- แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต
- แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การทำผลิตภัณฑ์
หัตถกรรมไม้ไผ่
- ปัญหา และอุปสรรคในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่

๓. ชุดปฏิบัติการงานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยดำเนินการทดลอง ปฏิบัติกับผู้ประกอบการ จำนวน ๑๕ คนเพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยมีปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน ๒ คน เป็นวิทยากร ซึ่งชุดปฏิบัติการดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

๑) หลักการชุดปฏิบัติการนี้

(๑) เป็นชุดปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(๒) เป็นชุดปฏิบัติการที่ให้ผู้เข้ารับการถ่ายทอดเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติจริงจาก ประสบการณ์ตรงในการฝึกปฏิบัติการ ออแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

(๓) เป็นชุดปฏิบัติการที่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้เรื่องพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนไปใช้ในการออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผสมผสานระหว่าง ลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในชุมชน

๒) ผลการส่งเสริมการเรียนรู้ที่คาดหวัง

(๑) เพื่อเรียนรู้กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เพื่อเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์

(๒) เพื่อพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(๓) เพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน

๓) โครงสร้างของชุดปฏิบัติการ การประเมินผล สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และจำนวนชั่วโมง

ที่	กิจกรรม	เนื้อหา	รายละเอียดกิจกรรม	การประเมินผล	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
๑	ความรู้เรื่องหัตถกรรมไม้ไผ่	- ความรู้ในเรื่องของหัตถกรรมไม้ไผ่ - รูปแบบของผลิตภัณฑ์ - แนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	บรรยายโดยวิทยากร	การถามตอบ	เอกสารประกอบการบรรยาย	๔
๒	งานออกแบบผลิตภัณฑ์	ออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่	การสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชนมาประยุกต์เพื่อ	การประเมินจากชิ้นงาน	ตัวอย่างงานศิลปะ	๔

			ออกแบบลวดลาย ผลิตภัณฑ์			
๓	สร้างผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่	ถ่ายทอดผลงานการพัฒนา ยกระดับการผลิตและเพิ่ม มูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่	ปฏิบัติจริงโดย กำหนดผลิตภัณฑ์ ไม้ไผ่ให้ กลุ่มเป้าหมายเลือก ออกแบบและ ปฏิบัติ เช่น ของใช้ ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ ที่สามารถนำมาใช้ ประโยชน์และ ตอบสนองความ ต้องการของตลาด	การประเมิน จากชิ้นงาน	ต้นแบบของ ผลิตภัณฑ์	๘
๔	การคัดเลือกผลงาน	การคัดเลือกผลงานที่มี ความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม	คัดเลือกผลงานที่มี ความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่ การยกระดับรายได้ สู่เศรษฐกิจชุมชน โดยปราชญ์ท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขา ศิลปะ	การประเมิน ผลิตภัณฑ์ที่มี การ สร้างสรรค์ ผลงานศิลปะ รูปแบบ ผลงาน การ นำใช้ ประโยชน์ ความทันสมัย ความละเอียด ความประณีต ความสวยงาม		๒
๕	การติดตามประเมินผล	การติดตามประเมินผลการ ส่งเสริมการพัฒนาและ ยกระดับการผลิตและเพิ่ม มูลค่างานหัตถกรรม สร้างสรรค์เพื่อเสริม เศรษฐกิจชุมชน	ติดตามประเมินผล การส่งเสริมการ พัฒนาและ ยกระดับการผลิต และเพิ่มมูลค่างาน หัตถกรรม สร้างสรรค์เพื่อ เสริมเศรษฐกิจ	- การสังเกต การเรียนรู้ และการเข้า ร่วมกิจกรรม - ประเมิน ความรู้ก่อน การถ่ายทอด และหลังการ		๒

			ชุมชน	ถ่ายทอด เกี่ยวกับการ พัฒนาและ ยกระดับการ ผลิตและเพิ่ม มูลค่างาน หัตถกรรม สร้างสรรค์ เพื่อเสริม เศรษฐกิจ ชุมชน		
	รวม					๒๐

๔.วิเคราะห์องค์ความรู้หลังการได้รับการถ่ายทอดการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เพื่อประเมินความรู้ก่อนการลงมือพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม เพื่อให้ทราบถึงทักษะและความรู้ก่อนและรู้หลังการจากการถ่ายทอดการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ มีการพัฒนาทักษะและความรู้เป็นอย่างไร

วิธีการสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนดังนี้

(๑) ทำการศึกษาข้อมูลโดยการรวบรวมเอกสารจากหนังสือ บทความ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่

(๒) นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวางออกแบบเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม ชุดปฏิบัติการพัฒนา

(๓) มีการตรวจสอบเครื่องมือให้มีความเที่ยงตรงโดยคณะผู้วิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๔) ปรับแก้ไขเครื่องมือ เพื่อเตรียมเครื่องมือที่สมบูรณ์จัดเก็บและรวบรวมข้อมูลงานวิจัยจากกลุ่มเป้าหมาย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่ม

มูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ กับกลุ่มประธานกลุ่ม/สมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่ ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น เพื่อ

๑) การศึกษาข้อมูลชุมชน สร้างความคุ้นเคยและเข้าใจว่า การมาทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อต้องการศึกษาเรื่องอะไร ชุมชนจะมีบทบาทต่อการศึกษาอย่างไร สภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตตลอดจนถึงปัจจุบันที่มีสภาวะการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์โควิด ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชน

๒) ศึกษาปัจจัยส่งเสริม และอุปสรรคการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๓) ดำเนินการประสานงานผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทนประธานชุมชนผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น เกษตรจังหวัด เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย

๔) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต (field note) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล เมื่อได้แนวคำถามแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในความเที่ยงตรงของเนื้อหา มีการจัดเตรียมกล้องบันทึกภาพนิ่ง รวมทั้งเครื่องบันทึกแถบเสียง

๕) ประสานผู้เข้าร่วมกิจกรรม ฐานรากจังหวัดแพร่ กำหนดวันเวลาและสถานที่ดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ ๒ แนวทางการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม

สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ กับกลุ่มสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย เพื่อ

๑) วิเคราะห์สภาพบริบทวิถีชีวิตการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๒) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๓) ศึกษาออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่สร้างสรรค์ในพื้นที่หลักที่มีความต้องการ และที่ได้รับการยอมรับ

๔) ค้นหาแนวทางออกแบบและการพัฒนาและยกระดับการผลิต

และเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยการจัดเวทีประชุมการเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่

๕) ให้ผู้เข้าร่วมการประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ และหาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรและร่วมกันสรุปภาพรวม

๖) สรุปแนวทางกิจกรรมและโครงการ และให้ผู้เข้าร่วมเสนอแนะเพื่อให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ ๓ สร้างแนวทางการปฏิบัติยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

โดยกำหนดรูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยการปฏิบัติการกับกลุ่มผู้เข้าร่วมปฏิบัติการให้ ดำเนินการตามแผนโครงการที่วางไว้ ต้องเตรียมคนเตรียมวัสดุ สิ่งของส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงมือปฏิบัติผลิตภัณฑ์วางแผนการลงมือปฏิบัติยกระดับผลิตภัณฑ์ตามแผนงานที่กำหนดไว้ ดังนี้

๑) วิธีดำเนินการและเครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยกลุ่มวิทยากรผู้ให้องค์ความรู้ ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านจักสานไม้ไผ่

๒) ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ ตามรูปแบบการยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งมีรายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

(๑) ให้ความรู้ในเรื่องหัตถกรรมไม้ไผ่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยวิทยากรปราชญ์ท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบให้กับผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน ๔ ชั่วโมง

(๒) ลงมือฝึกปฏิบัติออกแบบงานหัตถกรรมด้วยไม้ไผ่ โดยนำความรู้ ศิลปะวิถีชีวิตของชุมชน การใช้สีธรรมชาติ มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ จำนวน ๔ ชั่วโมง

(๓) ปฏิบัติจริงโดยกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมด้วยไม้ไผ่ ที่ให้กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติ เช่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด จำนวน ๘ ชั่วโมง

(๔) การคัดเลือกผลงานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนโดยปราชญ์ท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ซึ่งมีเกณฑ์

ที่ใช้พิจารณา คือ รูปแบบผลงาน การนำใช้ประโยชน์ ความทันสมัย ความละเอียด ความประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์

(๕) การติดตามประเมินผล โดยการสังเกตการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นประเมินความรู้ก่อนปฏิบัติและหลังปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เพื่อให้ทราบถึงทักษะและความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้หลังจากการถ่ายทอดยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ ๔ การถอดบทเรียนและสรุปโครงการวิจัย

ถอดบทเรียนและสรุปโครงการวิจัย ที่ได้จากการปฏิบัติการวิจัยคือ การเข้าไปศึกษาศักยภาพหรือความสามารถในการยกระดับรายได้ให้กับชุมชน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยวิธีการพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๒) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) นั้นผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย โดยได้ทำการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) อธิบายเป็นความเรียงเพื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิเคราะห์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่หลังจากผู้เข้าร่วมเชิงปฏิบัติการมีการประเมินก่อนได้รับการถ่ายทอดและหลังได้รับการถ่ายทอด

เกี่ยวกับพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ โดยเน้นความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินการ คือ

๑) ความรู้ในเรื่องหัตถกรรมไม้ไผ่ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

๒) การลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบงานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชนมาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์

๓) การติดตามและประเมินผลพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๔) ผลงานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ คัดเลือกจาก ความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๕) การสังเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก จังหวัดแพร่

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การศึกษาวิจัยการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย และผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการของชุมชนตำบลเหมืองหม้อ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๒ คน โดยใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Interviews) การสนทนาเชิงปฏิบัติการ ชุมปฏิบัติการ และแบบประเมินผลการปฏิบัติโดยประเมินผลจากพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์และการสร้างมูลค่าเพิ่มงานหัตถกรรมไม้ไผ่ เป็นเครื่องมือในการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม
สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาองค์
ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐาน
รากจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก
จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ เพื่อศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อ
เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๔.๒ เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก
จังหวัดแพร่

๔.๓ เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๔.๑ เพื่อศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

จากการสังเคราะห์การจัดการความรู้ศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ระดับชุมชน พบว่า
มีการจัดการความรู้ ๕ ด้าน คือ ๑) มีการกำหนดความรู้ ๒) การสร้างและแสวงหาความรู้
๓) การจัดเก็บความรู้ ๔) การแบ่งปันความรู้ ๕) การใช้ประโยชน์ จักสานเป็นงานที่ชาวบ้านบ้าน
เหมืองหม้อมีการผลิตแอบข้าวใช้ในครัวเรือนมานาน นอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังสะท้อน
วัฒนธรรม สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งการทำงานก็ต้องอาศัยความรู้และ
ประสบการณ์ด้าน ทักษะ ศิลปะ และเครื่องมือแต่ละชนิด ด้วยการการสร้างและแสวงหาความรู้
การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าจะทำได้ด้วยการคิดและวางแผน นำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่า
การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ซึ่งความรู้ที่มีอยู่ของการจักสานไม้ไผ่ในอดีตจะเป็น
ความรู้ ที่มีอยู่ในตัวตนของบุคคล ซึ่งเรียกว่าความรู้ฝังลึกที่บุคคลได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดย
วิธีการ ลองผิดลองถูก ส่วนการจัดเก็บองค์ความรู้ของคนรุ่นเก่าจะจัดเก็บไว้ในตัวบุคคลถ่ายทอด
ระหว่าง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลานและคนในครอบครัว เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดอาชีพ

จักสานผลิตภัณฑ์ด้วยไม้ไผ่ ให้คงอยู่ตลอดไป แต่ด้วยการเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การจัดเก็บความรู้ก็จะมีการถ่ายทอดไปสู่สังคมกว้างขึ้นโดยการแบ่งปันความรู้ เช่น หน่วยงาน องค์กร สถานศึกษา ผู้ที่สนใจ เป็นต้น และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน

จากการ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร พบว่าการจักสานด้วยไม้ไผ่ จากฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของชาวบ้านมีลักษณะที่หลากหลาย เป็นไปตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยมีการสนับสนุน ส่งเสริมงานหัตถกรรมจักสาน ซึ่งคำว่า “จักสาน” แยกออกเป็น ๒ คำ คือ คำว่า “จัก” คือการทำให้เป็นหยักหรือการทำให้เป็นแฉกทำด้วยฟันเลื่อย หรือ การใช้มีดโต้ผ้าไม้ไผ่ แล้วทำให้เป็นเส้นๆ ส่วนที่ให้เป็นเส้นบาง ๆ เรียกว่า “ตอก” เมื่อได้เส้นตอกแล้วชาวบ้านจะนำมาขัดกันจนเกิดลวดลาย เรียกว่า “สาน”

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั่วไป และสัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการผลิต จำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสาน ของคนในชุมชนบ้านเหมืองหม้อมีอาชีพจักสาน แอ็บข้าวเป็นทุนเดิมมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย และสืบทอดมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันก็ยังต้องอนุรักษ์สืบทอดองค์ความรู้อาชีพจักสานของหมู่บ้านและการยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ได้ศึกษาองค์ความรู้การ

ภาพที่ ๒ ลงพื้นที่ชุมชนบ้านเหมืองหม้อ

ยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่ามีขั้นตอนดังนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

อัตลักษณ์ท้องถิ่น^๑ ตำบลเหมืองหม้อตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองแพร่ ประมาณ ๓ กิโลเมตร ตำบลเหมืองหม้อมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่อดีตกาล ประมาณปี พ.ศ.๑๓๗๙ ได้อพยพมาจากบ้านหนองหม้อเมืองไชยบุรี เชียงแสน มาตั้งรกรากที่ริมห้วยแม่แคม บริเวณนี้มีลำธารเล็กๆแยกจากห้วยแม่แคมไปทางขวา ชาวบ้านเรียกว่าลำเหมือง จึงเอาคำว่าหนองหม้อรวมกับคำว่า

^๑ ตำบลเหมืองหม้อ, www.wungfon.com, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

เหมือง กลายเป็นเหมืองหนองหม้อ จนในที่สุดกร่อนคำกลายเป็น “เหมืองหม้อ” ซึ่งเป็นชื่อของตำบลเหมืองหม้อในปัจจุบัน สภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบล ลักษณะภูมิประเทศของตำบลเหมืองหม้อเป็นพื้นที่ราบและที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก มีลำห้วยแม่แคมเป็นแหล่งน้ำสายใหญ่ไหลผ่านตำบลเหมืองหม้อ มีคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายของกรมชลประทานเป็นแหล่งน้ำสายหลักของตำบล อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดกับตำบลบ้านร่องฟองตำบลน้ำชำทิศใต้ ติดกับตำบลกาญจนาราม ตำบลนาจักร ทิศตะวันออก ติดกับตำบลบ้านถิ่น ทิศตะวันตก ติดกับตำบลทุ่งกวาว ตำบลโนเวียง

การปกครอง ตำบลเหมืองหม้อประกอบไปด้วย ๑๒ หมู่บ้าน มี ๕ ชุมชน มีกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครอง แต่ละชุมชนจะมีความผูกพัน เป็นพี่เป็นน้องกันมีวัดและโรงเรียน เป็นศูนย์รวมของศรัทธา คือ ชุมชนเหมืองหม้อ ประกอบไปด้วยหมู่ที่ 1(สำเภา) หมู่ที่ ๓ (เหมืองหม้อ) หมู่ที่ ๗ (ทุ่งน้ำใส) หมู่ที่ ๘ (เหมืองหม้อ) มีวัดเหมืองหม้อและวัดสำเภา ชุมชนปทุมประกอบไปด้วยหมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๑๑ มีวัดปทุม ชุมชนกาช่องประกอบไปด้วย หมู่ ๕ (กาช่อง) หมู่ ๙ (แดนชล) และหมู่ ๑๒ (สันติธรรม) มีวัดกาช่อง ชุมชนเหมืองคำ ประกอบด้วยหมู่ที่ ๕ (สะบู) และหมู่ที่ ๖ (เหมืองคำ) มีวัดเหมืองคำ ชุมชนสันติภาพชายคลอง คือหมู่ที่ ๑๐ เป็นชุมชนเมือง(จะเป็นบ้านจัดสรร มีข้าราชการหรือคนต่างถิ่นมาซื้อ มาเช่าอยู่เป็นจำนวนมาก)

วิถีชีวิต อาชีพ สังคม ตำบลเหมืองหม้อมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีสังคมแบบเครือญาติ ประชาชนมีความสามัคคีกัน ไม่มีความแตกแยก ความขัดแย้งกันในกลุ่มผู้นำชุมชน การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำสวน ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ ๗๐ ของประชากร นอกนั้น รับราชการ รับจ้าง (โดยเฉพาะอาชีพรับเหมาก่อสร้าง) ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๓๐ นอกจากนี้ยังมีอาชีพเสริมที่เป็นอาชีพทางวัฒนธรรมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่นอาชีพจักสาน การแกะสลัก การทำข้าวแคบ ข้าวปั้น ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากกะลามะพร้าว

คำขวัญของตำบลเหมืองหม้อ “เกษตรเป็นหลัก จักสานทุกอย่าง งานช่างดีเด่น ร่มเย็นด้วยประเพณี สามัคคีเป็นเลิศ ถิ่นกำเนิดแห่งภูมิปัญญา”

งานจักสานเป็นงานที่ชาวบ้านทำเพื่อใช้ในครัวเรือนมาแต่โบราณ แม้ในปัจจุบันงานจักสานจะมีอยู่น้อย แต่ก็ยังคงมีอยู่ทั่วไปทุกภาคของประเทศ นอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้วงานจักสานยังสะท้อนวัฒนธรรม สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาของชาวบ้านได้อีกด้วย ในขณะที่สภาพสังคม เศรษฐกิจปัจจุบันที่เปลี่ยนไปจากเดิม การไปมาหาสู่กันระหว่างเมืองกับชนบทติดต่อกันได้สะดวก รวมถึงการเจริญก้าวหน้าทางกระแสวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิม ทำให้สภาพความเป็นอยู่การดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลกระทบทำให้งานจักสานหรืออาชีพจักสานน้อยลงไปเรื่อย ๆ จนถึงด้านการส่งเสริมความรู้งานจักสานแก่ผู้ที่สนใจในอาชีพ ได้สืบทอดงานจักสานให้คงอยู่ต่อไป การประกอบอาชีพในทุกวันนี้มีหลากหลายทาง

มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมากมายและมีความสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้คนในปัจจุบันไม่รู้จักรักรมวิธีขั้นตอนในอุปกรณ์พื้นบ้านที่ปู่ย่าตายายจักสานขึ้น เช่น แอ็บข้าว ซ้าหวด กระเป๋ ของใช้ต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ ๓ แอ็บข้าวแบบดั้งเดิม

สภาพการประกอบอาชีพของชุมชนด้านการเกษตรกรรม ทำให้ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือที่ใช้จักสาน ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งของประชาชนในชุมชน บางครอบครัวก็จะถือเป็นอาชีพเสริม เครื่องมือที่ใช้ในจักสานจะเป็นเครื่องมือที่มีอยู่ในครัวเรือน และนำมาประยุกต์โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ให้เป็นเครื่องมือใช้สำหรับจักสาน ส่วนใหญ่จะผลิตขึ้นมาใช้เองถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีมูลค่าไม่แพงมาก เช่น ไม้ไผ่ ไม้ด เลื่อย ลวด คริมตัดลวด ตะปู ค้อน เครื่องรีดเส้น ที่อบ เป็นต้น ส่วนมากจะมีอยู่ในครัวเรือนอยู่แล้วแต่มีบางอย่างต้องนำมาประยุกต์ใช้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพหัตถกรรมจักสานที่เป็นอาชีพเสริมรายได้ของชุมชน

นอกจากนี้ วัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียวของคนเหนือ^๒ ก็เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดเครื่องจักสานที่เกี่ยวกับข้าวเหนียวก็มีอยู่ด้วยกันหลายอย่าง เช่น ก๋วย ซ้าหวด ก่องข้าว แอ็บข้าว ชันโตก เป็นต้น ภาคเหนียวยังมีเครื่องจักสานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ใช้กันแพร่หลายอีกหลายอย่างเช่น บุง ภาชนะสานสำหรับใส่ของ เช่นเดียวกับกระบุงของภาคกลาง แต่บุงภาคเหนือมีรูปร่างต่างกันไป เช่น บุงเมืองแพร่ บุงลำพูน หรือบุงลำปาง จะมีขนาดค่อนข้างเล็กกว่ากระบุงภาคกลาง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะต้องการลดน้ำหนักของบุงให้น้อย เพราะบุงภาคเหนือใช้หาบของในภูมิภาคที่เป็นเนิน ไม่สามารถหาบของที่มีน้ำหนักมาก เหมือนกับภาคกลางซึ่งเป็นพื้นที่ราบ

^๒ มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๒ เรื่องที่ ๓ เครื่องจักสาน (เครื่องจักสานภาคเหนือ),

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บุงภาคเหนือมีลักษณะป้องกันลม ไม่เป็นเหลี่ยม ช่วยให้บุงมีความคงทนไม่แตกหักเสียหายง่าย

เครื่องจักสานของภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นโดดเด่นอีกอย่างคือน้ำตุง หรือน้ำถั่ง เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ ยัดด้วยชันและน้ำมันยาง ใช้สำหรับตักน้ำจากบ่อน้ำ รูปร่างของน้ำตุงเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยเป็นอย่างดี คือ มีลักษณะคล้ายกรวยป้อม ๆ ส่วนก้นมนแหลมที่ปากมีไม้ไขว้กันเป็นหูสำหรับผูกกับเชือกเพื่อสาวน้ำตุงขึ้นมาจากบ่อน้ำ ความมนแหลมของก้นน้ำตุงจะช่วยให้น้ำตุงโคลงตัวคว่ำลงให้น้ำเข้าเมื่อโยนลงไปบ่อ แสดงว่าจักสานพื้นบ้านของคนโบราณผลิต

ภาพที่ ๔ น้ำตุง

ขึ้นนั้นเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ แอ็บข้าว เป็นภาชนะใส่ข้าวเหนียวเช่นเดียวกับก่องข้าว แต่มีขนาดเล็กกว่า สำหรับพกพาติดตัวเวลาไปทำงานนอกบ้าน แอ็บข้าวมีส่วนประกอบสำคัญ คือ ตัวแอ็บ รูปร่างคล้ายกล่อ่งสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผ่าแอ็บ รูปร่างเหมือนตัวแอ็บแต่ขนาดใหญ่กว่า เพราะใช้ครอบแอ็บข้าว แอ็บข้าวเหมาะสำหรับพกใส่ถุงย่าม ห่อผ้าคาดเอวออกไปทำนา ทำไร่ เช่นเดียวกับกล่อ่งใส่อาหารในปัจจุบัน

ชุมชนบ้านเหมืองหม้อเป็นชุมชนที่การทำแอ็บข้าวมีมานานมากแล้ว มีชื่อเสียงในด้านหัตถกรรมจักสาน และทางชุมชนได้มีการร่วมกันคิดและทำผลิตภัณฑ์ที่มาจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการจักสาน การทำแอ็บข้าว ของหมู่บ้านเหมืองหม้อ ผู้ริเริ่มนำเข้ามาในหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงจา เหมืองจา ได้นำไม้ไผ่มาสานแอ็บข้าวใช้เองก่อนและสอนต่อให้ลูกหลานประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว ต่อมาเมื่อผู้สนใจ พ่อหลวงจาจึงได้เผยแพร่วิธีการทำแอ็บข้าวให้กับผู้สนใจจนชาวบ้านสามารถสานแอ็บข้าวได้เป็นอย่างดี จึงรวมกลุ่มกันสานแอ็บข้าวขายและมีพ่อค้าคนกลางมาติดต่อรับไปขายทำให้ชาวบ้านมีรายได้และเป็นอาชีพเสริมมาจนถึงปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยตามยุคตามสมัย โดยพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ออกมา เช่น กระเป๋า พัด ขี้ ไข่ของ ชะลอม เป็นต้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้และการยกระดับผลิตภัณฑ์จักสาน

๒.๑ การส่งเสริมการเรียนรู้

การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดการเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จักสาน โดยปกติผู้นำชุมชนจะมีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสมาชิกแม่บ้าน กลุ่มเครื่องจักสานอยู่ตลอด และจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มจักสาน^๓ การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการจักสานไม้ไผ่ให้กับลูกหลานของตนเองและฝึกทำด้วยตนเองตลอดจน บางคนก็ใช้วิธีการที่คนเก่าแก่ใช้กันมาก็คือ ครูพักลักจำเอา เป็นระยะเวลานานแล้ว พอในยุคปัจจุบัน ได้มีการเชื่อมโยงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับโรงเรียนเหมืองหม้อที่ตั้งอยู่ในชุมชน โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องจักสานให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนเหมืองหม้อ นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดจากครูที่เป็นคนในพื้นที่และมีความรู้ทางด้านจักสานอยู่เป็นทุนเดิม และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ เมื่อมีกิจกรรมการแข่งขัน ก็ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทางโรงเรียน ส่งนักเรียน ไปแข่งขันก็ได้รับรางวัลมา ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จไปส่วนหนึ่ง ปราชญ์ท้องถิ่น^๔ ให้ความรู้ของชุมชนเหมืองหม้อมีสืบทอดความรู้มาจาก ๑) ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ๒) ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง ๓) ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ๔) ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชุมชน คือ การจักสานแอ็บข้าว เป็นความรู้ที่ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนเหมืองหม้อ

ภาพที่ ๕ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

^๓ สัมภาษณ์, ประธานกลุ่มจักสานวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

^๔ สัมภาษณ์, ผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ปราชญ์ท้องถิ่น วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

๒.๒ การยกระดับผลิตภัณฑ์จักสาน

งานจักสานของชุมชนดั้งเดิมมีผู้ริเริ่มนำเข้ามาในหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงจาเหมืองจา ได้นำไม้ไผ่มาสานแอ็บข้าวไร่เองก่อนและสอนต่อให้ลูกหลาน ประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว เพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน คนภาคเหนือส่วนมากจะทานข้าวเหนียวกัน ดังนั้นในแต่ละครัวเรือนจะต้องมีแอ็บข้าวไร่ข้าวเหนียวกันจนถึงปัจจุบัน ต่อมาเมื่อมีผู้สนใจ พ่อหลวงจาจึงได้เผยแพร่วิธีการทำแอ็บข้าวให้กับผู้สนใจจนชาวบ้านสามารถสานแอ็บข้าวได้เป็นอย่างดี สมัยก่อนไม่ได้ทำเพื่อขาย แต่จะทำเพื่อเป็นของใช้ในครัวเรือนเท่านั้น เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนการจักสานแอ็บข้าวก็มีการพัฒนากันและขยายเป็นวงกว้างขึ้นในชุมชนจนเกิดเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยทางผู้นำชุมชน หรือกลุ่มจักสานของชุมชน ได้มีการและเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการผลิตจักสานจากที่ผลิตแอ็บข้าวอย่างเดียวก็หาแนวทางในการผลิตจักสานให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคด้วย โดยการออกแบบรูปแบบ และลวดลายให้ทันสมัย บางครั้งก็เอาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่พบเห็นมาช่วยกันถอดแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และ ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ส่วนแอ็บข้าวนี้ทำประจำอยู่แล้วเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ชาวภาคเหนือต้องใช้ ส่วนผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่นๆ ต้องทำตามลูกค้าออเดอร์เข้ามา เนื่องจากความต้องการของลูกค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผลิตจักสานสามารถจำหน่ายได้ ปัจจุบันมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาหลายรูปแบบแต่จะไม่ผลิตเก็บไว้ เพราะการจัดเก็บเสี่ยงต่อการเป็นเชื้อรา การผลิตจักสานจะใช้ประโยชน์ได้หลายๆ อย่าง การพัฒนารูปแบบก็จะเปลี่ยนไปตามยุค ตามสมัย แนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้ไผ่ก็มีมากขึ้น และทำด้วยมือหรือที่เรียกว่าผลิตภัณฑ์แฮนด์เมด (Handmade)

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น มีอาชีพสานแอ็บข้าวด้วยไม้ไผ่โดยการนำเอาไม้ไผ่มาทำเป็นเส้นให้มีขนาดเท่ากันแล้วนำมาสานเป็นรูปทรงในสมัยก่อนนิยมสานเอาไว้ใช้ภายในบ้าน ซึ่งจะมีลวดลายพื้นฐานลักษณะของลายไม้ซับซ้อน เป็นการขัดลายไม้ไผ่ ๒ แนวทาง คือ ลายตั้ง เรียกว่า ดอกเส้นยืน กับลายยาว เรียกว่า ดอกเส้นนอน ลักษณะของลาย ก็จะมีลาย ๑ ลาย ๒ และลาย ๓ ดังนี้

ลาย ๑ แนวตั้ง แนวยาว ซึ่งจะมีการนำดอกเส้นยืนมาข้ามดอกเส้นนอน เรียกว่า การยก ๑ ข้าม ๑

ลาย ๒ แนวตั้ง แนวยาว ซึ่งจะมีการนำดอกเส้นยืนมาข้ามดอกเส้นนอน เรียกว่า การยก ๒ ข้าม ๒

ลาย ๓ แนวตั้ง แนวยาว ซึ่งจะมีการนำดอกเส้นยืนมาข้ามดอกเส้นนอน เรียกว่า การยก ๓ ข้าม ๓

ลายหนึ่ง

ลายสอง

ลาย สาม

ลายจักสาน

ภาพที่ ๖ ลายจักสานแอ็บข้าว

ปัจจุบันมีการรวมตัวของแม่บ้าน เป็นกลุ่มสตรีแม่บ้าน และได้มีการพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และนำออกจำหน่ายและเป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มสตรีรวมตัวกัน โดยการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละบุคคล ผู้นำชุมชน กล่าวว่า การจักสานเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เริ่มแรกมาจากปู่ย่าตายาย ผู้เฒ่า ผู้แก่ ในชุมชนทำเป็นอาชีพ และถ่ายทอดให้ลูกหลาน เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน คนรุ่นใหม่จะมีการพัฒนาระดับเพิ่มมูลค่าจากการสานแอ็บข้าวหรือกระติบข้าว โดยพัฒนารูปแบบมาเป็นกระเป๋ ก่องกระดาศทิซซู ตะกร้า และย้อมสีผลิตภัณฑ์

ภาพที่ ๗ ย้อมสีตอก

เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวในชุมชน สี่ที่ใช้ย้อมดอก ดอกจะทำมาจากไม้ไผ่หลามเป็นปล้อง ผ่าและทำเป็นเส้น แล้วนำมาย้อมสีโดยใช้สีย้อมกก หรือสีผสมอาหาร สีย้อมกกจะมีสียดีกว่าสีผสมอาหาร ส่วนมากจะใช้แม่สีในการทำ ผลิตภัณฑ์ก็มีหลายรูปแบบที่ทำการพัฒนาจากดั้งเดิม ถ้าอยากให้ผลิตภัณฑ์มีความคงทนก็จะใช้วิธีการรมควัน ส่วนมากชาวบ้านจะสานแบบธรรมดาเพราะตลาดมีความต้องการมาก แต่ในช่วงฤดูฝนจะมีการจัดเก็บยากหน่อยหนึ่งเพราะทำให้ดอกขึ้นง่าย การขายก็จะฝืดเล็กน้อย แต่การผลิตผลิตทุกวันซึ่งจะมีพ่อค้าคนกลางเข้าไปจำหน่าย ถึงแม้จะเป็นช่วงโควิดก็ไม่มีผลกระทบมากเพราะพ่อค้าจะมารับในหมู่บ้าน

กระบวนการในการทำผลิตภัณฑ์จักสาน สัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น^๕ จะใช้ไม้ไผ่หลามอย่างเดียวซึ่งจะสั่งมาจากหลายพื้นที่ไม้ที่นำมาใช้ต้องมีอายุอย่างน้อย ๑ ปี และมีขนาดที่ต้องการ ในหมู่บ้านจะนำไม้ไผ่เป็นลำมาผ่าด้วยมือ และรีดเป็นเส้นดอก ซึ่งการสานแอ็บข้าวจะใช้ขนาดบาง จะต้องได้ขนาดถึงจะนำมาจักสาน ส่วนลำไม้หลามนั้นจะสั่งมาจากหลายพื้นที่ เช่น สูงเม่น เมืองทอง วังชัน ลำไม้หลามจะมีตลอดปี บางที่ก็มีมากบ้าง น้อยบ้าง แต่ก็ไม่ค่อยมีปัญหา เพราะถ้าช่วงไหนที่ไม้ไผ่น้อย ก็จะมีการทำซื้อไม้หลามมาสำรองเอาไว้โดยการผ่าและจักดอก แล้วนำไปตาก

ภาพที่ ๘ การแปรรูปไม้หลาม

^๕ สัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสานวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

ให้แห้ง และเก็บใส่ถุงไว้ให้ไม่ให้เกิดความชื้น ไม่ให้หาลามที่ใช้ต้องมีอายุ ๑ ปี ขึ้นไปถึงจะนำมาผ่าและรีดทำเป็นเส้น ตามขนาดที่ต้องการ วิธีรักษาวัตถุดิบ รมควัน (ใช้ขี้เถ้า กับเปลือกมะพร้าวแห้ง) แล็กเกอร์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญา และใช้น้ำยาป้องกันเชื้อรา การที่จะรักษาจะต้องแยกประเภทของผลิตภัณฑ์ ที่ใช้ในครัวเรือนก็จะใช้วิธีการรมควัน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องการใช้ในครัวเรือน เช่น กระเป๋ากลองทิชชู ฯลฯ ก็สามารถที่จะใช้แล็กเกอร์ทาในการรักษาผลิตภัณฑ์ ส่วนการอบก็จะมีโรงอบผลิตภัณฑ์ตอนนี้ก็มีเอกชนมาปรับปรุงโรงอบแต่ชุมชนก็ยังเข้าไปใช้บริการอยู่บ้างแต่ชาวบ้านจะใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาทำการอบ แต่ถ้าเป็นการอบแบบชาวบ้านก็จะเอาแขวนไว้ หรือ ผิงไฟให้แห้ง ซึ่งเป็นแบบดั้งเดิมก็ยังใช้อยู่บ้าง แต่ปัจจุบันก็ประยุกต์ทำโดยใช้น้ำมันมาประยุกต์ทำเป็นที่อบ

ภาพที่ ๙ ที่อบตอกแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ

มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ เข้ามาศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ประธานกลุ่มจักสานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำจักสานของชาวต่างชาติว่าบ้านเขาก็ทำแบบนี้ แต่วัสดุที่เขาใช้จะเป็นการนำเอาเปลือกนอกไม้ไผ่มาจักสาน ส่วนท้องถิ่นเราไม่ใช้เลือกแต่ใช้เนื้อไม้มาทำเป็นเส้นตอกและจักสาน ซึ่งวิธีการนำวัตถุดิบมาใช้มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ โดยมีผู้ชำนาญการออกแบบ และผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือเพิ่มเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยคำนึงถึงคุณภาพของสินค้า ราคา คุณภาพของวัสดุฝีมือ ตลอดจนมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อบต. ก็จะมีงบสนับสนุนให้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสืบสานองค์ความรู้ในการจักสานผลิตภัณฑ์ด้วยไม้หาลามต่อๆ กันไปโดยวิธีการจัดอบรม เผยแพร่ความรู้ ให้ได้ๆ หน่วยงานองค์กร ที่สนใจ ปัจจุบันจะทำกันเองและขายเอง บางครั้งก็ได้เข้าร่วมจัดโชว์สินค้าและขายตามโครงการที่หน่วยงาน องค์กรจัดขึ้นมา ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิต เช่น กระเป๋า ตะกร้า ส่วนแอ็บข้าวที่ผลิตขึ้นมามีตลาดมีความต้องการพอสมควรเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนกันจึงทำให้ขายได้ตลอด การผลิตสต็อกไว้ก็มีบ้างแต่

ไม่มาก จะทำตาม ออเดอร์ที่ลูกค้าสั่ง ถ้าลูกค้าต้องการจำนวนมากก็จะให้แต่ละบ้านนำสินค้ามารวมกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

ภาพที่ ๑๐ ร่วมงานจัดซื้อสินค้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔. แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน^๖ การทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ในหมู่บ้านเหมืองหม้อที่ ทำกันเป็นรูปธรรม คือ หมู่ ๓ และ หมู่ ๗ ซึ่งในกลุ่มชุมชนก็จะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไปเรื่อย ๆ ซึ่งปัจจุบันก็ได้ทำการพัฒนาจากแอ็บข้าว ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านมาเป็นเวลานานแล้ว และได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแบบนิยมกันบ้างแล้ว เช่น แอ็บข้าวแบน แบบเหลี่ยม แบบกลม หลายขนาดตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ กระเป๋าแบบต่าง ๆ และยังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ยังการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานนั้นบางครั้งต้องอาศัยความถนัดของผู้ผลิตเหมือนกัน บางส่วน ดอกที่ทำจากไม้ไผ่นำมาทดลองการย้อมสี สีย้อมกก หรือสีผสมอาหาร สีย้อมกกจะมีสีย้อมดีกว่าสีผสมอาหาร การใช้สีต้องดูผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีความเหมาะสมที่จะใช้สีหรือไม่ ส่วนตลาดจะใช้ลาย

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓/สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไผ่วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๑๑ รูปแบบแอ็บข้าวตังเดิม

พื้นฐานคือลายหนึ่ง ลายสอง ลายสาม และลายดอกสัก เป็นต้น ในอนาคตเด็กรุ่นหลัง คงจะเป็นทำเป็นงานอดิเรก ส่วนคนที่อยู่บ้านก็จะทำการพัฒนาไปตามความต้องการของตลาด สร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ในอนาคตสำหรับผู้สูงอายุบางคนก็ทำได้ แต่บางคนสายตาทำให้เป็นอุปสรรคในการจักสาน

ภาพที่ ๑๒ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๕. ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด

การสร้างเครือข่ายด้านการตลาดสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หมู่ ๓^๗ ส่วนมากในชุมชนจะทำการตั้งกลุ่มจักสานในชุมชนกันเองสินค้าที่ผลิตในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นแอ็บข้าวเพราะดั้งเดิมในชุมชนมีชื่อเสียงในการผลิตจักสานแอ็บข้าวกันมานาน และมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ จึงทำให้ตลาดมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นสินค้าที่ผลิตในหมู่บ้านจะมีพ่อค้าคนกลางมารับไปจำหน่าย ส่วนมากจะมีการผลิตตามออเดอร์ที่สั่ง ผู้นำชุมชน หมู่ ๗^๘ ก็กล่าวว่า ถ้ามีการสั่งจำนวนมากผู้ใหญ่บ้านจะรับออเดอร์และประสานลูกบ้าน และนำผลิตภัณฑ์มารวมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แต่ยังไม่มีการสร้างเครือข่ายในชุมชนที่เป็นรูปธรรม ส่วนการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการตลาดในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วชุมชนต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เพราะผู้บริโภค หรือ ลูกค้า ก็เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็วลูกค้าต้องมีการเข้าถึงข้อมูลอย่างหลากหลายรูปแบบ ได้สะดวก รวดเร็ว ซึ่งชุมชนยังก้าวไม่ค่อยทันเทคโนโลยีมากนัก แต่ความเป็นผู้ประกอบการจะต้องปรับตัวและเรียนรู้เรื่อยๆ ชุมชนในปัจจุบันจะอาศัยลูกหลานยุคใหม่ที่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการพัฒนาการตลาดของชุมชนได้บ้าง และมีหน่วยงานหลายหน่วยงาน มาพัฒนาโครงการตามนโยบายของรัฐ เช่น โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการตลาดในด้านเทคโนโลยีทำให้ชุมชนมีแนวทางในการซื้อขายบนโลกออนไลน์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งด้าน ถ้าพึ่งชาวบ้านในชุมชนคงจะใช้สื่อได้ไม่มากเพราะส่วนมากชาวบ้านในชุมชนจะสูงอายุ บางคนก็ใช้สื่อเป็น บางคนก็ใช้สื่อไม่เป็น ดังนั้นต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาช่วยในการสนับสนุนการส่งเสริมการตลาด

^๗ สัมภาษณ์ ผู้นำหมู่บ้าน หมู่ ๓/สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไผ่ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้นำหมู่บ้านหมู่ ๗ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

๖. ปัญหา และอุปสรรคในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่

ปัญหาและอุปสรรคที่พบส่วนมากคือ

๖.๑ การสืบทอดการจักสานในหมู่บ้าน ซึ่งเด็กรุ่นหลังจะไม่ค่อยสนใจเพราะระยะเวลาในการทำนานและมีความละเอียดอ่อน ราคาถูกด้วย ซึ่งต่อไปในอนาคตอาจจะไม่มีใครสานต่อ แต่ปัจจุบันส่วนมากที่ทำกันอยู่จะเป็นผู้สูงอายุที่ว่างงาน

๖.๒ การจัดเก็บเครื่องจักสานในช่วงฤดูฝนจะเก็บรักษายาก ช่วงหน้าฝนมีความชื้นสูงทำให้เกิดเชื้อรา และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตสต็อกเอาไว้ถ้าจัดเก็บไม่ดีก็จะเป็น มอดกิน ทำให้อายุการใช้งานของเครื่องจักสานสั้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะทำให้เครื่องจักสานเกิดเชื้อราง่ายจะเก็บรักษายาก

๖.๓ ไม้ไผ่หาลานบางช่วงก็จะมีน้อย แต่มีผลกระทบไม่มาก เพราะส่วนมากผู้ผลิตจะซื้อไม้หาลามาผ่าและทำเป็นเส้นตากแห้งเก็บไว้

๖.๔ คุณภาพของวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอ

๖.๕ กรรมวิธีการผลิตไม่ทันสมัยไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาด

สรุปชุมชนบ้านเหมืองหม้อเป็นชุมชนที่มีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้านเป็นชุมชนจะมีความผูกพันเป็นพี่เป็นน้องกันมีวัดและโรงเรียน เป็นศูนย์รวมของศรัทธา วิถีชีวิต อาชีพ สังคม ตำบลเหมืองหม้อมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีสังคมแบบเครือญาติ ประชาชนมีความสามัคคีกัน การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำสวน ทำไร่ ชาวบ้านทำจักสานเพื่อใช้ในครัวเรือนมาแต่โบราณ แม้ในปัจจุบันงานจักสานยังมีอยู่น้อย แต่ก็ยังคงมีอยู่ทั่วไป นอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้วงานจักสานยังสะท้อนวัฒนธรรม สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน มาทำการจักสาน การทำแอ็บข้าว ของหมู่บ้านเหมืองหม้อ ผู้ริเริ่มนำเข้ามาในหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงจา เหมืองจา ได้นำไม้ไผ่มาสานแอ็บข้าวใช้เองก่อนและสอนต่อให้ลูกหลาน ในปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้และยกระดับผลิตภัณฑ์ มีการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งชุมชนมีแนวทางในการพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ด้วยการพัฒนารูปแบบของจักสานตามที่ผู้บริโภคต้องการ ให้หน่วยงานหลายๆหน่วยงานช่วยสร้างเครือข่ายด้านการตลาดให้ทันยุคทันสมัย

๔.๒ เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

จากการสนทนาก่อนการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากของชุมชนบ้านเหมืองหม้อ พบว่า ชุมชนบ้านเหมืองหม้อเป็นชุมชนที่มีการทำผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง คือไม้หาลาที่ขึ้นอยู่ตามชุมชน

ต่างๆ ชาวบ้านจึงนำไม้ไผ่มาทำประโยชน์โดยเริ่มจากการผลิตแอ็บข้าวเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ต่อมาก็ผลิตเครื่องจักสานเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือนและเป็นที่ยอมรับของลูกค้าโดยทั่วไป

ภาพที่ ๑๓ สนทนากลุ่มย่อย

หัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นชนบท ที่มีรูปแบบเป็นไปตามอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น โดยมีการยึดหลักในการใช้วัสดุในท้องถิ่นของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ผลิตภัณฑ์จักสานจะทำมาจากไม้ไผ่หลากหลายชิ้นงานหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานที่ผู้ผลิตในชุมชนส่วนใหญ่ทำด้วยมือไม่ได้ใช้เครื่องทุ่นแรงช่วย ตั้งแต่การตัดไม้ จนถึงกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ และใช้วัตถุดิบที่สามารถหาได้ในแหล่งผลิตหรือในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยทักษะในการผลิตนั้น เป็นความรู้ความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือได้รับการอบรมแนะนำจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ให้การส่งเสริม มีการผลิตในหลายลักษณะตั้งแต่ผลิตคนเดียวแบบอิสระที่ผลิตและจำหน่ายเอง รับจ้างผลิตให้กับนายทุนหรือคนกลาง และผลิตในลักษณะของการรวมกลุ่มแบบธุรกิจชุมชนที่ได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาชุมชน ซึ่งการผลิตในลักษณะอิสระจะไม่มีระบบการบริหารจัดการเหมือนกับการผลิตในลักษณะกลุ่ม โดยส่วนมากการผลิตแอ็บข้าวของชุมชนบ้านเหมืองหม้อจะผลิตสินค้าตรงตามที่ลูกค้าต้องการ

การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบหัตถกรรมไม้ไผ่ในความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนา พบว่าชุมชนควรพัฒนาต้นแบบจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม แต่อย่างไรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีปัจจัยสำคัญใช้ในการพิจารณาอยู่หลายปัจจัย คือ

๑. ความต้องการของชุมชนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ

๑.๑ คุณภาพ

การผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนจะเน้นในเรื่องของคุณภาพซึ่งเป็น คุณลักษณะเฉพาะทางเทคนิคการผลิต ซึ่งพิจารณาในกระบวนการผลิตที่ใช้ในการผลิต ผลิตภัณฑ์ สำหรับคุณภาพการออกแบบเป็นการกำหนดของกลุ่มผลิตในชุมชนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือของตลาด คุณภาพก็จะประกอบด้วย คุณภาพของวัตถุดิบ การออกแบบรูปลักษณ์ที่

สวยงาม ความคงทน ของผลิตภัณฑ์ เพราะคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้าง การยอมรับและไว้วางใจของผู้บริโภค หรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นจุดขายของชุมชน

๑.๒ ความเชื่อถือของผลิตภัณฑ์

ความคงทนของผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับวิธีการคัดเลือกใช้วัสดุและกระบวนการผลิต และความคงทนของผลิตภัณฑ์จะดูที่ระยะเวลาในการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ความคงทนหรือความน่าเชื่อถือการใช้ จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการ ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลซ่อมแซมได้ การใช้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าทั้งทางด้านจิตใจและประโยชน์ ใช้สอยตามรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนผลิตขึ้นมาเพราะผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะมีประโยชน์คนละ แบบกัน

๑.๓ ต้นทุนการผลิต

ต้นทุนการผลิตคือรายจ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการผลิตผลิตภัณฑ์จกสานรวมถึงต้นทุน ที่เกิดขึ้นคงที่และต้นทุนที่แปรได้ตามผลิตภัณฑ์และจำนวนที่ผลิต และมองไปถึงระดับคุณภาพและ ความเชื่อถือได้ของผลิตภัณฑ์ด้วย ถ้ามีการกำหนดระดับคุณภาพและความเชื่อถือได้ไว้ในระดับสูง เกินไป ต้นทุนการผลิตย่อมสูงไปด้วย การออกแบบผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการออกแบบที่คำนึงถึง คุณภาพและความน่าเชื่อถือ และต้นทุนการผลิตให้มีความสัมพันธ์กัน แต่ยังคงอัตลักษณ์ของชุมชนคือ สานแอบข้าว

๒. การตลาด

จากการสนทนาตัวแทนสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ การผลิต ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจะเป็น ผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายได้และเป็นที่ต้องการของตลาด ถ้าพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้แต่ไม่ตรงกับ ความต้องการของตลาดจะทำให้สินค้าค้างสต็อก ซึ่งจำทำให้ทุนจม และถ้าค้างสต็อกมากจะทำให้การเก็บ ยากต่อการรักษา ถ้าหากไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแล้วก็ไม่มีความจำเป็นในการผลิต ต้องกำหนด ความสมดุลระหว่างการให้ผู้บริโภคได้รับสิ่งของที่สนองความต้องการของผู้บริโภค เพราะการผลิต ผลิตภัณฑ์หลายชนิดซึ่งแตกต่างกันมากน้อยตามความต้องการและรสนิยมของทุกคน ถ้าไม่คำนึงถึง ความต้องการของผู้บริโภคเลย และผลิต ผลิตภัณฑ์อย่างเดียว การออกแบบผลิต ผลิตภัณฑ์จะดำเนิน ไปได้อย่างง่าย แต่จะมีปัญหาในด้านการขายแก่ผู้บริโภคซึ่งอาจจะไม่เลือกใช้ผลิตภัณฑ์นั้น ส่วนมาก ชุมชนจะทำผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคต้องการ เพราะการทำผลิตหลายๆ อย่างบางอย่างขายไม่ได้ แต่ใน ชุมชนจะผลิตแอบข้าวเป็นหลัก ส่วนแบบอื่น ๆ ก็จะทำตามที่ลูกค้าต้องการด้วยการออเดอร์สินค้า เท่านั้น

๓. ลักษณะของผลิตภัณฑ์

จากการสนทนาผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการพัฒนา หัตถกรรมเครื่องจักสานถ้ามองในแง่ของการตลาดถือว่าประสบความสำเร็จในการเพิ่มมูลค่าไป

ส่วนหนึ่งแล้วเพราะในชุมชนก็มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมาดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในหลายๆ รูปแบบ เช่น โคมไฟ กระเป๋ ของชำร่วย ที่ใส่หิ้วกาแฟ เป็นต้น แต่จุดเด่นของชุมชนบ้านเหมืองหม้อคือ การจักสานแอ็บข้าว ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย และสืบทอดมาถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้

จากการวิเคราะห์พบว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านเหมืองหม้อส่วนมากมีต้นทุนในด้านการผลิตมาก่อนและบางท่านก็จะเป็นชาวอีสานและมาเป็นสะใภ้ในชุมชน ก็นำเอาผลิตภัณฑ์ที่ถูกค้ามีความต้องการมาแกะลวดลายหรือมาประยุกต์ได้ ซึ่งในชุมชนก็ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ออกมาหลายประเภท เช่น ชะลอม พัด ที่ใส่อาหารเบรก และผลิตภัณฑ์ที่ทำก็จะมีกำมะหยี่ แต่ความต้องการลูกค้าไม่ค่อยนิยม ซึ่งสังเกตจากการสั่งซื้อ และการขายของผู้รับไปขาย แต่การผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนก็มาจากการต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ถ้าต้องการผลิตแบบไหนทางชุมชนจะมีผู้เชี่ยวชาญที่สามารถแกะแบบให้ได้ ผลิตภัณฑ์ที่ทำในปัจจุบันที่เป็นแบบดั้งเดิมก็จะขายได้ตลอดเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทางภาคเหนือจะใช้นั่นเป็นส่วนใหญ่ และขายได้เรื่อยๆ แต่การออกแบบลวดลายของผลิตภัณฑ์แอ็บข้าวจะยังคงใช้รูปแบบเดิมมากกว่า เพราะเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านที่ผลิตมานาน ในการสนทนาคำนี้ตัวแทนของพัฒนาชุมชนและผู้ออกแบบมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่สามารถเล่าเรื่องราวได้ คือลายดอกสัก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เห็นแล้วรู้ว่าเป็นของที่ไหนในการนี้ทางผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลได้นำเสนอการจักสานแอ็บข้าวด้วยลายดอกสัก ซึ่งจะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และสามารถนำเสนองานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปต่อยอดและพัฒนาได้อีกระดับหนึ่ง โดยการวางลายดอกสักบนแอ็บข้าว ซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ชุมชนและเป็นการส่งเสริมที่สอดคล้องกับนโยบายแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อยกระดับงานวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างอาชีพ สร้างรายได้และนำไปสู่การพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้นโดยเห็นชอบให้ใช้ “ลายดอกสัก” มาพัฒนาเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ของ จังหวัดแพร่ ซึ่งเมืองแพร่เป็นเมืองไม้สักที่มีชื่อเสียง และมีประวัติมายาวนาน และเป็นไม้เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดผู้ร่วมสนทนาจึงเล็งเห็นความสำคัญของลายดอกสัก ซึ่งมีลักษณะอ่อนช้อยสวยงามเหมาะสมที่จะมาพัฒนาแอ็บข้าวที่มีลวดลายดอกสัก และหน่วยงานต่างๆ สามารถที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดให้กับชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งจะมีผู้เชี่ยวชาญการออกแบบที่เข้าร่วมสนทนาจะทำการวางลายด้วยการเอาดอกมาย้อมสีเพื่อทำลายภายนอกของแอ็บข้าว เมื่อได้รูปแบบที่ต้องการปราชญ์ท้องถิ่นได้ทดลองผลิต ผลิตภัณฑ์ต้นแบบลายดอกสัก ซึ่งจะมีกระบวนการดังนี้

๑. การเตรียมวัสดุทำจักสาน

๑.๑ ไม้ไผ่หาลาม

๑.๒ ด้ายไนลอน

๑.๓ เช็มขนาดใหญ่

๑.๔ กรรไกร

๑.๕ มีดโต้

๑.๖ เลื่อย

๑.๗ แท่นชูดตอก

๑.๘ กระบอกลี้น้ำ

วัสดุ

แท่นชูด

ภาพที่ ๑๔ วัสดุ อุปกรณ์ จักสาน

๒. ขั้นตอนเตรียมเส้นตอก

๒.๑ เตรียมไม้ไผ่หาลามโดยเลือกไม้ไผ่ที่มีปล้องยาว อายุ ๑๐ เดือน ถึง ๑ ปี มาผ่าให้มีความกว้างความยาวให้เท่าๆ กันทุกเส้นเพื่องานจักสานจะได้ออกมาสวยงาม ก่อนการเหลาเส้นตอกหรือชูดให้นำเส้นตอกแช่น้ำประมาณ ๑ ชั่วโมง เพื่อให้เส้นตอกอ่อนนุ่มจะได้ เหลาและชูดตอกแล้วนำไปผึ่งแดด

ภาพที่ ๑๕ ปล้องไม้หาลาม และตัดไม้หาลามเป็นซี่ให้เท่ากัน

๒.๒ นำไผ่หลามที่ผ่าเป็นซี่ๆ นำมาผ่าเป็นเส้นตอกและนำมาฉีกเป็นเส้นๆ

ภาพที่ ๑๖ นำเส้นตอกที่ฉีกแล้วฉีกเป็นเส้นๆ

๒.๓ นำเส้นตอกที่ฉีกแล้วไปตากแดดให้แห้งเพื่อไว้ใช้งาน

ภาพที่ ๑๗ เส้นตอก

๒.๔ นำเส้นตอกที่ตากแห้งแล้วมาเข้าแท่นชูดตอกให้เรียบและบางเท่าๆ กัน

ภาพที่ ๑๘ การชูดตอก

๒.๕ นำตอกไปย้อมสี และผึ่งแดด ๒-๓ วัน หรือ รมควัน ถ้าช่วงฤดูฝนจะทำการรมควันจะทำให้ไม่เกิดรา

ภาพที่ ๑๙ นำเส้นตอกไปย้อมสีและผึ่งแดด

๓. ขั้นตอนการสาน

๓.๑ การนำตอกที่ซูดและย้อมสีแล้วมาเริ่มต้นทอ

ภาพที่ ๒๐ การทอ

๓.๒ นำลายที่ก่อมาต่อกันให้เป็นวงกลม

ภาพที่ ๒๑ ต่อให้เป็นวงกลม

๓.๓ การสานลายแอ็บข้าว ขึ้นอยู่กับความต้องการของการสานลาย แต่ละลาย จะขึ้นรูปร่างต่างกัน

ภาพที่ ๒๒ ลายแอ็บข้าวดอกสัก

๓.๔ เมื่อสานได้ลายตามขนาดที่ต้องการแล้วนำมาเก็บขอบ

ภาพที่ ๒๓ การเก็บขอบ

๓.๕ การตัดขอบและพับครึ่งแล้วนำขวดมารีตรอยพับให้เรียบ

การตัดขอบ

เก็บขอบ

ภาพที่ ๒๔ การพับครึ่งและรีดรอยพับ

๓.๖ นำแอ็บข้าวมาสวมกันเป็นฝาบनและฝาล่าง

ภาพที่ ๒๕ นำฝาบनกับฝาล่างมาสวมกันจะได้แอ็บข้าว ๑ ใบ

๓.๗ การสานตาด (ก้นแอ็บข้าว) สานตาดแล้วนำมาตัดให้เท่ากับแอ็บข้าวที่สาน

ไว้

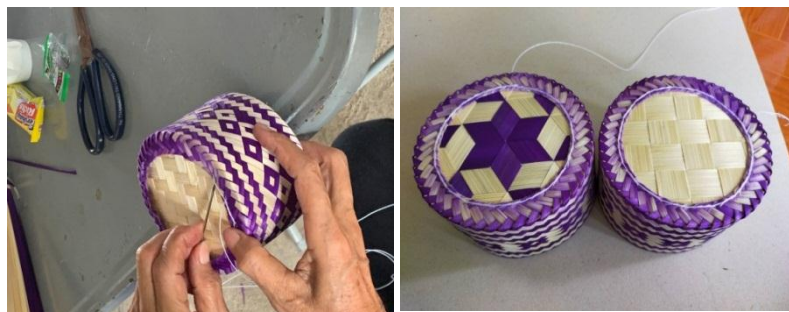
ภาพที่ ๒๖ การสานตาด (ก้นแอ็บข้าว)

๓.๘ นำตาดที่ตัดเรียบร้อยแล้วมาใส่ฝาบถนและฝาล่าง

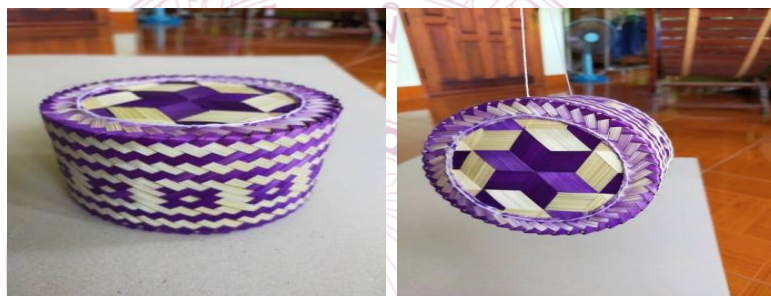
ภาพที่ ๒๗ การใส่ตาดข้าว

๓.๙ แล้วเย็บขอบของฝาบถและฝาล่าง

ภาพที่ ๒๘ การเย็บของฝาบถและฝาล่าง

๓.๑๐ แอ็บข้าวตั้นแบบ

ภาพที่ ๒๙ แอ็บข้าวตั้นแบบ

๔.๓ เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

การพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาระดับและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ให้กับผู้ที่สนใจ ซึ่งพบว่า มีผู้ที่สนใจเข้าพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เกี่ยวกับการทำแอ็บข้าวที่มีการพัฒนาตลาดที่สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดและทำเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ เช่น ใส่สี ใส่ลวดลายใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ สามารถที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาทำเป็นของที่ระลึกซึ่งเข้ากับสถานการณ์จังหวัดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือทำเป็นแอ็บข้าวที่ใช้ในชีวิตประจำวันของทุกครัวเรือนได้ จึงได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ดังนี้

๑. เพื่อเรียนรู้กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เพื่อเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม สร้างสรรค์ความรู้ในเรื่องของหัตถกรรมไม้ไผ่ ด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์

๒. เพื่อพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพื่อการออกแบบลวดลายที่สามารถพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่าของหัตถกรรมไม้ไผ่ ให้เป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. เพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้และถ่ายทอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ให้กับชุมชนหรือผู้ที่สนใจที่อยู่ในชุมชนให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ของตนเองให้ สวยงาม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๔. เพื่อให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีจิตอาสา มีความสมัครสมานสามัคคีในพัฒนาตนเองในด้านอาชีพ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนที่ตนอยู่ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งตามนโยบายของชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายจังหวัด

การพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นชุดปฏิบัติการที่จะพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ให้ผู้ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนา โดยให้ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้ที่มีความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งในด้านการพัฒนาลวดลาย รูปแบบ การให้สี ของผลิตภัณฑ์ โดยมีชุดปฏิบัติการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ ๑ เป็นการให้ความรู้ในเรื่องของหัตถกรรมไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไม้ไผ่มาพัฒนาเป็นรูปแบบ และลวดลายต่างๆ ได้ แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอายุของไม้ไผ่ด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชน จำนวน ๔ ชั่วโมง ซึ่งกลุ่มที่สนใจจะต้องมีความรู้ด้านของ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการย้อมสี ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ได้มีการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาว่าจะออกแบบลวดลายแบบไหน เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด ซึ่งได้ข้อสรุปว่าชุมชนจะมีการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาเป็นลวดลายดอกสัก และย้อมสีให้มีสีสันที่สวยงามสามารถนำไปเป็นที่ระลึกหรือนำไปใช้ในครัวเรือนได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีมา ไม่มีการใช้เครื่องจักร ถือว่าเป็นงาน Handmade ที่มีคุณค่าสามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์แบบต่างๆ เพื่อยกระดับ เพิ่มมูลค่า และเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว นอกจากจะได้พัฒนายกระดับ เพิ่มมูลค่าแล้ว ยังสามารถช่วยให้ผู้ที่ว่างมีอาชีพ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คิดสร้างสรรค์ผลงาน จากการสังเกตกลุ่ม

ผู้ผลิตจำนวนมากจะมีพื้นฐานในการจักสานกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังขาดการพัฒนา ออกแบบและยกระดับผลิตภัณฑ์ ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ต้องคำนึงถึง

๑. อุปกรณ์ทำจักสาน เช่น ด้ายไนลอน เข็มขนาดใหญ่ กรรไกร มีดโต้ เลื่อย
แท่นขุดตอก กระบอกลี้น้ำ

๒. ไม้ไผ่หลาม ที่นำมาแปรรูปเป็นเส้นตอก จะต้องมีการเลือกไม้ไผ่ที่มีปล้องยาว
อายุ ๑๐ เดือน ถึง ๑ ปี นำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้มาผ่าให้มีความกว้างความยาวให้เท่าๆ กัน ทุกเส้นเพื่องาน
จักสานจะได้ออกมาสวยงาม ก่อนการเหลาเส้นตอกหรือขุดให้นำเส้นตอกแช่น้ำประมาณ ๑ ชั่วโมง
เพื่อให้เส้นตอกอ่อนนุ่มจะได้ เหลาและขุดตอกแล้วนำไปผึ่งแดด

๓. รูปแบบและลวดลายในการผลิต หรือตัวอย่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

ภาพที่ ๓๐ การให้ความรู้ รูปแบบ และลวดลายในการจักสาน

กิจกรรมที่ ๒ นำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกแบบไว้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาว่ามีการออกแบบลวดลายเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยประยุกต์ลายดอกสักมาพัฒนาเป็นลวดลาย ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลาย เนื่องจากต้นสักซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ และนำมาลายดอกสักมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด ทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้รับแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อยกระดับงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และจัดทำข้อมูลลายผ้าอัตลักษณ์ของจังหวัดแพร่ จึงเห็นชอบให้ใช้ลาย “ดอกสัก”

ภาพที่ ๓๑ ลายดอกสักบนผืนผ้า

เพราะดอกสักมีลวดลายอ่อนช้อย ซึ่งมีความเหมาะสม ตัวแทนของหน่วยงาน ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชนเห็นว่าเพื่อเป็นการเชื่อมโยงหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมจึงเห็นว่าควรจะใช้ ลายดอกสักมาพัฒนาเป็น หัตถกรรมไม้ไผ่โดยการจักสานแฉับข้าวซึ่งมีอยู่ดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นลวดลายดอกสักและย้อมสีให้มีสีสันที่สวยงาม หรือธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถ

นำมาประยุกต์ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ จำนวน ๔ ชั่วโมง พบว่าวิทยากรทั้ง ๒ ท่านได้นำผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ทำการทดลองออกแบบมาอธิบายให้ผู้เข้าร่วมพัฒนา ได้ถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้ทำการออกแบบ ลวดลาย ที่เป็นดอกสัก ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด และหน่วยงานที่เข้าร่วมในการเสนอการออกแบบว่าสามารถที่จะสนับสนุนและนำผลิตภัณฑ์ไปต่อยอดได้ ถือเป็นการการพัฒนายกระดับ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ ๓๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

กิจกรรมที่ ๓ พัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อการยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบเป็นรูปธรรม ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมมาพัฒนาลวดลายใหม่และมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งนำเอาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบไว้ในกิจกรรมที่ ๒ มาพัฒนาเพื่อการยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้ออกแบบไว้ให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้สนใจในชุมชนมาพัฒนาทักษะการจักสานลวดลายดอกสัก เพื่อเป็นการยกระดับและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้เป็นที่น่าสนใจและสามารถที่ขยายตลาดออกไปอย่างกว้างขวางซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำการพัฒนาสามารถที่จะนำไปเป็นของที่ระลึกได้ และสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม

ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ได้เข้าร่วมปฏิบัติจักสานตามตัวอย่างที่ได้ทำต้นแบบการจักสานแอ็บข้าว ที่มีการพัฒนาจากดั้งเดิมมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ยกระดับและเพิ่มมูลค่าของจักสานแอ็บข้าวให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนและนำไปเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวได้ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานสู่สังคม เพื่อเป็นการพัฒนาและยกระดับ เพิ่ม

มูลค่างานแรงงานหัตถกรรมในชุมชน และขยายความรู้สู่กลุ่มที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์โดยผู้ร่วมมีจิตอาสาเป็นกลุ่มในการพัฒนาและนำไปประยุกต์ใช้ในอาชีพเสริมในครัวเรือน

แบบดั้งเดิม

แบบที่พัฒนา

ภาพที่ ๓๓ รูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบที่พัฒนาลายดอกสัก

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นจิตอาสาที่เข้าร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นผู้ที่มีอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ซึ่งทำให้ผู้นำชุมชนสามารถมองเห็นการมีส่วนร่วม การพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับครัวเรือน และเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม และมีรายได้เสริมได้เป็นอย่างดี และสังคม ในชุมชนเหมืองหม้อของผู้สูงอายุชอบทำกิจกรรมร่วมกัน จึงทำให้เกิดความรัก สามัคคีในหมู่คณะ ถือว่าเป็นการช่วยเหลือสังคมในด้านของผู้สูงอายุ

ภาพที่ ๓๔ ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการ

การเตรียมความพร้อมก่อนที่จะลงมือพัฒนาและยกระดับและเพิ่มมูลค่า จักสานแอ็บข้าวของชุมชนบ้านเหมืองหม้อ จัดการประเมินองค์ความรู้ก่อนลงมือปฏิบัติจักสานแอ็บข้าวลายดอกสักมีการดำเนินการในการการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์

เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ กลุ่มเป้าหมายที่มาพัฒนาคือชุมชนเหมืองหม้อจังหวัดแพร่ ซึ่งมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์

ภาพที่ ๓๕ วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการจักสานแอ็บข้าว

๒.เริ่มการสอนก่อลายจักสานแอ็บข้าว

ภาพที่ ๓๖ การก่อลายจักสานแอ็บข้าว

๓.นำลายที่ก่อมาต่อกันให้เป็นวงกลม

ภาพที่ ๓๗ ต่อให้เป็นวงกลม

๔. การสานลายแอ็บข้าว ขึ้นอยู่กับความต้องการของการสานลาย แต่ละลายจะขึ้น

รูปร่างต่างกัน

ภาพที่ ๓๘ สานลายแอ็บข้าว

๕. เมื่อสานได้ลายตามขนาดที่ต้องการแล้วนำมาเก็บขอบ

ภาพที่ ๓๙ เก็บขอบ

๖. การตัดขอบและพับครึ่งแล้วนำขวดมารีดรอยพับให้เรียบ

ภาพที่ ๔๐ ตัดขอบ เก็บขอบและพับครึ่ง รีด

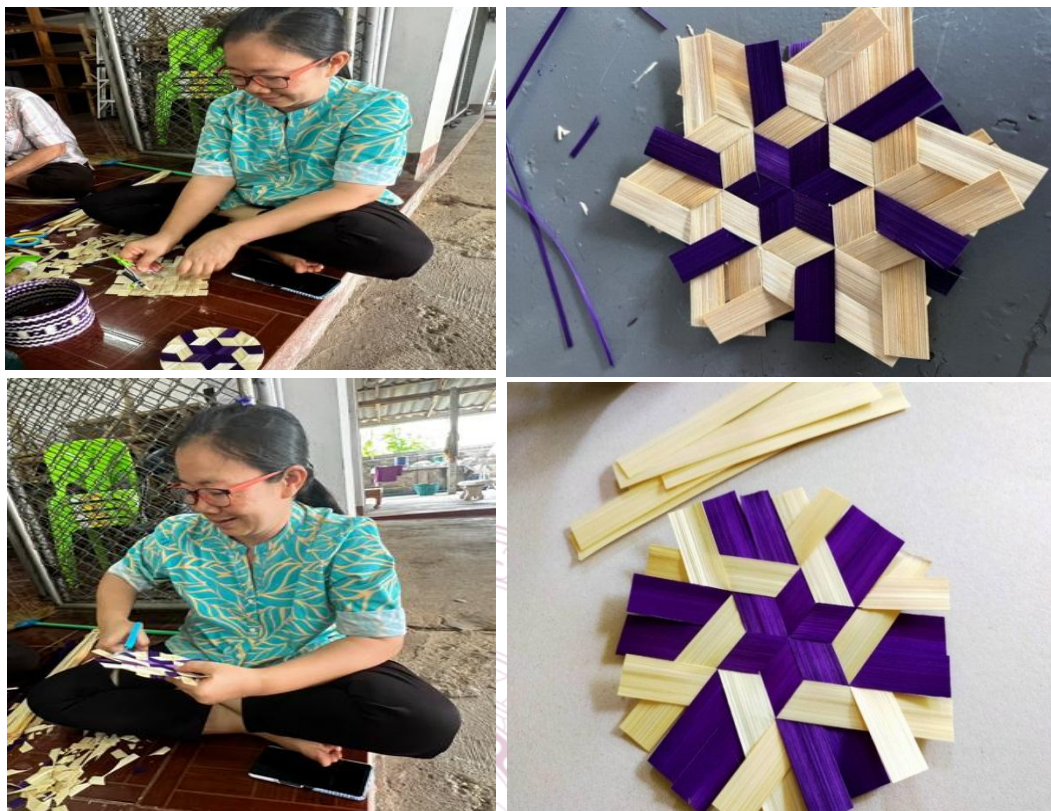
๗. นำแอ็บข้าวมาสวมกันเป็นฝาบनและฝาล่าง

ภาพที่ ๔๑ ประกอบฝาบनและฝาล่าง

๘. การสานตาด (กันแอ็บข้าว) สานตาดแล้วนำมาตัดให้เท่ากับแอ็บข้าวที่สานไว้

ภาพที่ ๔๒ สานตาดแอ็บข้าว (ก้นแอ็บข้าว)

๙. นำตาดที่ตัดเรียบร้อยแล้วมาใส่ฝาบनและฝาล่าง

ภาพที่ ๔๓ ใส่ฝาบनและฝาล่าง

๑๐. เย็บขอบของฝาบุนและฝาล่าง

ภาพที่ ๔๔ การเย็บขอบฝ้ายเข้า

กิจกรรมที่ ๔ คัดเลือก ประเมินผลงานของผู้เข้าร่วมพัฒนา และสามารถพัฒนาจักสาน
 แอ็บข้าวตามต้นแบบของผลิตภัณฑ์ได้สมบูรณ์ ซึ่งปราชญ์ท้องถิ่นดูการสานลายมีความแน่นหนา
 ความละเอียด ประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ การเก็บขอบและเย็บของแอ็บข้าว

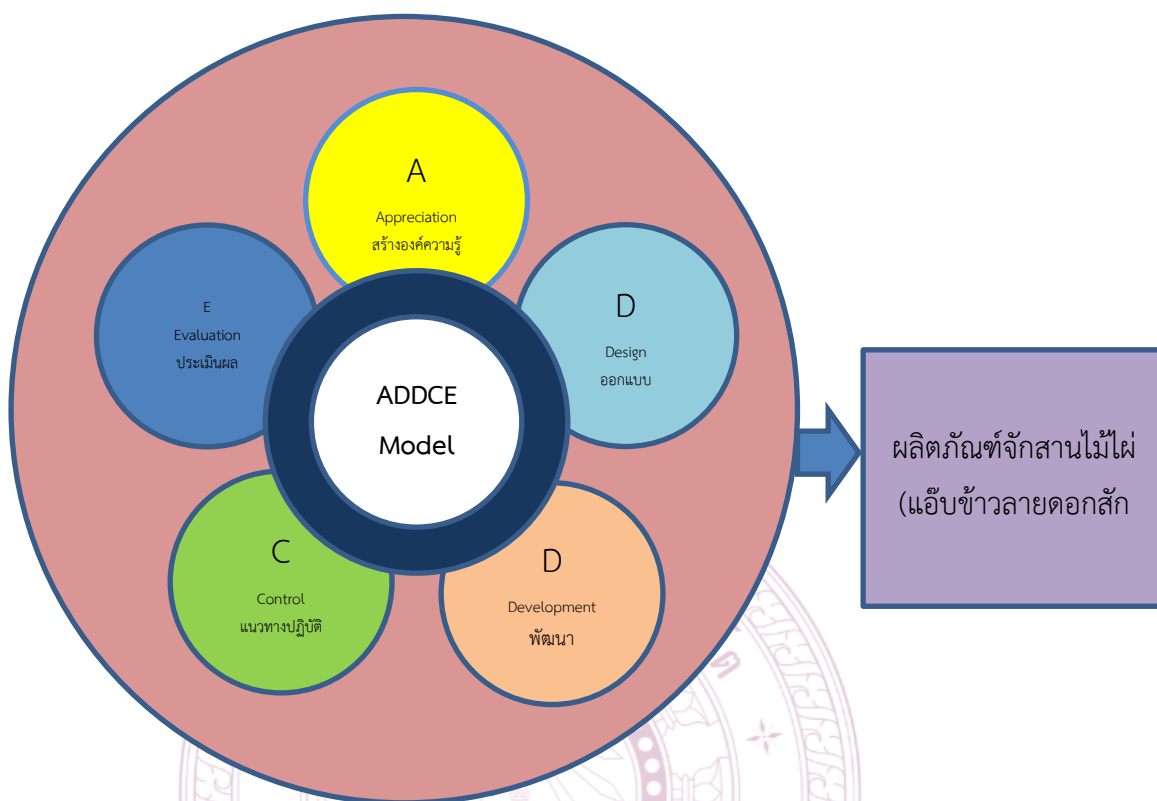

ภาพที่ ๔๕ ผลิตภัณฑ์ที่ได้พัฒนา

กิจกรรมที่ ๕ การติดตามประเมินผลการพัฒนา และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ จาก กลุ่มเป้าหมายที่มาพัฒนาคือชุมชนเมืองหม้อจังหวัดแพร่ โดยการสังเกตจากความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เข้าร่วมพัฒนา พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานจักสานแอ็บข้าว ผู้เข้าร่วมมีความสนใจในการพัฒนาทักษะอาชีพจากผลิตภัณฑ์ลวดลายดั้งเดิม พัฒนามาเป็นรูปแบบตามต้นแบบที่ได้ดำเนินการทดลอง ทำให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์มีจุดเด่นทั้งศิลปะ สีและลายใหม่ “ดอกสีก” ที่ได้ทำการออกแบบโดยผู้ออกแบบและปราชญ์ท้องถิ่น จากการสอบถาม ผู้เข้าร่วมมีความสุขกับการได้มาร่วมกิจกรรม ได้มีการพบปะ และพูดคุยกัน สนทนาเสเฮฮา เพราะทุกคนมีพื้นฐานการจักสานแล้ว จึงทำให้ไม่เครียด การมาพัฒนา ลวดลายใหม่ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความกระตือรือร้นในการที่จะพยายามทำให้ดอกสีกออกมาที่สวยงาม และคณะผู้วิจัยได้ติดตามประเมินองค์ความรู้ก่อนได้รับการพัฒนาและหลังได้รับการพัฒนา จะได้ทราบถึงการพัฒนาก้าวหน้าของผู้เข้าร่วมว่าก่อน และหลังการพัฒนา ผู้เข้าร่วมมีการพัฒนาการ ด้วยการเรียนรู้ขั้นตอนการพัฒนาการผลิตแอ็บข้าวลายดอกสีกได้อย่างมีคุณภาพ

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ดังภาพ

ภาพที่ ๔๖ Model ADDCA

การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานราก

จากการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ จากการสังเคราะห์พบว่า การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ไม้ไผ่ ศึกษาองค์ความรู้ในการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ (แอมป์ข้าว) ทั้งการเลือกกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาและยกระดับและเพิ่มมูลค่าต้องอาศัยกระบวนการดังนี้

๑. สร้างองค์ความรู้ (Appreciation) องค์ความรู้บริบทของชุมชน ในวิถีชีวิต อาชีพ สังคม ตำบลเหมืองหม้อมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีสังคมแบบเครือญาติ ประชาชนมีความสามัคคีกัน ไม่มีความแตกแยก ความขัดแย้งกันในกลุ่มผู้นำชุมชน การประกอบอาชีพ เกษตรกรรมทำนา ทำสวน ทำไร่ รับราชการ รับจ้าง (โดยเฉพาะอาชีพรับเหมาก่อสร้าง) ประกอบธุรกิจส่วนตัว นอกจากนี้ยังมีอาชีพเสริมที่เป็นอาชีพทางวัฒนธรรมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่นอาชีพจักสาน การแกะสลัก การทำข้าวแคบ ข้าวปุ้น ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากกะลามะพร้าว จุดเด่น

ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อจะทำการจักสานแบริบข้าวที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ และชุมชนมีการร่วมมือกับหน่วยงาน ในการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนด้วยวิธีการดังนี้ คือ ๑) มีการกำหนดความรู้ ๒) การสร้างและแสวงหาความรู้ ๓) การจัดเก็บความรู้ ๔) การแบ่งปันความรู้ ๕) การใช้ประโยชน์ องค์ความรู้การจักสานเป็นงานที่ชาวบ้านเหมืองหม้อมีการผลิตแบริบข้าวใช้ในครัวเรือนมานาน และยังมี การสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และอาชีพ ได้สืบทอดกันมาสมัยปู่ย่า ตา ยาย และจนถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน

๒. ออกแบบ (Design) ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์คณะผู้วิจัยได้จัดการส่งเสริมส่งเสริมองค์ความรู้และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ (แบริบข้าว) ชุมชนเหมืองหม้อ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมาเสนอและออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อซึ่งพบว่า อัตลักษณ์ของเหมืองหม้อที่โดดเด่นคือการจักสานแบริบข้าว ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าควรจะมีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้มีความโดดเด่น ให้เป็นแบริบข้าวที่ผลิตเป็น ดอกสัก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายจังหวัด และเพิ่มศิลปะด้วยสีส้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตสามารถจะเป็นของชำร่วยหรือของใช้ในครัวเรือนด้วย

๓. พัฒนา (Development) ส่งเสริมองค์ความรู้ด้วยวิธีการอย่างหลากหลาย ๑) ทั้งความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ๒) ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและฝึกฝน ๓) ความรู้ได้จากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ๔) ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์คณะผู้วิจัยได้จัดการส่งเสริมส่งเสริมองค์ความรู้และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ (แบริบข้าว) ชุมชนเหมืองหม้อ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมาเสนอและออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อซึ่งพบว่า อัตลักษณ์ของเหมืองหม้อที่โดดเด่นคือการจักสานแบริบข้าว และพัฒนาต้นแบบที่เป็นลายดอกสักให้กับชุมชน

๔. แนวทางปฏิบัติ (Control) การพัฒนาครั้งนี้ไม่มีการบังคับผู้เข้าร่วมแต่อาศัยการใช้จิตอาสาของผู้ที่อยู่ในชุมชนต้องการพัฒนามาร่วมพัฒนาต่อยอดจักสานแบริบข้าว ถ้ามองถึงการจัดการของชุมชนผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความรักสามัคคีในชุมชน การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์จักสานจึงไม่เป็นเรื่องยากสำหรับชุมชน แต่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีปัจจัยสำคัญใช้ในการพิจารณาอยู่หลายปัจจัย คือ ๑. ความต้องการของชุมชนซึ่งมีปัจจัยที่ประกอบคือ ๑) คุณภาพ ๒) ความเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ๓)ต้นทุนการผลิต ๒.การตลาด ๓.ลักษณะของผลิตภัณฑ์

๕. ประเมินผล (Evaluation) นำผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบริบข้าวลายดอกสักที่ให้กลุ่มจิตอาสาเข้าร่วมพัฒนามาคัดเลือกเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบ ลวดลาย ที่มีสีสัน สวยงาม ประณีต เพื่อนำไปเผยแพร่ในสถานที่จัดนิทรรศการ หรือโรงเรียน สถานที่ต่างๆ ที่มีการจัดงานด้านหัตถกรรมจักสาน ต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ๒. เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ๓. เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

รูปแบบการวิจัย แบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR)

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย และผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการของชุมชนตำบลเหมืองหม้อ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๒ คน โดยแยกเป็น

๑. วิจัยเชิงคุณภาพ

กิจกรรมที่ ๑ ศึกษาสภาพบริบทของกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่และทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาในกระบวนการผลิตสินค้าจากไม้ไผ่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ จากการสัมภาษณ์ จำนวน ๕ คน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ ๒ สันทนากลุ่มย่อย เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ และการออกแบบ ลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อให้ได้หัตถกรรมไม้ไผ่ที่มีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน จำนวน ๑๐ คน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนจำหน่าย

๒. วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR)

พัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ ตามรูปแบบที่ได้พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ผู้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นวิทยากรให้ความรู้กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ลงภาคปฏิบัติ ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน ผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้ประกอบการ จำนวน ๑๕ คน รวม ๑๗ คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด คือ เป็นชุมชนที่อยู่ในระดับเศรษฐกิจชุมชนแบบก้าวหน้า มีความเข้มแข็ง

ของจังหวัดแพร่ อีกทั้งเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีความเข้มแข็ง มีกิจกรรมการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถามสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มย่อยและแบบประเมินความรู้ก่อนและหลังการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ สรุปผลการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ องค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

๑. ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า การจักสานด้วยไม้ไผ่ จากฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของชาวบ้านมีลักษณะที่หลากหลาย เป็นไปตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ผู้นำชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยมีการสนับสนุน ส่งเสริมงานหัตถกรรมจักสาน วัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียวของคนเหนือ^๑ ก็เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดเครื่องจักสาน เครื่องจักสานของภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นโดดเด่นอีกอย่างคือน้ำตุง หรือน้ำตุง เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ ยาด้วยชันและน้ำมันยาง ใช้สำหรับตักน้ำจากบ่อน้ำ รูปร่างของน้ำตุงเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยเป็นอย่างดี แสดงว่าจักสานพื้นบ้านของคนโบราณผลิตขึ้นนั้นเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ แอ็บข้าว เป็นภาชนะใส่ข้าวเหนียวเช่นเดียวกับก่องข้าว แต่มีขนาดเล็กกว่า สำหรับพกพาติดตัวเวลาไปทำงานนอกบ้าน แอ็บข้าวมีส่วนประกอบสำคัญ คือ ตัวแอ็บ รูปร่างคล้ายกลองสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฝาแอ็บ รูปร่างเหมือนตัวแอ็บแต่ขนาดใหญ่กว่า เพราะใช้ครอบแอ็บข้าว แอ็บข้าวเหมาะสำหรับพกใส่ถุงย่าม ห่อผ้าคาดเอวออกไปทำนา ทำไร่ เช่นเดียวกับก่องใส่อาหารในปัจจุบัน

ชุมชนบ้านเหมืองหม้อที่ทำแอ็บข้าวมีมานานมากแล้ว มีชื่อเสียงมีในด้านหัตถกรรมจักสาน และทางชุมชนได้มีการร่วมกันคิดและทำผลิตภัณฑ์ที่มาจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการจักสาน การทำแอ็บข้าว ของหมู่บ้านเหมืองหม้อ ผู้ริเริ่มนำเข้ามาในหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงจา เหมืองจา ได้นำไม้ไผ่มาสานแอ็บข้าวใช้เองก่อนและสอนต่อให้ลูกหลานประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว ต่อมาเมื่อมีผู้สนใจ จึงได้เผยแพร่วิธีการทำแอ็บข้าวให้กับผู้สนใจจนชาวบ้านสามารถสานแอ็บข้าวได้เป็นอย่างดี จึงรวมกลุ่มกันสานแอ็บข้าวขายและมีพ่อค้าคนกลางมาติดต่อรับ

^๑ มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๒ เรื่องที่ ๓ เครื่องจักสาน (เครื่องจักสานภาคเหนือ),

ไปขายทำให้ชาวบ้านมีรายได้และเป็นอาชีพเสริมมาจนถึงปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยตามยุคตามสมัย โดยพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ออกมา เช่น กระเป๋า พัด ชำใส่ของ ชะลอม เป็นต้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้และการยกระดับผลิตภัณฑ์จักสาน

๒.๑ การส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดการเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จักสานโดยปกติผู้นำชุมชนจะมีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสมาชิกแม่บ้าน กลุ่มเครื่องจักสานอยู่ตลอด และจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มจักสาน การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการจักสานไม้ไผ่ ให้กับลูกหลานของตนเองและฝึกทำด้วยตนเองตลอดจน บางคนก็ใช้วิธีการที่คนเก่าแก่ใช้กันมาก็คือ ครูพักลักจำเอา เป็นระยะเวลาแล้ว พอในยุคปัจจุบัน ได้มีการเชื่อมโยงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับโรงเรียนเหมืองหม้อที่ตั้งอยู่ในชุมชน โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องจักสานให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนเหมืองหม้อ นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดจากครูที่เป็นคนในพื้นที่และมีความรู้ทางด้านจักสานอยู่เป็นทุนเดิม และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ เมื่อมีกิจกรรมการแข่งขัน ก็ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทางโรงเรียนส่งนักเรียน ไปแข่งขันก็ได้รับรางวัลมา ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จไปส่วนหนึ่ง ประชาชนท้องถิ่นให้การเรียนรู้ของชุมชนเหมืองหม้อมีสืบทอดความรู้มาจาก ๑) ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ๒) ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง ๓) ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ๔) ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชุมชน คือ การจักสานแอ็บข้าว เป็นความรู้ที่ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนเหมืองหม้อ

๒.๒ การยกระดับผลิตภัณฑ์จักสาน พบว่า คนภาคเหนือส่วนมากจะทานข้าวเหนียวกัน ดังนั้นในแต่ละครัวเรือนจะต้องมีแอ็บข้าวใส่ข้าวเหนียวกันจนถึงปัจจุบัน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนการจักสานแอ็บข้าวก็มีการพัฒนาและขยายเป็นวงกว้างขึ้นในชุมชนจนเกิดเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยทางผู้นำชุมชน หรือกลุ่มจักสานของชุมชนได้มีการและเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการผลิตจักสานจากที่ผลิตแอ็บข้าวอย่างเดียวก็หาแนวทางในการผลิตจักสานให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคด้วย โดยการออกแบบรูปแบบ และลวดลายให้ทันสมัย บางครั้งก็เอาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่พบเห็นมาช่วยกันถอดแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และ ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก เนื่องจากความต้องการของลูกค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผลิตจักสานสามารถจำหน่ายได้ ปัจจุบันมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาหลายรูปแบบแต่จะไม่ผลิต

เก็บไว้ เพราะการจัดเก็บเสี่ยงต่อการเป็นเชื้อรา การผลิตจักสานจะใช้ประโยชน์ได้หลายๆ อย่าง การพัฒนารูปแบบก็จะเปลี่ยนไปตามยุค ตามสมัย แนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้ไผ่ก็มีมากขึ้น และทำด้วยมือหรือที่เรียกว่าผลิตภัณฑ์แฮนด์เมด (Handmade) อาชีพสานแอ็บข้าวด้วยไม้ไผ่ โดยการนำเอาไม้ไผ่มาทำเป็นเส้นให้มีขนาดเท่ากันแล้วนำมาสานเป็นรูปทรงในสมัยก่อนนิยมสานเอาไว้ใช้ภายในบ้าน ซึ่งจะมีลวดลายพื้นฐานลักษณะของลายไม้ซับซ้อน เป็นการขัดลายไม้ไผ่ ๒ แนวทาง คือ ลายตั้งเรียกว่า ตอกเส้นยืน กับลายยาว เรียกว่าตอกเส้นนอน ลักษณะของลาย ก็จะมีลาย ๑ ลาย ๒ และลาย ๓ ปัจจุบันมีการรวมตัวของแม่บ้าน เป็นกลุ่มสตรีแม่บ้าน และได้มีการพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และนำออกจำหน่ายและเป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มสตรีรวมตัวกัน โดยการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละบุคคล การจักสานเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เริ่มแรกมาจากปู่ย่าตายาย ผู้เฒ่า ผู้แก่ ในชุมชนทำเป็นอาชีพ และถ่ายทอดให้ลูกหลาน เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน คนรุ่นใหม่จะมีการพัฒนาระดับเพิ่มมูลค่าจากการสานแอ็บข้าวหรือกระติบข้าว โดยพัฒนารูปแบบมาเป็นกระเป๋ากลองกระดาดขี้ขูด กระจ่าง และย้อมสีผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวในชุมชน สีที่ใช้ย้อมตอก ตอกจะทำมาจากไม้ไผ่หลามเป็นปล้อง ผ่าและทำเป็นเส้น แล้วนำมาย้อมสีโดยใช้สีย้อมกก หรือสีผสมอาหาร สีย้อมกกจะมีสวยกว่าสีผสมอาหาร ส่วนมากจะใช้แม่สีในการทำ ผลิตภัณฑ์ก็มีหลายรูปแบบที่ทำการพัฒนาจากดั้งเดิม ถ้าอยากให้ผลิตภัณฑ์มีความคงทนก็จะใช้วิธีการรมควัน ส่วนมากชาวบ้านจะสานแบบธรรมดาเพราะตลาดมีความต้องการมาก แต่ในช่วงฤดูฝนจะมีการจัดเก็บยากหน่อยหนึ่งเพราะทำให้ตอกขึ้นง่าย การขายก็จะผิดเล็กน้อย แต่การผลิตทุกวันซึ่งจะมีพ่อค้าคนกลางเข้าไปจำหน่าย ถึงแม้จะเป็นช่วงโควิดก็ไม่มีผลกระทบมากเพราะพ่อค้าจะมารับในหมู่บ้าน

๓. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ พบว่า หน่วยงาน

ภาครัฐและหน่วยงานอื่นมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาทักษะอาชีพให้เป็นรูปธรรม และเป็นแหล่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านอาชีพจักสาน ซึ่งมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เข้ามาศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ประธานกลุ่มจักสานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำจักสานของชาวต่างชาติว่าบ้านเขาก็ทำแบบนี้ แต่วัสดุที่เขาใช้จะเป็นการนำเอาเปลือกนอกไม้ไผ่มาจักสาน ส่วนท้องถื่นเราไม่ใช้เลือกแต่ใช้เนื้อไม้มาทำเป็นเส้นตอกและจักสาน ซึ่งวิธีการนำวัตถุดิบมาใช้มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ โดยมีผู้ชำนาญการออกแบบ และผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือเพิ่มเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยคำนึงถึงคุณภาพของสินค้า ราคา คุณภาพของวัสดุฝีมือ ตลอดจนมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อบต ก็จะมีงบสนับสนุนให้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสืบสานองค์ความรู้ในการจักสานผลิตภัณฑ์ด้วยไม้หลามต่อๆ กันไปโดยวิธีการจัดอบรม เผยแพร่ความรู้ ให้เด็กๆ หน่วยงานองค์กร ที่สนใจ ปัจจุบันจะทำกันเองและขายเอง บางครั้งก็ได้เข้าร่วมจัดซื้อสินค้าและขายตามโครงการที่หน่วยงาน องค์กรจัดขึ้นมา ทั้งในจังหวัดและ

ต่างจังหวัด ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิต เช่น กระเป๋าทะกร้า ส่วนแอ็บข้าวที่ผลิตขึ้นมาตลาดมีความต้องการพอสมควรเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนกันจึงทำให้ขายได้ตลอด การผลิตสต็อกไว้ก็มีบ้างแต่ไม่มาก จะทำตาม ออเดอร์ที่ลูกค้าสั่ง ถ้าลูกค้าต้องการจำนวนมากก็จะให้แต่ละบ้านนำสินค้ามารวมกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

๔. แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต พบว่า การทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ในหมู่บ้านเหมืองหม้อที่ทำกันเป็นรูปธรรม คือ หมู่ ๓ และ หมู่ ๗ ซึ่งในกลุ่มชุมชนก็จะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไปเรื่อยๆ ซึ่งปัจจุบันก็ได้ทำการพัฒนาจากแอ็บข้าว ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านมาเป็นเวลานานแล้ว และได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแบบนิยมกันบ้างแล้ว เช่น แอ็บข้าวแบน แบบเหลี่ยมแบบกลม หลายขนาดตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ กระเป๋าแบบต่าง ๆ และยังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ยังการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานนั้นบ้างครั้งต้องอาศัยความถนัดของผู้ผลิตเหมือนกัน บางส่วนตอกที่ทำจากไม้ไผ่นำมาทดลองการย้อมสี สีย้อมกก หรือสีผสมอาหาร สีย้อมกกจะมีสวยกว่าสีผสมอาหาร การใช้สีต้องดูผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีความเหมาะสมที่จะใช้สีหรือไม่ ส่วนตลาดจะใช้ลายพื้นฐานคือ ลายหนึ่ง ลายสอง ลายสาม และลายดอกสัก เป็นต้น ในอนาคตเด็กรุ่นใหม่ คงจะเป็นทำเป็นงานอดิเรก ส่วนคนที่อยู่บ้านก็จะทำการพัฒนาไปตามความต้องการของตลาด สร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ในอนาคตสำหรับผู้สูงอายุบางคนก็ทำได้ แต่บางคนสายตาทำให้เป็นอุปสรรคในการจักสาน

๕. ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด พบว่า การสร้างเครือข่ายด้านการตลาดส่วนมากในชุมชนจะทำการตั้งกลุ่มจักสานในชุมชนกันเองสินค้าที่ผลิตในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นแอ็บข้าวเพราะดั้งเดิมในชุมชนมีชื่อเสียงในการผลิตจักสานแอ็บข้าวกันมานาน และมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ จึงทำให้ตลาดมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นสินค้าที่ผลิตในหมู่บ้านจะมีพ่อค้าคนกลาง มารับไปจำหน่าย ส่วนมากจะมีการผลิตตามออเดอร์ที่สั่ง ออเดอร์จำนวนมากผู้ใหญ่บ้านจะรับออเดอร์และประสานลูกบ้าน และนำผลิตภัณฑ์มารวมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แต่ยังไม่มีการสร้างเครือข่ายในชุมชนที่เป็นรูปธรรม ส่วนการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการตลาดในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเจริญเติบโตไปอย่างรวดเร็วชุมชนต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เพราะผู้บริโภค หรือ ลูกค้า ก็เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็ว ลูกค้าต้องมีการเข้าถึงข้อมูลอย่างหลากหลายรูปแบบ ได้สะดวก รวดเร็ว ซึ่งชุมชนยังก้าวไม่ค่อยทันเทคโนโลยีมากนัก แต่ความเป็นผู้ประกอบการจะต้องปรับตัวและเรียนรู้เรื่อยๆ ชุมชนในปัจจุบันจะอาศัยลูกหลานยุคใหม่ที่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการพัฒนาการตลาดของชุมชนได้บ้าง และมีหน่วยงานหลายหน่วยงาน มาพัฒนาโครงการตามนโยบายของรัฐ เช่น โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการตลาดใน

ด้านเทคโนโลยีทำให้ชุมชนมีแนวทางในการซื้อขายบนโลกออนไลน์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งด้าน ลำพังชาวบ้านในชุมชนคงจะใช้สื่อได้ไม่มากเพราะส่วนมากชาวบ้านในชุมชนจะสูงอายุ บางคนก็ใช้สื่อเป็นบางคนก็ใช้สื่อไม่เป็น ดังนั้นต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาช่วยในการสนับสนุนการส่งเสริมการตลาด

๖. ปัญหา และอุปสรรคในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่ พบว่าปัญหาที่พบส่วนมากดังนี้

๖.๑ การสืบทอดการจักสานในหมู่บ้าน ซึ่งเด็กรุ่นหลังจะไม่ค่อยสนใจเพราะระยะเวลาในการทำนานและมีความละเอียดอ่อน ราคาถูกด้วย ซึ่งต่อไปในอนาคตอาจจะไม่มีใครสานต่อ แต่ปัจจุบันส่วนมากที่ทำกันอยู่จะเป็นผู้สูงอายุที่ว่างงาน

๖.๒ การจัดเก็บเครื่องจักสานในช่วงฤดูฝนจะเก็บรักษายาก ช่วงหน้าฝนมีความชื้นสูงทำให้เกิดเชื้อรา และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตสต็อกเอาไว้ถ้าจัดเก็บไม่ดีก็จะเป็น มอดกิน ทำให้อายุการใช้งานของเครื่องจักสานสั้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะทำให้เครื่องจักสานเกิดเชื้อราง่าย จะเก็บรักษายาก

๖.๓ ไม้ไผ่หุลานบางช่วงก็จะมีน้อย แต่มีผลกระทบไม่มาก เพราะส่วนมากผู้ผลิตจะซื้อไม้หุลามาผ่าและทำเป็นเส้นตากแห้งเก็บไว้

๖.๔ คุณภาพของวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอ

๖.๕ กรรมวิธีการผลิตไม่ทันสมัยไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาด

๕.๑.๒ พัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบหัตถกรรมไม้ไผ่ในของผู้เข้าร่วมสนทนา พบว่าชุมชนควรพัฒนาด้านแบบจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม แต่ทำอย่างไรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีปัจจัยสำคัญใช้ในการพิจารณาอยู่หลายปัจจัย คือ

๑. ความต้องการของชุมชนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ

๑.๑ คุณภาพ การผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนจะเน้นในเรื่องของคุณภาพซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะทางเทคนิคการผลิต ซึ่งพิจารณาในกระบวนการผลิตที่ใช้ในการผลิต ผลิตภัณฑ์สำหรับคุณภาพการออกแบบเป็นการกำหนดของกลุ่มผลิตในชุมชนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือของตลาด คุณภาพก็จะประกอบด้วย คุณภาพของวัตถุดิบ การออกแบบรูปลักษณ์ที่สวยงาม ความคงทน ของผลิตภัณฑ์ เพราะคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการยอมรับและไว้วางใจของผู้บริโภค หรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นจุดขายของชุมชน

๑.๒ ความเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ความคงทนของผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับการคัดเลือก วัสดุและกระบวนการผลิต และความคงทนของผลิตภัณฑ์จะดูที่ระยะเวลาในการจัดเก็บผลิตภัณฑ์

ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความน่าเชื่อถือ ของผลิตภัณฑ์ ความคงทนหรือความน่าเชื่อถือการใช้ จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลซ่อมแซมได้ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทั้งทางด้านจิตใจ และประโยชน์การใช้สอยตามรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนผลิตขึ้นมาเพราะผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะมีประโยชน์คนละแบบกัน

๑.๓ ต้นทุนการผลิต ต้นทุนการผลิตคือรายจ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการผลิตผลิตภัณฑ์ จักสานรวมถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นคงที่และต้นทุนที่แปรได้ตามผลิตภัณฑ์และจำนวนที่ผลิต และมองไปถึงระดับคุณภาพและความเชื่อถือได้ของผลิตภัณฑ์ด้วย ถ้ามีการกำหนดระดับคุณภาพและความเชื่อถือได้ไว้ในระดับสูงเกินไป ต้นทุนการผลิตย่อมสูงไปด้วย การออกแบบผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการออกแบบที่คำนึงถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือ และต้นทุนการผลิตให้มีความสัมพันธ์กัน แต่ยังคงอัตลักษณ์ของชุมชนคือสานแอ็บข้าว

๒. การตลาด จากการสนทนาตัวแทนสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ การผลิต ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายได้และเป็นที่ต้องการของตลาด ถ้าพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้แต่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดจะทำให้สินค้าค้างสต็อก ซึ่งจำทำให้ทุนจม และถ้าค้างสต็อกมากจะทำให้การเก็บยากต่อการรักษา ถ้าหากไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแล้วก็ไม่มีความจำเป็นในการผลิต ต้องกำหนดความสมดุลระหว่างการให้ผู้บริโภคได้รับสิ่งของที่สนองความต้องการของผู้บริโภค เพราะการผลิต ผลิตภัณฑ์หลายชนิดซึ่งแตกต่างกันเล็กน้อยตามความต้องการและรสนิยมของทุกคน ถ้าไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเลย และผลิต ผลิตภัณฑ์อย่างเดียว การออกแบบผลิต ผลิตภัณฑ์จะดำเนินไปได้อย่างง่าย แต่จะมีปัญหาในการขายแก่ผู้บริโภคซึ่งอาจจะไม่เลือกใช้ผลิตภัณฑ์นั้น ส่วนมากชุมชนจะทำผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคต้องการ เพราะการทำผลิตหลายๆ อย่างบางอย่างขายไม่ได้ แต่ในชุมชนจะผลิตแอ็บข้าวเป็นหลัก ส่วนแบบอื่น ๆ ก็จะทำตามที่ลูกค้าต้องการด้วยการออเดอร์สินค้าเท่านั้น

๓. ลักษณะของผลิตภัณฑ์ จากการสนทนาผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องจักสานถ้ามองในแง่ของของการตลาดถือว่าประสบความสำเร็จในการเพิ่มมูลค่าไปส่วนหนึ่งแล้วเพราะในชุมชนก็มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมาดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในหลายๆ รูปแบบ เช่น โคมไฟ กระเป๋า ของชำร่วย ที่ใส่หิ้วกาแพ เป็นต้น แต่จุดเด่นของชุมชนบ้านเหมืองหม้อคือ การจักสานแอ็บข้าว ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย และสืบทอดมาถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ชาวบ้านในชุมชนบ้านเหมืองหม้อส่วนมากมีต้นทุนในด้านการผลิตจักสานมาก่อน ก็นำเอาผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้ามีความต้องการมาแกะสลักหรือมาประยุกต์ได้ ซึ่งในชุมชนก็ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ออกมาหลายประเภท เช่น ชะลอม พัด ที่ใส่อาหารเบรก และผลิตภัณฑ์ที่ทำก็จะมีแฟนซี แต่ความต้องการลูกค้าไม่ค่อยนิยม ซึ่งสังเกตจากการสั่งซื้อ และการขายของ

ผู้รับไปขาย แต่การผลิตผลิตภัณฑ์ที่มี การออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนก็จะมาจากความต้องการของ ลูกค้าเป็นหลัก ถ้าต้องการผลิตแบบไหนทางชุมชนจะมีผู้เชี่ยวชาญที่สามารถแกะแบบให้ได้ ผลิตภัณฑ์ ที่ทำในปัจจุบันที่เป็นแบบดั้งเดิมก็จะขายได้ตลอดเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทางภาคเหนือจะใช้กันเป็น ส่วนใหญ่ และขายได้เรื่อยๆ แต่การออกแบบลวดลายของผลิตภัณฑ์แอ็บข้าวจะยังคงใช้รูปแบบเดิม มากกว่า เพราะเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านที่ผลิตมานาน ในการสนทนานี้ตัวแทนของพัฒนาชุมชน ผู้ออกแบบและปราชญ์ท้องถิ่นมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่สามารถ เล่าเรื่องราวได้คือ “ลายดอกสั๊ก” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เห็นแล้วรู้ว่าเป็นของที่ไหนในการนี้ทางผู้แทน องค์การบริหารส่วนตำบลได้นำเสนอการจักสานแอ็บข้าวด้วยลายดอกสั๊ก ซึ่งจะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และสามารถนำเสนองานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปต่อยอดและพัฒนาได้อีกระดับหนึ่ง โดยการวาง ลายดอกสั๊กบนแอ็บข้าว ซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ชุมชนและ เป็นการส่งเสริมที่สอดคล้องกับนโยบายแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อยกระดับ งานวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างอาชีพ สร้างรายได้และนำไปสู่การพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของ ประชาชนให้ดียิ่งขึ้นโดยเห็นชอบให้ใช้ “ลายดอกสั๊ก” มาพัฒนาเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ของ จังหวัดแพร่ ซึ่งเมืองแพร่เป็นเมืองไม้สักที่มีชื่อเสียง และมีประวัติมายาวนาน และเป็นไม้เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ ให้กับจังหวัดผู้ร่วมสนทนาจึงเล็งเห็นความสำคัญของลายดอกสั๊ก ซึ่งมีลักษณะอ่อนช้อยสวยงาม เหมาะสมที่จะมาพัฒนาแอ็บข้าวที่มีลวดลายดอกสั๊ก และหน่วยงานต่างๆ สามารถที่จะนำไปพัฒนาต่อ ยอดให้กับชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งจะมีผู้เชี่ยวชาญการออกแบบที่เข้าร่วมสนทนาจะทำการวางลายด้วย การเอาดอกมาล้อมสี่เพื่อทำลายภายนอกของแอ็บข้าว เมื่อได้รูปแบบที่ต้องการปราชญ์ท้องถิ่นได้ ทดลองผลิต ผลิตภัณฑ์ต้นแบบลายดอกสั๊ก ซึ่งจะมีกระบวนการดังนี้

๑. การเตรียมวัสดุทำจักสาน วัสดุที่ใช้ในการจักสานแอ็บข้าวประกอบด้วย ไม้ไผ่หลาม ด้ายไนลอน เข็มขนาดใหญ่ กรรไกร มีดโต้ เลื่อย แทนชุดดอก กระบอกฉีดน้ำ

๒. ขั้นตอนเตรียมเส้นตอก เตรียมไม้ไผ่หลามโดยเลือกไม้ไผ่ที่มีปล้องยาว อายุ ๑๐ เดือน ถึง ๑ ปี มาผ่าให้มีความกว้างความยาวให้เท่าๆ กันทุกเส้นเพื่องานจักสานจะได้ออกมาสวยงาม ก่อนการ เหลาเส้นตอกหรือชุดให้นำเส้นตอกแช่น้ำประมาณ ๑ ชั่วโมง เพื่อให้เส้นตอกอ่อนนุ่มจะได้ เหลาและ ชุดตอกแล้วนำไปผึ่งแดด

๓. ขั้นตอนการสาน จะเป็นการก่อลายจักสานแอ็บข้าว ให้ได้ขนาดที่ต้องการ เมื่อก่อลายได้ พอประมาณ ทำการต่อให้เป็นวงกลม แล้วทำการสานตามลายต้นแบบที่ได้ออกแบบลวดลายไว้ เมื่อได้ ขนาดที่ต้องการแล้วก็ทำการเก็บขอบและตัดขอบให้เรียบ นำมาพับครึ่ง แล้วใช้หวดรีดให้เรียบ ซึ่งจะ ทำ ๒ ชั้น นำมาประกอบเป็นฝาบนและฝาล่างจะได้แอ็บข้าว แล้วทำการสานตาแอ็บข้าวทั้งตาบน และตาล่าง เมื่อเสร็จแล้วนำมาประกอบและเย็บขอบฝาบนและล่างด้วยด้ายไนลอน

๕.๑.๓ เพื่อพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อ

เสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

การพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนายกระดับและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ให้กับผู้ที่สนใจ ซึ่งพบว่า มีผู้ที่สนใจเข้าพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เกี่ยวกับการทำแอ็บข้าวที่มีการพัฒนาตลาดที่สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดและทำเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ เช่น ใส่สี ใส่ลวดลายใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ สามารถที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาทำเป็นของที่ระลึกซึ่งเข้ากับสถานการณ์จังหวัดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือทำเป็นแอ็บข้าวที่ใช้ในชีวิตประจำวันของทุกครัวเรือนได้ จึงได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ดังนี้

๑. เพื่อเรียนรู้กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เพื่อเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ความรู้ในเรื่องของหัตถกรรมไม้ไผ่ ด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

๒. เพื่อพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพื่อการออกแบบลวดลายที่สามารถพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่าของหัตถกรรมไม้ไผ่ ให้เป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. เพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้และถ่ายทอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ให้กับชุมชนหรือผู้ที่สนใจที่อยู่ในชุมชนให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ของตนเองให้ สวยงาม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๔.เพื่อให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีจิตอาสา มีความสมัครสมานสามัคคีในพัฒนาตนเองในด้านอาชีพ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนที่ตนอยู่ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งตามนโยบายของชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายจังหวัด

การพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นชุดปฏิบัติการที่จะพัฒนายกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ให้กับผู้ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนา โดยให้ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้ที่มีความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งในด้านการพัฒนาตลาดลาย รูปแบบ การให้สี ของผลิตภัณฑ์ โดยมีชุดปฏิบัติการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ ๑ เป็นการให้ความรู้ในเรื่องของหัตถกรรมไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไม้ไผ่มาพัฒนาเป็นรูปแบบ และลวดลายต่างๆ ได้ แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอายุของไม้ไผ่ด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชน จำนวน ๔ ชั่วโมง ซึ่งกลุ่มที่สนใจจะต้องมีความรู้ด้านของ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการย้อมสี ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ได้มีการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาว่าจะออกแบบลวดลายแบบไหน เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด ซึ่งได้ข้อสรุปว่าชุมชนจะมีการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาเป็นลวดลายดอกสัก และย้อมสีให้มีสีสันที่สวยงามสามารถนำไปเป็นของที่ระลึกหรือนำไปใช้ในครัวเรือนได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีมา ไม่มีการใช้เครื่องจักร ถือว่าเป็นงาน Handmade ที่มีคุณค่า สามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์แบบต่างๆ เพื่อยกระดับ เพิ่มมูลค่า และเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว นอกจากจะได้พัฒนาระดับ เพิ่มมูลค่าแล้ว ยังสามารถช่วยให้ผู้ที่ว่างมีอาชีพ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คิดสร้างสรรค์ผลงาน จากการสังเกตกลุ่มผู้ผลิตจำนวนมากจะมีพื้นฐานในการจักสานกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังขาดการพัฒนา ออกแบบและยกระดับผลิตภัณฑ์ ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ต้องคำนึงถึง

๑. อุปกรณ์ทำจักสาน เช่น ด้ายไนลอน เข็มขนาดใหญ่ กรรไกร มีดโต้ เลื่อย แห่นซุดตอก กระบอกฉีดยา

๒. ไม้ไผ่หลาม ที่นำมาแปรรูปเป็นเส้นตอก จะต้องมียอดไม้ไผ่ที่มีปล้องยาว อายุ ๑๐ เดือน ถึง ๑ ปี นำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้มาผ่าให้มีความกว้างความยาวให้เท่าๆ กัน ทุกเส้นเพื่องานจักสานจะได้ออกมาสวยงาม ก่อนการเหลาเส้นตอกหรือซุดให้นำเส้นตอกแช่น้ำประมาณ ๑ ชั่วโมง เพื่อให้เส้นตอกอ่อนนุ่มจะได้ เหลาและซุดตอกแล้วนำไปผึ่งแดด

๓. รูปแบบและลวดลายในการผลิต หรือตัวอย่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

กิจกรรมที่ ๒ นำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกแบบไว้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาว่ามีการออกแบบลวดลายเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยประยุกต์ลายดอกสักมาพัฒนาเป็นลวดลาย ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลาย เนื่องจากต้นสักซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ และนำมาลายดอกสักมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด ทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้รับแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อยกระดับงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และจัดทำข้อมูลลายผ้าอัตลักษณ์ของจังหวัดแพร่ จึงเห็นชอบให้ใช้ลาย “ดอกสัก” เพราะดอกสักมีลวดลายอ่อนช้อย ซึ่งมีความเหมาะสม ตัวแทนของหน่วยงาน ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชนเห็นว่าเพื่อเป็นการเชื่อมโยงหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมจึงเห็นว่าควรจะใช้ ลายดอกสักมาพัฒนาเป็น หัตถกรรมไม้ไผ่โดยการจักสานแอ็บข้าวซึ่งมีอยู่ดั้งเดิมมา

มาพัฒนาเป็นลวดลายดอกสักและย้อมสีให้มีสีสันทึบสวยงาม หรือธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาประยุกต์ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ จำนวน ๔ ชั่วโมง พบว่าวิทยากรทั้ง ๒ ท่านได้นำผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ทำการทดลองออกแบบมาอธิบายให้ผู้เข้าร่วมพัฒนา ได้ถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้ทำการออกแบบ ลวดลาย ที่เป็นดอกสัก ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด และหน่วยงานที่เข้าร่วมในการเสนอการออกแบบว่าสามารถที่จะสนับสนุนและนำผลิตภัณฑ์ไปต่อยอดได้ ถือเป็นการการพัฒนายกระดับ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

กิจกรรมที่ ๓ พัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อการยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบเป็นรูปธรรม ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมมาพัฒนาลวดลายใหม่และมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งนำเอาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบไว้ในกิจกรรมที่ ๒ มาพัฒนาเพื่อการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้ออกแบบไว้ให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้สนใจในชุมชน มาพัฒนาทักษะการจักสานลวดลายดอกสัก เพื่อเป็นการยกระดับและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้เป็นที่น่าสนใจและสามารถที่ขยายตลาดออกไปอย่างกว้างขวางซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำการพัฒนาสามารถที่จะนำไปเป็นของที่ระลึกได้ และสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม

ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ได้เข้าร่วมปฏิบัติจักสานตามตัวอย่างที่ได้ทำต้นแบบการจักสานแอ็บข้าว ที่มีการพัฒนาจากดั้งเดิมมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ยกระดับและเพิ่มมูลค่าของจักสานแอ็บข้าวให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนและนำไปเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวได้ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานสู่สังคม เพื่อเป็นการพัฒนาและยกระดับเพิ่มมูลค่างานแก่งานหัตถกรรมในชุมชน และขยายความรู้สู่กลุ่มที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์โดยผู้ร่วมมีจิตอาสาเป็นกลุ่มในการพัฒนาและนำไปประยุกต์ใช้ในอาชีพเสริมในครัวเรือน

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ เป็นจิตอาสาที่เข้าร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นผู้ที่ยังอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ซึ่งทำให้ผู้นำชุมชนสามารถมองเห็นการมีส่วนร่วม การพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับครัวเรือน และเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม และมีรายได้เสริมได้เป็นอย่างดี และสังคม ในชุมชนเหมืองหม้อของผู้สูงอายุชอบทำกิจกรรมร่วมกัน จึงทำให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ ถือว่าเป็นการช่วยเหลือสังคมในด้านของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ ๔ คัดเลือก ประเมินผลงานของผู้เข้าร่วมพัฒนา และสามารถพัฒนา จักสานแอ็บข้าวตามต้นแบบของผลิตภัณฑ์ได้สมบูรณ์ ซึ่งปราชญ์ท้องถิ่นดูการสานลายมีความแน่นหนา ความละเอียด ประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ การเก็บขอบและเย็บของแอ็บข้าว

กิจกรรมที่ ๕ การติดตามประเมินผลการพัฒนา และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ จาก กลุ่มเป้าหมาย ที่มาพัฒนาคือชุมชนเมืองหม้อจังหวัดแพร่ โดยการสังเกตจากความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เข้าร่วมพัฒนา พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานจักสานแอ็บข้าว ผู้เข้าร่วมมีความสนใจในการพัฒนาทักษะอาชีพ จากผลิตภัณฑ์ลวดลายดั้งเดิม พัฒนามาเป็นรูปแบบตามต้นแบบที่ได้ดำเนินการทดลอง ทำให้เห็นว่า ผลิตภัณฑ์มีจุดเด่นทั้งศิลปะ สีและลายใหม่ “ดอกสัก” ที่ได้ทำการออกแบบโดยผู้ออกแบบและปราชญ์ท้องถิ่น จากการสอบถาม ผู้เข้าร่วมมีความสุขกับการได้มาร่วมกิจกรรม ได้มีการพบปะ และพูดคุยกัน สวนเสเฮฮา เพราะทุกคนมีพื้นฐานการจักสานแล้ว จึงทำให้ไม่เครียด การมาพัฒนา ลวดลายใหม่ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความกระตือรือร้นในการที่จะพยายามทำให้ดอกสักออกมา มีความสวยงาม และคณะผู้วิจัยได้ติดตามประเมินองค์ความรู้ก่อนได้รับการพัฒนาและหลังได้รับการพัฒนา จะได้ทราบถึงการพัฒนาก้าวหน้าของผู้เข้าร่วมว่าก่อน และหลังการพัฒนา ผู้เข้าร่วมมีการพัฒนาการ ด้วยการเรียนรู้ขั้นตอนการพัฒนาการผลิตแอ็บข้าวลายดอกสักได้อย่างมีคุณภาพ

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม สร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ องค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

การจักสานด้วยไม้ไผ่ จากฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของชาวบ้าน มีลักษณะที่หลากหลาย เป็นไปตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการ ส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยมีการสนับสนุน ส่งเสริมงานหัตถกรรมจักสาน ซึ่งคำว่า “จักสาน” แยกออกเป็น ๒ คำ คือ คำว่า “จัก” คือการทำให้เป็นหยักหรือการทำให้เป็นแฉกทำด้วยฟันเลื่อย หรือ การใช้มีดโต้ผ้าไม้ไผ่ แล้วทำให้เป็นเส้นๆ ส่วนที่ทำเป็นเส้นบาง ๆ เรียกว่า “ตอก” เมื่อได้เส้น ตอกแล้วชาวบ้านจะนำมาขัดกันจนเกิดลวดลาย เรียกว่า “สาน” องค์ความรู้การยกระดับการผลิต และการเพิ่มมูลค่ามีขั้นตอนศึกษาด้าน ๑.ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า การจักสานด้วยไม้ไผ่ จากฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของชาวบ้านมีลักษณะที่หลากหลาย เป็นไปตามบริบทของท้องถิ่น นั้นๆ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยมีการสนับสนุน ส่งเสริม

งานหัตถกรรมจักสาน วัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียวของคนเหนือ^๒ ก็เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดเครื่องจักสาน เครื่องจักสานของภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นโดดเด่นอีกอย่างคือน้ำตุง หรือน้ำตุง เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ ยาด้วยชั้นและน้ำมันยาง ใช้สำหรับตักน้ำจากบ่อน้ำ รูปร่างของน้ำตุงเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยเป็นอย่างดี แสดงว่าจักสานพื้นบ้านของคนโบราณผลิตขึ้นนั้นเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับแอ็บข้าว เป็นภาชนะใส่ข้าวเหนียวเช่นเดียวกับก่องข้าว แต่มีขนาดเล็กกว่า สำหรับพกพาติดตัวเวลาไปทำงานนอกบ้าน แอ็บข้าวมีส่วนประกอบสำคัญ คือ ตัวแอ็บ รูปร่างคล้ายกลองสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฝาแอ็บ รูปร่างเหมือนตัวแอ็บแต่ขนาดใหญ่กว่า เพราะใช้ครอบแอ็บข้าว แอ็บข้าวเหมาะสำหรับพกใส่ถุงย่าม ห่อผ้าคาดเอวออกไปทำนา ทำไร่ เช่นเดียวกับกลองใส่อาหารในปัจจุบัน

ชุมชนบ้านเหมืองหม้อที่ทำแอ็บข้าวมีมานานมากแล้ว มีชื่อเสียงในด้านหัตถกรรมจักสาน และทางชุมชนได้มีการร่วมกันคิดและทำผลิตภัณฑ์ที่มาจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการจักสาน การทำแอ็บข้าว ของหมู่บ้านเหมืองหม้อ ผู้ริเริ่มนำเข้ามาในหมู่บ้าน คือ พ่อหลวงจา เหมืองจา ได้นำไม้ไผ่มาสานแอ็บข้าวใช้เองก่อนและสอนต่อให้ลูกหลาน ประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว ซึ่งถือว่าชาวบ้านมีต้นทุนการจักสานที่มีอยู่ในตัวบุคคลอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ“เอกวิทย์ ฌกลาง กล่าวไว้ว่า สังคมไทยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการหันมาพึ่งตนเองตามวิถีไทยโดยการน้อมนำแนวพระราชกระแสเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตทั้งส่วนบุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม เพราะโดยพื้นฐาน สังคมไทยมีต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีคุณค่ามหาศาลอยู่ในตัวอยู่แล้วต่อมามีผู้สนใจ จึงได้เผยแพร่วิธีการทำแอ็บข้าวให้กับผู้สนใจจนชาวบ้านสามารถสานแอ็บข้าวได้เป็นอย่างดี จึงรวมกลุ่มกันสานแอ็บข้าวขายและมีพ่อค้าคนกลางมาติดต่อรับไปขายทำให้ชาวบ้านมีรายได้และเป็นอาชีพเสริมมาจนถึงปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยตามยุคตามสมัย โดยพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ออกมา เช่น กระเป๋า พัด ซ้ำใส่ของ เชลอม เป็นต้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค **๒. การส่งเสริมการเรียนรู้และการยกระดับผลิตภัณฑ์จักสาน** การส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วย **๒.๑ การส่งเสริมการเรียนรู้** พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดการเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จักสานโดยปกติผู้นำชุมชนจะมีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสมาชิกแม่บ้าน กลุ่มเครื่องจักสาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ และ

^๒ มูลินีโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๒ เรื่องที่ ๓ เครื่องจักสาน(เครื่องจักสานภาคเหนือ), <https://saranukromthai.or.th/> วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๖.

^๓ เอกวิทย์ ฌกลาง, ภูมิปัญญาทักษิณ, ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

เปลี่ยนกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ อยู่ตลอดสอดคล้องกับหทัยชนก คตะสมบุรณ์^๔ วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์พบว่า การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มจักสาน การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการจักสานไม้ไผ่ ให้กับลูกหลานของตนเองและฝึกทำด้วยตนเองตลอดจน บางคนก็ใช้วิธีการที่คนเก่าแก่ใช้กันมากก็คือ ครูพักลักจำเอา เป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว พอในยุคปัจจุบัน ได้มีการเชื่อมโยงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับโรงเรียนเหมืองหม้อที่ตั้งอยู่ในชุมชน โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องจักสานให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนเหมืองหม้อ นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดจากครูที่เป็นคนในพื้นที่และมีความรู้ทางด้านจักสานอยู่เป็นทุนเดิม และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ เมื่อมีกิจกรรมการแข่งขัน ก็ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทางโรงเรียนส่งนักเรียน ไปแข่งขันก็ได้รับรางวัลมา ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จไปส่วนหนึ่ง ประชาชนท้องถิ่นให้การเรียนรู้ของชุมชนเหมืองหม้อมีสืบทอดความรู้มาจาก ๑) ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ๒) ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง ๓) ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ๔) ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชุมชน คือ การจักสานแอ็บข้าว เป็นความรู้ที่ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนเหมืองหม้อ **๒.๒ การยกระดับผลิตภัณฑ์จักสาน** พบว่า คนภาคเหนือส่วนมากจะทานข้าวเหนียวกัน ดังนั้นในแต่ละครัวเรือนจะต้องมีแอ็บข้าวใส่ข้าวเหนียวกันจนถึงปัจจุบัน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนการจักสานแอ็บข้าวก็มีการพัฒนากันและขยายเป็นวงกว้างขึ้นในชุมชนจนเกิดเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยทางผู้นำชุมชน หรือกลุ่มจักสานของชุมชนได้มีการและเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการผลิตจักสานจากที่ผลิตแอ็บข้าวอย่างเดียวก็หาแนวทางในการผลิตจักสานให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคด้วย โดยการออกแบบรูปแบบ และลวดลายให้ทันสมัย บางครั้งก็เอาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่พบเห็นมาช่วยกันถอดแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และ ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก เนื่องจากความต้องการของลูกค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผลิต

^๔ หทัยชนก คตะสมบุรณ์, “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์”, วารสาร Journal of MCU Peace Studies Vol.8 No.2 (March - April 2020): 474.

จักสานสามารถจำหน่ายได้ ปัจจุบันมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ สอดคล้องกับออร์แกนิก อินวังก์ และคณะ^๕ วิจัยเรื่อง กระบวนการยกระดับสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่าการสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรม และ ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ขึ้นมาหลายรูปแบบแต่จะไม่ผลิตเก็บไว้ เพราะการจัดเก็บเสี่ยงต่อการเป็นเชื้อรา การผลิตจักสานจะใช้ประโยชน์ได้หลายๆ อย่าง การพัฒนารูปแบบก็จะเปลี่ยนไปตามยุค ตามสมัย แนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้ไผ่ก็มีมากขึ้น และทำด้วยมือหรือที่เรียกว่าผลิตภัณฑ์แฮนด์เมด (Handmade) อาชีพสานแอ็บข้าวด้วยไม้ไผ่ โดยการนำเอาไม้ไผ่มาทำเป็นเส้นให้มีขนาดเท่ากันแล้วนำมาสานเป็นรูปทรงในสมัยก่อนนิยมสานเอาไว้ใช้ภายในบ้าน ซึ่งจะมีลวดลายพื้นฐานลักษณะของลายไม้ซับซ้อน เป็นการขัดลายไม้ไผ่ ๒ แนวทาง คือ ลายตั้งเรียกว่า ตอกเส้นยืน กับลายยาว เรียกว่าตอกเส้นนอน ลักษณะของลาย ก็จะมีลาย ๑ ลาย ๒ และลาย ๓ ปัจจุบันมีการรวมตัวของแม่บ้าน เป็นกลุ่มสตรีแม่บ้าน และได้มีการพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และนำออกจำหน่ายและเป็นที่ยอมรับใช้กันอย่างกว้างขวาง กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มสตรีรวมตัวกัน โดยการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละบุคคล การจักสานเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เริ่มแรกมาจากปู่ย่าตายาย ผู้เฒ่า ผู้แก่ ในชุมชนทำเป็นอาชีพ และถ่ายทอดให้ลูกหลาน เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน คนรุ่นใหม่จะมีการพัฒนาระดับเพิ่มมูลค่าจากการสานแอ็บข้าวหรือกระติบข้าว โดยพัฒนารูปแบบมาเป็นกระเป่า กล่องกระดาดหิซซู ตระกร้า และย้อมสีผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวในชุมชน สีที่ใช้ย้อมตอก ตอกจะทำมาจากไม้ไผ่หลามเป็นปล้อง ผ่าและทำเป็นเส้น แล้วนำมาย้อมสีโดยใช้สีย้อมกก หรือสีผสมอาหาร สีย้อมกกจะมีสวยกว่า สีผสมอาหาร ส่วนมากจะใช้แม่สีในการทำ ผลิตภัณฑ์ก็มีหลายรูปแบบที่ทำการพัฒนาจากดั้งเดิม ถ้าอยากให้ผลิตภัณฑ์มีความคงทนก็จะใช้วิธีการรมควัน ส่วนมากชาวบ้านจะสานแบบธรรมดาเพราะตลาดมีความต้องการมาก แต่ในช่วงฤดูฝนจะมีการจัดเก็บยากหน่อยหนึ่งเพราะทำให้ตอกขึ้นง่าย การขายก็จะผิดเล็กน้อย แต่การผลิตผลิตภัณฑ์วันซึ่งจะมีพ่อค้าคนกลางเข้าไปจำหน่าย ถึงแม้จะเป็นช่วงโควิดก็ไม่มีผลกระทบมากเพราะพ่อค้าจะมารับในหมู่บ้าน **๓.การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ** พบว่า หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาทักษะอาชีพให้เป็นรูปธรรม และเป็นแหล่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านอาชีพจักสาน ซึ่งมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เข้ามาศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ประธานกลุ่มจักสานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำจักสานของชาวต่างชาติว่าบ้านเขาก็ทำแบบนี้ แต่วัสดุที่เขาใช้จะเป็นการนำเอาเปลือกนอกไม้ไผ่มาจักสาน ส่วนท้องถื่นเราไม่ใช้เลือกแต่ใช้เนื้อไม้มาทำเป็นเส้นตอกและ

^๕ อรพิน อินวังก์ และคณะ, กระบวนการยกระดับสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา, วารสารปัญญาภิธาน ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๕): ๓๔๗.

จักสาน ซึ่งวิธีการนำวัตถุดิบมาใช้มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ โดยมีผู้ชำนาญการออกแบบ และผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือเพิ่มเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยคำนึงถึงคุณภาพของสินค้า ราคา คุณภาพของวัสดุ ฝีมือ ตลอดจนมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อบต. ก็จะมียกสนับสนุนให้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสืบสานองค์ความรู้ในการจักสานผลิตภัณฑ์ด้วยไฟหลามต่อๆ กันไปโดยวิธีการจัดอบรม เผยแพร่ความรู้ ให้เด็กๆ หน่วยงานองค์กร ที่สนใจ ปัจจุบันจะทำกันเองและขายเอง บางครั้งก็ได้เข้าร่วมจัดโชว์สินค้าและขายตามโครงการที่หน่วยงาน องค์กรจัดขึ้นมา ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิต เช่น กระเป๋าทะกร้า ส่วนแอ็บข้าวที่ผลิตขึ้นมาตลาดมีความต้องการพอสมควรเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนกันจึงทำให้ขายได้ตลอด การผลิตสต็อกไว้ก็มีบ้างแต่ไม่มาก จะทำตาม ออเดอร์ที่ลูกค้าสั่ง ถ้าลูกค้าต้องการจำนวนมากก็จะให้แต่ละบ้านนำสินค้ามารวมกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

๔. แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต พบว่า การทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ในหมู่บ้านเหมืองหม้อที่ทำการเป็นรูปธรรม คือ หมู่ ๓ และ หมู่ ๗ ซึ่งในกลุ่มชุมชนก็จะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไปเรื่อยๆ ซึ่งปัจจุบันก็ได้ทำการพัฒนาจากแอ็บข้าว ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านมาเป็นเวลานานแล้ว และได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแบบนิยมนกันบ้างแล้ว เช่น แอ็บข้าวแบน แบบเหลี่ยม แบบกลม หลายขนาด ตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ กระเป๋าแบบต่าง ๆ และยังมีพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ยังการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานนั้นบางครั้งต้องอาศัยความถนัดของผู้ผลิตเหมือนกัน บางส่วนตอกที่ทำจากไม้ไผ่นำมาทดลองการย้อมสี สีย้อมมก หรือสีผสมอาหาร สีย้อมมกจะมีสวยกว่าสีผสมอาหาร การใช้สีต้องดูผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีความเหมาะสมที่จะใช้สีหรือไม่ ส่วนลวดลายจะใช้ลายพื้นฐานคือลายหนึ่ง ลายสอง ลายสาม และลายดอกสัก เป็นต้น ในอนาคตเด็กรุ่นใหม่ คงจะเป็นทำเป็นงานอดิเรก ส่วนคนที่อยู่บ้านก็จะทำการพัฒนาไปตามความต้องการของตลาด สร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ในอนาคตสำหรับผู้สูงอายุบางคนก็ทำต่อได้ แต่บางคนสายตาทำให้เป็นอุปสรรคในการจักสาน

๕. ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด พบว่า การสร้างเครือข่ายด้านการตลาดส่วนมากในชุมชนจะทำการตั้งกลุ่มจักสานในชุมชนกันเองสินค้าที่ผลิตในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นแอ็บข้าวเพราะดั้งเดิมในชุมชนมีชื่อเสียงในการผลิตจักสานแอ็บข้าวกันมานาน และมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ จึงทำให้ตลาดมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นสินค้าที่ผลิตในหมู่บ้านจะมีพ่อค้าคนกลาง มารับไปจำหน่าย ส่วนมากจะมีการผลิตตามออเดอร์ที่สั่ง ออเดอร์จำนวนมากผู้ใหญ่บ้านจะรับออเดอร์และประสานลูกบ้าน และนำผลิตภัณฑ์มารวมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แต่ยังไม่มีการสร้างเครือข่ายในชุมชนที่เป็นรูปธรรม ส่วนการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการตลาดในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเจริญเติบโตไปอย่างรวดเร็วชุมชนต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เพราะผู้บริโภค หรือลูกค้า ก็เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็ว ลูกค้าต้องมีการเข้าถึง

ข้อมูลอย่างหลากหลายรูปแบบ ได้สะดวก รวดเร็ว ซึ่งชุมชนยังก้าวไม่ค่อยทันเทคโนโลยีมากนักแต่ ความเป็นผู้ประกอบการจะต้องปรับตัวและเรียนรู้เรื่อยๆ ชุมชนในปัจจุบันจะอาศัยลูกหลาน ยุคใหม่ที่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการพัฒนาการตลาดของชุมชนได้บ้าง และมีหน่วยงานหลาย หน่วยงาน มาพัฒนาโครงการตามนโยบายของรัฐ เช่น โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานราก หลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการตลาดในด้านเทคโนโลยีทำให้ ชุมชนมีแนวทางในการซื้อขายบนโลกออนไลน์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งด้าน ถ้าพึ่งชาวบ้านในชุมชนคงจะใช้สื่อ ได้ไม่มากเพราะส่วนมากชาวบ้านในชุมชนจะสูงอายุ บางคนก็ใช้สื่อเป็นบางคนก็ใช้สื่อไม่เป็น ดังนั้น ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาช่วยในการสนับสนุนการส่งเสริมการตลาด **๖. ปัญหา และ อุปสรรคในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่** พบว่าปัญหาที่พบ คือ ๑) การสืบทอดการจักสานในหมู่บ้าน ซึ่งเด็กรุ่นหลังจะไม่ค่อยสนใจเพราะ ระยะเวลาในการทำงานและมีความละเอียดอ่อน ราคาถูกด้วย ซึ่งต่อไปในอนาคตอาจจะไม่มีใครสานต่อ แต่ปัจจุบันส่วนมากที่ทำกันอยู่จะเป็นผู้สูงอายุที่ว่างงาน ๒) การจัดเก็บเครื่องจักสานในช่วงฤดูฝนจะเก็บรักษายาก ช่วงหน้าฝนมี ความชื้นสูงทำให้เกิดเชื้อรา และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตสต็อกเอาไว้ถ้าจัดเก็บไม่ดีก็จะเป็น มอดกิน ทำให้อายุการใช้งานของ เครื่องจักสานสั้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะทำให้เครื่องจักสานเกิดเชื้อราง่ายจะเก็บรักษายาก ๓) ไม้ไผ่หลายบางช่วงก็จะมีน้อย แต่มีผลกระทบไม่มาก เพราะส่วนมากผู้ผลิตจะซื้อไม้ไผ่มาผ่า และทำเป็นเส้นตากแห้งเก็บไว้ ๔) คุณภาพของวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอ ๕) กรรมวิธีการผลิตไม่ทันสมัย ไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาด

๕.๒.๒ พัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก จังหวัดแพร่

การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบหัตถกรรมไม้ไผ่ในของผู้เข้าร่วมสนทนา พบว่า ชุมชนควรพัฒนาด้านแบบจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม แต่ทำอย่างไรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีปัจจัยสำคัญใช้ในการพิจารณาอยู่หลายปัจจัย คือ **๑.ความต้องการ ของชุมชนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์** คือ ๑.๑ คุณภาพ การผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนจะเน้นในเรื่องของ คุณภาพซึ่งเป็น คุณลักษณะเฉพาะทางเทคนิคการผลิต ซึ่งพิจารณาในกระบวนการผลิตที่ใช้ในการ ผลิต ผลิตภัณฑ์ สำหรับคุณภาพการออกแบบเป็นการกำหนดของกลุ่มผลิตในชุมชนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือของตลาด คุณภาพก็จะประกอบด้วย คุณภาพของ วัตถุดิบ การออกแบบรูปลักษณ์ที่สวยงาม ความคงทน ของผลิตภัณฑ์ **วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร^๖ กล่าวว่าการเลือกเอาองค์ประกอบมาจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ ที่สามารถสนองความต้องการ ตามจุดประสงค์ของผู้สร้างและสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่มีอยู่ในขณะนี้** เนื่องจาก

^๖ วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร, **หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์**. (กรุงเทพฯ: แอปปาพรพนิตรกรู๊ป จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

ความต้องการมีมากกว่าปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐาน ๔ ประการ จนเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์พยายามทำการออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพราะคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการยอมรับและไว้วางใจของผู้บริโภค หรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นจุดขายของชุมชน ๑.๒ ความเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ความคงทนของผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับวิธีการคัดเลือกใช้วัสดุและกระบวนการผลิต และความคงทนของผลิตภัณฑ์จะดูที่ระยะเวลาในการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการตลาด ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ความคงทนหรือความน่าเชื่อถือการใช้ จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลซ่อมแซมได้ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทั้งทางด้านจิตใจและประโยชน์การใช้สอยตามรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนผลิตขึ้นมาเพราะผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะมีประโยชน์คนละแบบกัน ๑.๓ ต้นทุนการผลิต ต้นทุนการผลิตคือรายจ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการผลิตผลิตภัณฑ์จกสานรวมถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นคงที่และต้นทุนที่แปรได้ตามผลิตภัณฑ์และจำนวนที่ผลิต และมองไปถึงระดับคุณภาพและความเชื่อถือได้ของผลิตภัณฑ์ด้วย ถ้ามีการกำหนดระดับคุณภาพและความเชื่อถือได้ไว้ในระดับสูงเกินไป ต้นทุนการผลิตย่อมสูงไปด้วย การออกแบบผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการออกแบบที่คำนึงถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือ และต้นทุนการผลิตให้มีความสัมพันธ์กัน แต่ยังคงอัตลักษณ์ของชุมชนคือสานแอบข้าว ๒.การตลาด จากการสนทนากับตัวแทนสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ การผลิต ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายได้และเป็นที่ต้องการของตลาด ถ้าพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้แต่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดจะทำให้สินค้าค้างสต็อก ซึ่งจำทำให้ทุนจม และถ้าค้างสต็อกมากจะทำให้การเก็บยากต่อการรักษา ถ้าหากไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแล้วก็ไม่มีความจำเป็นในการผลิต ต้องกำหนดความสมดุลระหว่างการให้ผู้บริโภคได้รับสิ่งของที่สนองความต้องการของผู้บริโภค เพราะการผลิต ผลิตภัณฑ์หลายชนิดซึ่งแตกต่างกันมากน้อยตามความต้องการและรสนิยมของทุกคน ถ้าไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเลย และผลิต ผลิตภัณฑ์อย่างเดียว การออกแบบผลิต ผลิตภัณฑ์จะดำเนินไปได้อย่างง่าย แต่จะมีปัญหาในด้านการขายแก่ผู้บริโภคซึ่งอาจจะไม่เลือกใช้ผลิตภัณฑ์นั้นส่วนมากชุมชนจะทำผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคต้องการ เพราะการทำผลิตหลายๆ อย่างบางอย่างขายไม่ได้แต่ในชุมชนจะผลิตแอบข้าวเป็นหลัก ส่วนแบบอื่น ๆ ก็จะทำตามที่ลูกค้าต้องการด้วยการออเดอร์สินค้าเท่านั้นสอดคล้องกับวิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ^๗ กล่าวว่า ถ้าการพัฒนาไม่ถูกวิธี ก็จะเกิดผลเสียทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าของงานหัตถกรรมจักสาน เมื่อมีการผลิตงานหัตถกรรมจักสานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จะทำให้งาน หัตถกรรมจักสานล้นตลาดจะทำให้ราคาถูก ไม่คุ้มกับต้นทุนซึ่งอาจนำไปสู่การสูญสลายได้ ๓. ลักษณะของผลิตภัณฑ์ จากการสนทนาผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องจักสานถ้ามองในแง่ของการตลาดถือว่าประสบความสำเร็จในการเพิ่มมูลค่าไปส่วนหนึ่งแล้วเพราะในชุมชนก็มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

^๗ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, เครื่องจักสานในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งส์ เฮาส์, ๒๕๓๒), หน้า๑๓๒.

มาดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในหลายๆ รูปแบบ เช่น โคมไฟ กระเป๋ ของชำร่วย ที่ใส่หิ้วกาแฟ เป็นต้น แต่จุดเด่นของชุมชนบ้านเหมืองหม้อคือ การจักสานแอ็บข้าว ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย และสืบทอดมาถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ชาวบ้านในชุมชนบ้านเหมืองหม้อส่วนมากมีต้นทุนในด้านการผลิตจักสานมาก่อน ก็นำเอาผลิตภัณฑ์ที่ถูกค้ามีความต้องการมาทอดองค์ความรู้และลดทอนหรือมาประยุกต์ได้ ซึ่งในชุมชนก็ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ออกมาหลายประเภท เช่น ชะลอม พัด ที่ใส่อาหารเบรค และผลิตภัณฑ์ที่ทำก็จะมีกำมะหยี่ แต่ความต้องการลูกค้าไม่ค่อยนิยม ซึ่งสังเกตจากการสั่งซื้อ และการขายของผู้รับไปขาย แต่การผลิตผลิตภัณฑ์ที่มี การออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนก็จะมาจากความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ถ้าต้องการผลิตแบบไหนทางชุมชนจะมีผู้เชี่ยวชาญที่สามารถออกแบบให้ได้ ผลิตภัณฑ์ที่ทำในปัจจุบันที่เป็นแบบดั้งเดิมก็จะขายได้ตลอดเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทางภาคเหนือจะใช้กันเป็นส่วนใหญ่ และขายได้เรื่อยๆ แต่การออกแบบลดทอนของผลิตภัณฑ์แอ็บข้าวจะยังคงใช้รูปแบบเดิมมากกว่า เพราะเป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านที่ผลิตมานาน ในการสนทนาครั้งนี้ตัวแทนของพัฒนาชุมชน ผู้ออกแบบและปราชญ์ท้องถิ่นมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่สามารถเล่าเรื่องราวได้คือ “ลายดอกสัก” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เห็นแล้วรู้ว่าเป็นของที่ไหนในการนี้ทางผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลได้นำเสนอการจักสานแอ็บข้าวด้วยลายดอกสักซึ่งจะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ และสามารถนำเสนองานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปต่อยอดและพัฒนาได้อีกระดับหนึ่ง โดยการวางลายดอกสักบนแอ็บข้าว ซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ชุมชนซึ่งมีความสอดคล้องกับบงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา และคณะ^๔ วิจัยเรื่อง การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายโดยชุมชน พบว่า สินค้าหัตถกรรมใหม่ทั้ง ๑๐ ชิ้นซึ่งเกิดจาก การสร้างสรรค์ของชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ผลิตแท้จริง ไม่ใช่ชนาทุน หรือ พ่อค้าคนกลาง จึงนับได้ ว่าเป็นการต่อยอดจากสินค้าหัตถกรรมเดิม ซึ่งเกิดจากการได้รับความรู้เชิงวิชาการ การถอดองค์ความรู้เพื่อค้นหาสินค้าหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ เพื่อสร้างเรื่องเล่านับเป็นการสร้าง มูลค่าเพิ่มเสริมคุณค่าทางการตลาด เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาสินค้า หัตถกรรมและเป็นการส่งเสริมที่สอดคล้องกับนโยบายแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อยกระดับงานวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างอาชีพ สร้างรายได้และนำไปสู่การพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้นโดยเห็นชอบให้ใช้ “ลายดอกสัก” มาพัฒนาเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ของ จังหวัดแพร่ ซึ่งเมืองแพร่เป็นเมืองไม้สักที่มีชื่อเสียง และมีประวัติมายาวนาน และเป็นไม้เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดผู้ร่วมสนทนาจึงเล็งเห็นความสำคัญของลายดอกสัก ซึ่งมีลักษณะอ่อนช้อยสวยงามเหมาะสม

^๔ บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา , พิชารณ ธนิตเบญจสิทธิ์ , สุชาดา เมฆพัฒน์ และ มณีวรรณ ชลย์ “การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายโดยชุมชน” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑):๑๒๕.

ที่จะมาพัฒนาแอ็บข้าวที่มีลวดลายดอกสัก และหน่วยงานต่างๆ สามารถที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดให้กับชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งจะมีผู้เชี่ยวชาญการออกแบบที่เข้าร่วมสนทนากจะทำกรวางลายด้วยการเอาดอกมาย้อมสีเพื่อทำลายภายนอกของแอ็บข้าว เมื่อได้รูปแบบที่ต้องการปราชญ์ท้องถิ่นได้ทดลองผลิต ผลิตภัณฑ์ต้นแบบลายดอกสัก ซึ่งจะมีกระบวนการ ๑)การเตรียมวัสดุทำจักสาน วัสดุที่ใช้ในการจักสานแอ็บข้าวประกอบด้วย ไม้ไผ่หลาม ด้ายไนลอน เข็มขนาดใหญ่ กรรไกร มีดโต้ เลื่อย แท่นขุดดอก กระบอกฉีดน้ำ ๒.ขั้นเตรียมเส้นตอก เตรียมไม้ไผ่หลามโดยเลือกไม้ไผ่ที่มีปล้องยาว อายุ ๑๐ เดือน ถึง ๑ ปี มาผ่าให้มีความกว้างความยาวให้เท่าๆ กันทุกเส้นเพื่องานจักสานจะได้ออกมาสวยงาม ก่อนการเหลาเส้นตอกหรือขุดให้น้ำเส้นตอกแช่น้ำประมาณ ๑ ชั่วโมง เพื่อให้เส้นตอกอ่อนนุ่มจะได้เหลาและขุดตอกแล้วนำไปผึ่งแดด ๓.ขั้นตอนการสาน จะเป็นการก่อลายจักสานแอ็บข้าว ให้ได้ขนาดที่ต้องการ เมื่อก่อลายได้พอประมาณ ทำการต่อให้เป็นวงกลม แล้วทำการสานตามลายต้นแบบที่ได้ออกแบบลวดลายไว้ เมื่อได้ขนาดที่ต้องการแล้วก็ทำการเก็บขอบและตัดขอบให้เรียบ นำมาพับครึ่งแล้วใช้ขวดลัดให้เรียบ ซึ่งจะทำ ๒ ชั้น นำมาประกอบเป็นฝาบนและฝาล่างจะได้แอ็บข้าว แล้วทำการสานตาแอ็บข้าวทั้งตาบนและตาล่าง เมื่อเสร็จแล้วนำมาประกอบและเย็บขอบฝาบนและร่างด้วยด้ายไนลอน

๕.๒.๓ เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่

การพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาระดับและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ให้กับผู้ที่สนใจ ซึ่งพบว่า มีผู้ที่สนใจเข้าพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เกี่ยวกับการทำแอ็บข้าวที่มีการพัฒนาลวดลายที่สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดและทำเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ เช่น ใส่สี ใส่ลวดลายใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ สามารถที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาทำเป็นของที่ระลึกซึ่งเข้ากับสถานการณ์จังหวัดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือทำเป็นแอ็บข้าวที่ใช้ในชีวิตประจำวันของทุกคนได้ ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ ๑) ให้ความรู้ในเรื่องของหัตถกรรมไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไม้ไผ่มาพัฒนาเป็นรูปแบบ และลวดลายต่างๆ ได้ แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอายุของไม้ไผ่ด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชน มีความรู้ด้านของ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการย้อมสี ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จักสานที่มีอยู่ให้มีอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีมา ไม่มีการใช้เครื่องจักร ถือว่าเป็นงาน Handmade ที่มีคุณค่า สามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์แบบต่างๆ เพื่อยกระดับ เพิ่มมูลค่า และเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว สอดคล้องกับวิบูลย์

ลีสุวรรณ^๙ กล่าวว่า การพัฒนางานหัตถกรรมจักสานตามอิทธิพลทางสังคมจะเป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจของชาวชนบทที่ ผลิตงานหัตถกรรมจักสาน มีรายได้เพิ่มขึ้น มีงานทำเป็นอาชีพรอง หรือทำเป็นอาชีพหลักตลอดปีนอกจากจะได้พัฒนาระดับ เพิ่มมูลค่าแล้ว ยังสามารถช่วยให้ผู้ที่ว่างมีอาชีพ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คิดสร้างสรรค์ผลงาน จากการสังเกตกลุ่มผู้ผลิตจำนวนมากจะมีพื้นฐานในการจักสานกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังขาดการพัฒนา ออกแบบและยกระดับผลิตภัณฑ์ ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ต้องคำนึงถึงอุปกรณ์ทำจักสาน ไม้ไผ่หลาม ที่นำมาแปรรูปเป็นเส้นตอกจะต้องมีเลือกไม้ไผ่ที่มีปล้องยาวอายุ ๑๐ เดือน ถึง ๑ ปี รูปแบบและลวดลายในการผลิต หรือตัวอย่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ **๒) การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์**ที่มีอยู่เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาว่าจะออกแบบลวดลาย เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด ทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้รับนโยบายการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อยกระดับงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และจัดทำข้อมูลลายผ้าอัตลักษณ์ของจังหวัดแพร่ จึงเห็นชอบให้ใช้ลาย “ดอกสัก” เพราะดอกสักมีลวดลายอ่อนช้อย ซึ่งมีความเหมาะสม ตัวแทนของหน่วยงาน ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชนเห็นว่าเป็นการเชื่อมโยงหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมจึงเห็นว่าควรจะใช้ ลายดอกสักมาพัฒนาเป็น หัตถกรรมไม้ไผ่โดยการจักสาน แอ็บข้าวซึ่งมีอยู่ดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นลวดลายดอกสักและย้อมสีให้มีสีสันที่สวยงาม หรือธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาประยุกต์ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ พบว่าวิทยากรได้นำผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ทำการทดลองออกแบบมาอธิบายให้ผู้เข้าร่วมพัฒนา ได้ถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้ทำการออกแบบ ลวดลาย ที่เป็นดอกสัก ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด และหน่วยงานที่เข้าร่วมในการเสนอการออกแบบว่าสามารถที่จะสนับสนุนและนำผลิตภัณฑ์ไปต่อยอดได้ ถือเป็นการการพัฒนายกระดับ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับ **อรนุญต์ สุธาคำ และ ตรีชฎา สมฟอง^{๑๐}** วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชนกลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ฮ่อน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายเดิมๆ ให้เป็นงานที่แปลกใหม่มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์ของชุมชน รูปแบบเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ใช้งานสะดวก และมีความเป็นไปได้ในการผลิต **๓) พัฒนาผลิตภัณฑ์** เพื่อยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบเป็น

^๙ วิบูลย์ ลีสุวรรณ, **เครื่องจักสานในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๒-๓๘.

^{๑๐} ออรนุญต์ สุธาคำ และ ตรีชฎา สมฟอง.(๒๕๖๓, กรกฎาคม-ธันวาคม).การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชนกลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ฮ่อน จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารวิจัยเทคโนโลยีนวัตกรรม**. ปีที่ ๔ (ฉบับที่ ๒): ๒๒-๓๘.

รูปธรรม ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมมาพัฒนาตลาดใหม่และมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งนำเอาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบไว้ในกิจกรรมที่ ๒ มาพัฒนาเพื่อการยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้ ออกแบบไว้ให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้สนใจในชุมชนมาพัฒนาทักษะการ จักสานลวดลายดอกสัก เพื่อเป็นการยกระดับและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้เป็นที่น่าสนใจและสามารถที่ขยายตลาดออกไปอย่างกว้างขวางซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำการพัฒนาสามารถที่จะนำไปเป็นของที่ระลึกได้ และสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม

ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ ได้เข้าร่วมปฏิบัติจักสานตามตัวอย่างที่ได้ทำ ต้นแบบการจักสานแอ็บข้าว ที่มีการพัฒนาจากดั้งเดิมมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ยกระดับและเพิ่มมูลค่าของ จักสานแอ็บข้าวให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในครัวเรือนและนำไปเป็นของที่ระลึก สำหรับนักท่องเที่ยวได้ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่ใช้ วัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานสู่สังคม เพื่อเป็นการพัฒนาและยกระดับเพิ่ม มูลค่างานแก่งานหัตถกรรมในชุมชน และขยายความรู้สู่กลุ่มที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์โดยผู้ร่วมมี จิตอาสาเป็นกลุ่มในการพัฒนาและนำไปประยุกต์ใช้ในอาชีพเสริมในครัวเรือน สอดคล้องกับ จิตพนธ์ ชุมเกต^{๑๑} วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการ จัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับ ผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีคุณค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นเน้นเรื่องราว วิธีการ ดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๔) **คัดเลือก ประเมินผลงาน**ของผู้เข้าร่วมพัฒนา และสามารถพัฒนาจักสานแอ็บข้าวตามต้นแบบของผลิตภัณฑ์ได้สมบูรณ์ ซึ่งปราชญ์ท้องถิ่นดูการ สานลายมีความแน่นหนา ความละเอียด ประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ การเก็บขอบและเย็บ ขอบแอ็บข้าว ๕. **การติดตามประเมินผล** การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างาน หัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่ จาก กลุ่มเป้าหมายที่มาพัฒนาคือ ชุมชนเหมืองหม้อจังหวัดแพร่ โดยการสังเกตจากความสนใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม พฤติกรรมการ

^{๑๑} จิตพนธ์ ชุมเกต, . การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการ ชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๖๐, หน้า ก.

แสดงออกของผู้เข้าร่วมพัฒนา พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา และยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานจักสานแอ็บข้าว ผู้เข้าร่วมมีความสนใจในการพัฒนาทักษะอาชีพจากผลิตภัณฑ์ลวดลายดั้งเดิม พัฒนามาเป็นรูปแบบตามต้นแบบที่ได้ดำเนินการทดลอง ทำให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์มีจุดเด่นทั้งศิลปะ สีและลายใหม่ “ดอกสัก” ที่ได้ทำการออกแบบโดยผู้ออกแบบและปราชญ์ท้องถิ่น จากการสอบถาม ผู้เข้าร่วมมีความสุขกับการได้มาร่วมกิจกรรม ได้มีการพบปะ และพูดคุยกัน สวนเสเฮฮา เพราะทุกคนมีพื้นฐานการจักสานแล้ว จึงทำให้ไม่เครียด การมาพัฒนาลวดลายใหม่ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความกระตือรือร้นในการที่จะพยายามทำให้ดอกสักออกมามีความสวยงาม และคณะผู้วิจัยได้ติดตามประเมินองค์ความรู้ก่อนได้รับการพัฒนาและหลังได้รับการพัฒนาจะได้ทราบถึงการพัฒนาทักษะของผู้เข้าร่วมว่าก่อน และหลังการพัฒนา ผู้เข้าร่วมมีการพัฒนาทักษะ ซึ่งผลการประเมินองค์ความรู้ก่อนได้รับการพัฒนาและหลังได้รับการพัฒนาจะได้ทราบถึงการพัฒนาทักษะของผู้เข้าร่วมว่าก่อน และหลังการพัฒนา ผู้เข้าร่วมมีการพัฒนาการด้วยการเรียนรู้ขั้นตอนการพัฒนาการผลิตแอ็บข้าวลายดอกสักได้อย่างมีคุณภาพ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑) ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน เพื่อขอรับการสนับสนุนโดยประสานความร่วมมือจากภายนอกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อเสริมสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มีความมั่นคง และยั่งยืน

๒) ควรเสริมสร้างกลไกการตลาด โดยการประสานความร่วมมือภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน และจัดแหล่งรองรับผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๓) ควรวางแผนและนโยบายในการขับเคลื่อนการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานในชุมชน ให้เป็นอาชีพที่มีความมั่นคงในชุมชน เพื่อเป็นการเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุและผู้ที่อยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายการตลาดทางสื่อออนไลน์ ให้มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์จักสาน

๒) ควรศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาจักสานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. กลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการพัฒนาสินค้าโอท็อป. เส้นทางเศรษฐกิจ, ๒๕๕๐, สืบค้นเมื่อ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๕, จาก <http://www.matichon.co.th/rich/>
- คู่มือการจัดการเรียนการสอน. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์,มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี.มปท.
- จรัสศรี โนมี่, วรวิมล เจริญรูป และจิตรานุช ชัยนันท์. “การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของ กลุ่ม ตะกร้าหวายบ้านท่าทรายมูลตำบลสันกลาง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย” วารสารวิชาการ รับ ใช้สังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม- ธันวาคม ๒๕๖๒): ๑๗.
- จิตพนธ์ ชุมเกต. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ทาง การ จัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอยะอำ จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐.
- ฉัตยาพร เสมอใจ และมัทนียา สมมิ. พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๕๖.
- ชลธิชา จิรศักดิ์ และคณะ. วิสาหกิจจกสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิง เครือข่าย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ,WMS Journal of Management Walailak University Vol.8 No.3 (Jul – Sep 2019): 63.
- ดนัย จันทรฉาย. เจาะลึกการตลาดจาก A ถึง Z: แนวคิดที่ผู้จัดการทุกคนต้องรู้ซึ่ง.กรุงเทพฯ มหานคร: ดีเอ็มจี,๒๕๕๗.
- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, วารสาร มหาวิทยาลัยศิลปกร ฉบับภาษาไทย. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ ๒๕๕๙ : ๗๑.
- ตำบลเหมืองหม้อ. www.wungfon.com, ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ์ , สุชาดา เมฆพัฒน์ และ มณีวรรณ ชลีย์. “การ พัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายโดยชุมชน” วารสารธรรมศาสตร์, ปี ที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑):๑๒๕.
- แผนพัฒนาจังหวัดแพร่ (๒๕๖๑-๒๕๖๔). สำนักงานจังหวัดแพร่,กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อ พัฒนาจังหวัด, ๒๕๕๙.
- แผนแม่บทเชิงยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ ๑๖ เศรษฐกิจฐานราก, http://nsdc.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2021/02/NS-16_500-513.pdf,สืบค้นวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นส์. ๒๕๕๒.
- พคิน นนทพ่ายัพ และพุลศักดิ์ โกสิยวัฒน์. องค์ความรู้ด้านงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และภูมิปัญญา

ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์, วารสาร
ราชันศรี นทร์ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓): ๑.

พินพิสนีย์ พรหมศิริ. กลยุทธ์การตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. **ประชาชาติธุรกิจ**. ๑
 มกราคม ๒๕๕๗.

พูนลาภ ทิพาติโยธิน. **Value-Added Activities** เพิ่มลูกค้าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า, วารสาร
 Productivity World มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๘๕, (มี.ค.-เม.ย
 ๒๕๕๓): ๘๗-๘๙.

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๒ เรื่องที่ ๓ เครื่องจักสาน(เครื่องจักสาน
 ภาคเหนือ), <https://saranukromthai.or.th/> วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๖.

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. **หลักการและแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: แอปไพพร พินิต
 กรู๊ป จำกัด, ๒๕๔๘.

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. **เครื่องจักสานในประเทศไทย**, กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๒.

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. **พจนานุกรมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน**, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๔๖).

วิไลดา เตชะเวช. **คุณค่าการตลาดทำหัตถกรรมสำเร็จธุรกิจยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น),
 ๒๕๓๙.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์ (ปรับปรุงใหม่)**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ หนังสือ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธีระฟิล์ม และ ไซเท็กซ์
 จำกัด, ๒๕๔๑.

เศรษฐกิจฐานราก. สถาบันพัฒนาองค์กรพัฒนาชุมชน,
https://web.codi.or.th/development_project/20201125-20029/ สืบค้นวันที่ ๓๑
 พฤษภาคม ๒๕๖๖.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒(พ.ศ.๒๕๖๐- ๒๕๖๔).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การ จัดการ
 เรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์**. ม.ป.ท, ๒๕๕๐.

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่าง ยั่งยืน:
 กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์”, วารสาร **Journal of
 MCU Peace Studies**, Vol.8 No.2 (March - April 2020): 474.

อรนุตภูฏี สุธาคำ และ ดรีชฎา สมฟอง, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิง สร้างสรรค์ที่มี

เอกลักษณ์ชุมชนกลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัด เชียงใหม่”,
วารสารวิจัยเทคโนโลยีนวัตกรรม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๒-
๓๘.

อรพิน อินวงศ์ และคณะ. กระบวนการยกระดับสินค้าและผลงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ ของศิลปิน
ในกลุ่มจังหวัดล้านนา, วารสารปัญญาปณิธาน, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน
๒๕๖๕): ๓๔๗.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาทักษิณ. ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, ๒๕๔๔.

ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย
แบบสัมภาษณ์การวิจัย
เรื่อง
การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
สถานที่ทำงาน.....โทรศัพท์.....

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์
เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๑. ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมไม้ไผ่
๒. การเรียนรู้กระบวนการในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่
๓. วิธีการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อการยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่า เช่น ด้านการออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ ด้านการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมไม้ไผ่
๔. ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการตลาด
๕. การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้
๖. ปัญหา และอุปสรรคในการทำหัตถกรรมไม้ไผ่
๗. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ
๘. แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต

แบบสนทนากลุ่ม

เรื่อง

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจ

ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
สถานที่ทำงาน.....โทรศัพท์.....

ประเด็นการสนทนา

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

๑. ปัจจัยที่เป็นเกณฑ์การออกแบบผลิตภัณฑ์ในการพิจารณาสร้างสรรค์ผลงาน
๒. องค์ประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์
๓. รูปแบบและลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ เชิงสร้างสรรค์เพื่อการยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่า และมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
๔. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ
๕. แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ในอนาคต
๖. แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่
๗. ปัญหา และอุปสรรคในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่

ชุดปฏิบัติการ

การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

คำชี้แจง

๑) หลักการชุดปฏิบัติการ

(๑) เป็นชุดปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(๒) เป็นชุดปฏิบัติการที่ให้ผู้เข้ารับการถ่ายทอดเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรงในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการ ออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผสมผสานระหว่าง ลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

(๓) เป็นชุดปฏิบัติการที่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้เรื่อง พัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนไปใช้ในการ ออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผสมผสานระหว่าง ลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในชุมชน

๒) ผลการส่งเสริมการเรียนรู้ที่คาดหวัง

(๑) เพื่อเรียนรู้กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เพื่อเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์

(๒) เพื่อพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(๓) เพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชน

โครงสร้างของชุดปฏิบัติการ การประเมินผล สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และจำนวนชั่วโมง

ที่	กิจกรรม	เนื้อหา	รายละเอียดกิจกรรม	การประเมินผล	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
๑	ความรู้เรื่อง หัตถกรรมไม้ไผ่	- ความรู้ในเรื่องของ หัตถกรรมไม้ไผ่ - รูปแบบของผลิตภัณฑ์ - แนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	บรรยายโดยวิทยากร	การถามตอบ	เอกสาร ประกอบการ บรรยาย	๔

๒	งานออกแบบ ผลิตภัณฑ์	ออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่	การสาธิตและลงมือ ฝึกปฏิบัติในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยนำความรู้ ทางด้านศิลปะ วิชา ชีวิตของชุมชนมา ประยุกต์เพื่อ ออกแบบลวดลาย ผลิตภัณฑ์	การประเมิน จากชิ้นงาน	ตัวอย่างงาน ศิลปะ	๔
๓	สร้างผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่	ถ่ายทอดผลงานการ พัฒนาระดับการผลิต และเพิ่มมูลค่างาน หัตถกรรมไม้ไผ่	ปฏิบัติจริงโดยกำหนด ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ให้ กลุ่มเป้าหมายเลือก ออกแบบและปฏิบัติ เช่น ของใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อให้ ได้ผลิตภัณฑ์ที่ สามารถนำมาใช้ ประโยชน์และ ตอบสนองความ ต้องการของตลาด	การประเมิน จากชิ้นงาน	ต้นแบบของ ผลิตภัณฑ์	๘
๔	การคัดเลือกผลงาน	การคัดเลือกผลงานที่มี ความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม	คัดเลือกผลงานที่มี ความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การ ยกระดับรายได้สู่ เศรษฐกิจชุมชนโดย ปราชญ์ท้องถิ่น และ ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ	การประเมิน ผลิตภัณฑ์ที่มี การ สร้างสรรค์ ผลงานศิลปะ รูปแบบ ผลงาน การ นำใช้ ประโยชน์ ความทันสมัย		๒

				ความละเอียด ความประณีต ความสวยงาม		
๕	การติดตาม ประเมินผล	การติดตามประเมินผล การส่งเสริมการพัฒนา และยกระดับการผลิต และเพิ่มมูลค่างาน หัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจ ชุมชน	ติดตามประเมินผล การส่งเสริมการ พัฒนาและยกระดับ การผลิตและเพิ่ม มูลค่างานหัตถกรรม สร้างสรรค์เพื่อเสริม เศรษฐกิจชุมชน	- การสังเกต การเรียนรู้ และการเข้าร่วมกิจกรรม - ประเมิน ความรู้ก่อน การถ่ายทอด และหลังการ ถ่ายทอด เกี่ยวกับการ พัฒนาและ ยกระดับการ ผลิตและเพิ่ม มูลค่างาน หัตถกรรม สร้างสรรค์ เพื่อเสริม เศรษฐกิจ ชุมชน		๒
	รวม					๒๐

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์
การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บ้านเลขที่	หมายเหตุ
๑	นางนวลละอ อุตระเสน	๒๐๔ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ประธานกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่
๒	นางคำเมียด อุตระพงษ์	๓๙ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ปราชญ์ท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสาน
๓	นางนิตยา วงศ์บิดา	๑๑๒/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ปราชญ์ท้องถิ่น
๔	นายเอกชัย วงศ์บิดา	๑๑๒/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓/สมาชิกกลุ่มหัตถกรรม
๕	นายสามารถ ถิ่นสบาย	๘๓ หมู่ ๗ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บ้านเลขที่	หมายเหตุ
๑	นางนวลละอ อุตระเสน	๒๐๔ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ประธานกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่
๒	นายเอกชัย วงศ์บิดา	๑๑๒/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓/สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่
๓	นางคำเมียด อุตระพงษ์	๓๙ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ปราชญ์ท้องถิ่น
๔	นางนิตยา วงศ์บิดา	๑๑๒/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้ประกอบการจักสานไม้ไผ่/ปราชญ์ท้องถิ่น
๕	นายนราภัก วงศ์ทะนะ	๔๔ หมู่ ๔ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ
๖	นางสาวโสมพัฒน์ แทนวงษ์	๑๓๔ หมู่ ๘ ตำบลเหมืองหม้อ	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ
๗	นางอรทัย บุตรเสน	๑๒๗ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ผู้รู้ด้านการออกแบบหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่
๘	นางลาวัลย์ พันธิ์เสดา	๑๗ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่
๙	นางดุชนิ อินธิ	๑๐๒ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ตัวแทนผู้บริโภค
๑๐	นางอมรรัตน์ คำน้ำปาด	๒๐ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ตัวแทนจำหน่าย

รายชื่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติการ
การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บ้านเลขที่	หมายเหตุ
๑	นางนิตยา วงศ์บิดา	๑๑๒/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ปราชญ์ท้องถิ่น
๒	นางคำเม็ต อุตพงษ์	๓๙ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	ปราชญ์ท้องถิ่น
๓	นางสุจิตรา กวาวสนั่น	๘๘ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๔	นางสร้อย อินแสน	๑๐๙ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๕	นางอำพร มานพทวี	๑๐๔ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๖	นางพานิ อุ่นสืบ	๘ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๗	นางสาวสุทัศน์ ผาสุก	๒๐๗ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๘	นางลาวลย์ พันธิ์โสดา	๑๗ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๙	นางธนัญญ์ หม้อกรอง	๑๐๓/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๐	นางสาวมลฤดี เวียนแก้ว	๓๐ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๑	นางสาวหัสยา ท้าวคำ	๙๓ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๒	นางชลากร ศศิวงศา	๔๐/๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๓	นางสาวสังเวียน เหมืองจา	๔๖ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๔	นางอรทัย บุตรเสน	๑๒๗ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๕	นางอมรรัตน์ คำน้ำปาด	๒๐ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๖	นางนวลละออ บุตรเสน	๒๐๔ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	
๑๗	นางธีระวรรณ ไพสาร	๙๑ หมู่ ๓ ตำบลเหมืองหม้อ	

ภาคผนวก ข หนังสือที่เกี่ยวข้อง

ที่ อว ๘๐๘๓.๔.๓/๐๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๕๖๔-๖๕๘๕ โทรสาร ต่อ ๕๐๘

www.Mcuphraise.com E-mail : mcuphraise111@gmail.com

๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์งานวิจัย “การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่”

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นการสัมภาษณ์

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้อนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่” ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง ชุมชนวัฒนธรรมวิถีพุทธ : การพัฒนาและยกระดับศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก จังหวัดแพร่” ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๙/๒๕๖๖

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลเพื่อประกอบการวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์ ในวันอาทิตย์ที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ศาลาชุมชนบ้านเหมืองหม้อ หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณที่เอื้อเฟื้อข้อมูลมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรอนงค์ ววงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ที่ อว ๘๐๘๓.๔.๓/๐๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๕๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ โทรสาร ต่อ ๕๐๘

www.Mcuphraise.com E-mail : mcuphraise111@gmail.com

๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเรียนเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม “Focus Group” เพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นการสนทนา

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้อนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่” ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง ชุมชนวัฒนธรรมวิถีพุทธ : การพัฒนาและยกระดับศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก จังหวัดแพร่” ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๙/๒๕๖๖

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลโดยกระบวนการสนทนากลุ่ม “Focus Group” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ ในวันอาทิตย์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ศาลาชุมชนบ้านเหมืองหม้อ หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณที่เอื้อเฟื้อข้อมูลมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรอนงค์ ววงค์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ที่ อว ๘๐๘๓.๔.๓/๐๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ โทรสาร ต่อ ๕๐๘

www.Mcuphraise.com E-mail : mcuphraise111@gmail.com

๒ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเรียนเชิญเข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนายกระดับการผลิตฯเพื่อการวิจัย

เรียน

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้อนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาและยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจังหวัดแพร่” ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง ชุมชนวัฒนธรรมวิถีพุทธ : การพัฒนาและยกระดับศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก จังหวัดแพร่” ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๙/๒๕๖๖

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลโดยกระบวนการพัฒนายกระดับการผลิตฯ เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ ในวันอาทิตย์ที่ ๙ มิถุนาคม ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ศาลาชุมชนบ้านเหมืองหม้อ หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณที่เอื้อเฟื้อข้อมูลมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรอนงค์ ววงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

กำหนดการกิจกรรม
พัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้าง
เศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก บ้านเหมืองหม้อ
ณ ศาลาเอนกประสงค์ บ้านเหมืองหม้อ
วันศุกร์ ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๖

วันศุกร์ ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๖

เวลา ๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ น.	- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงทะเบียน
เวลา ๐๙.๐๐-๐๙.๓๐ น.	- เปิดโครงการจัดกิจกรรมพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก โดยคุณเอกชัย วงศ์บิดา ผู้ใหญ่บ้าน
	- ผศ.ชลธิชา จิรภักพงค์ ผอ.แผนโครงการวิจัยชี้แจงแผนงานวิจัย
	- ผศ.ดร.อรอนงค์ วุวงศ์ ชี้แจงการจัดกิจกรรมการพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากบ้านเหมืองหม้อ
เวลา ๐๙.๓๐-๑๐.๐๐ น.	- คุณคำเม็ค อุตระพงษ์ วิทยากร ชี้แจงการยกระดับผลิตภัณฑ์สู่การปฏิบัติ
	- พักรับประทานอาหารว่าง
เวลา ๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ น.	- ปฏิบัติการยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่
เวลา ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	- ปฏิบัติการยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่(ต่อ)
	- พักรับประทานอาหารว่าง
	- คัดเลือกผลิตภัณฑ์
เวลา ๑๖.๓๐ น.	- ปิดกิจกรรม ถ่ายรูปพร้อมกัน

หมายเหตุ : กิจกรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 5 ตุลาคม 2566

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ...๐๙.๓๙.๐๖๐ นวต กุศล

ข้าพเจ้า นางนิตยา กุศล มีตา ตำแหน่ง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน เทศบาลเมือง

ที่อยู่ 112/1 ซ. 3 ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.นคร

โทรศัพท์ ๐๙๘ - 4012921 โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มมูลค่างานศิลปกรรมสร้างสรรค์

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนฐานความรู้จังหวัดนคร

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ...๐๙.๓๙.๐๖๐ นวต กุศล ...

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑๖/๑๐/๖๖ จนถึง ๑๖/๑๐/๖๗ ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

นำไปใช้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มมูลค่างานศิลปกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนฐานความรู้จังหวัดนคร

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นาง นิตยา กุศล มีตา)

ตำแหน่ง ...๐๙.๓๙.๐๖๐ นวต กุศล มีตา

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 9 ตุลาคม 2566

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผศ.ดร.อรอนงค์ ทาวด์

ข้าพเจ้า ผอ.อมรรัตน์ ดำเนินหา ตำแหน่ง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน

ที่อยู่ 111/1 ม.5 ต.ท่าเรือ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

โทรศัพท์ 081-951 7932 โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

การพัฒนากระบวนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร.อรอนงค์ ทาวด์ และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ตุลาคม 66 จนถึง ตุลาคม 67 ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ครูไม่ได้รับค่าตอบแทนในการดำเนินการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์

แบบพัฒนาครูแบบการสอนต่อไป

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ (ผอ.อมรรัตน์ ดำเนินหา)

ตำแหน่ง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ค ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ตารางแสดงผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นับ	รวม	หน่วย นับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
๑. องค์ความรู้ใหม่	องค์ความรู้การยกระดับการผลิต และการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่	๑	๑	เรื่อง	ชุมชนบ้านเหมืองหม้อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานในชุมชนให้เข้มแข็งและเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน	ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ฐานข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้การยกระดับการผลิตและการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก
๒. ต้นแบบผลิตภัณฑ์	พัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากจังหวัดแพร่	๑	๑	ต้นแบบ	ชุมชนเหมืองหม้อได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากกลไกการออกแบบตลาดภายใต้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและจังหวัด เพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานราก และนำมาพัฒนาระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมไม้ไผ่ของชุมชนบ้านเหมืองหม้อ	ชุมชนบ้านเหมืองหม้อสามารถจัดพัฒนาผลิตภัณฑ์การจักสานได้อย่างยั่งยืนทำให้เกิดเพื่อเสริมเศรษฐกิจชุมชนบนฐานรากให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน
๓. กำลังคนหรือหน่วยงานที่ได้รับการพัฒนาทักษะ		๑๕	๑๕	คน	พัฒนาศักยภาพในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพและเป็นชุมชนนวัตกรรมเนื่องจากการนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ของตนเองตนเองได้มากขึ้นส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชน	ชุมชนบ้านเหมืองหม้อได้รับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่เพื่อสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ สร้างอาชีพและสร้างรายได้ก่อให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

- ๑) ชื่อ (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ ววงค์
(ภาษาอังกฤษ) Assistant Professor Dr.Onanong Woowong
- ๒) รหัสประจำตัวผู้วิจัย [REDACTED]
- ๓) ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

- ๑) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาบัญชีทั่วไป จากโรงเรียนศรีธนาพานิชยการเชียงใหม่
- ๒) ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) เอกการจัดการทั่วไป สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
- ๓.) ศีษศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) เอกหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ๔) Ph.D. Psychology มหาวิทยาลัยมธ

๕. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสาร

- ๑) หนังสือ “วันไหว้ครู” รวบรวมและเรียบเรียงโดย นางฉวีวรรณ สุวรรณภา และนางสาวอรอนงค์ ววงค์ พิมพ์ที่เมืองแพร่การพิมพ์ จำนวน ๗๐๐ เล่ม ๒๔ หน้า
- ๒) บทความเชิงวิชาการ เรื่อง “ท่องเที่ยวแดนใจใจ” ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาฯ วิทยาเขตแพร่ ISBN ๑๖๘๕-๕๑๔๐ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๖ ประจำเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม ๒๕๔๕ หน้า ๓๒-๕๒
- ๓) คู่มือ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน. รวบรวมและเรียบเรียงโดยพระมหาสิมรัตน์ สิริธมโม และคณะ. ห้างหุ้นส่วนเมืองแพร่การพิมพ์. ๒๕๔๖.
- ๔) บทความเชิงวิชาการ เรื่อง “ท่องเที่ยวสาธารณประชาชนจีน” ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาฯ วิทยาเขตแพร่ ISBN ๑๖๘๕-๕๑๔๐ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๙ ประจำเดือน มีนาคม-สิงหาคม ๒๕๔๗. หน้า ๓๗-๔๙.
- ๕) บทความวิชาการ เรื่อง “ตะวันฉายแห่งความสำเร็จ” ตีพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์พระมนัสชัย พลเยี่ยม. ๒๕๕๗
- ๖) เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ ออรอนงค์ ววงค์ และฉวีวรรณ สุวรรณภา. (๒๕๕๘). “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดแพร่”. สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Journal of Graduate Volunteer Centre. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๑๗- ๓๘. (TCI กลุ่มที่ ๑)

๗) เอกสารประกอบการสอน วิชาเทคนิคการศึกษาระดับอุดมศึกษา โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘, ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๓๖๔-๙๙๓-๖ (เขียนร่วม)

๘) เอกสารประกอบการสอน วิชา การบริหารจัดการในชั้นเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๕๘

๙) หนังสือ วัฒนธรรมศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙, ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๒๕๘-๗

๑๐) ฉวีวรรณ สุวรรณภา ,อรอนงค์ วุวงศ์ ,เสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล, “อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ” วารสาร สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑ (TCI กลุ่มที่ ๑)

๑๑) ฉวีวรรณ สุวรรณภา ,อรอนงค์ วุวงศ์ ,เสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล, “อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ” วารสาร สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑ (TCI กลุ่มที่ ๑)

๑๒) นายอภิชา สุขจีน,ดร.อรอนงค์ วุวงศ์,พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ,พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ “การส่งเสริมและการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุในจังหวัดแพร่” วารสารบัณฑิตปริทัศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒ (TCI๒)

๑๓) พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม ศรีทา,ดร.อรอนงค์ วุวงศ์,ดร.ธาดา เจริญกุล,นางสาวมณฑลพิการ พากเพียร “วิสาหกิจชุมชนเมืองแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่าย เพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืน” วารสารDhammathas Academic Journal,Vol. 19 No. 1 (January - March 2019)(TCI กลุ่ม ๒)

๑๔) พระครูปลัดพรหมเรศ โชติวิโร,ผศ.ดร.,ดร.อรอนงค์ วุวงศ์,นายเกรียงศักดิ์ พองคำ “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา” Journal of Buddhist Education and Research : JBER ปีที่ 6 ฉบับที่1 มกราคม – มิถุนายน 2563 [150] Vol. 6 No. 1 January - June 2020 (TCI ๒)

๑๕) ชลธิชา จิรภัคพงศ์ พระครูปริยัติวรกร อรอนงค์ วุวงศ์ เกรียงศักดิ์ พองคำ และพระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ่านฝีมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา, วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๔) หน้า ๓๐๕-๓๑๘..

๑๖)ชลธิชา จิรภัคพงศ์ พระครูปริยัติวรกร อรอนงค์ วุวงศ์ เกรียงศักดิ์ พองคำ และพระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ่านฝีมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในล้านนา วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔) :๑๙๘-๒๑๑. (TCI กลุ่ม๒)

๑๓) อรอนงค์ วุวงศ์ ฉวีวรรณ สุวรรณภา นวัชรโรจน์ อินเต็ม เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ
การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชน
สัมมาชีพในจังหวัดแพร่,วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖): ๙๑-๑๐๔.

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ : ระบุสถานภาพในการทำ
วิจัยว่า เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมในแต่ละเรื่อง

๑) งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย

เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการให้การศึกษาแก่ชุมชนในจังหวัดแพร่” ๒๕๔๔

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง “ประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” ๒๕๔๖

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย” ๒๕๔๗

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง “ประเมินผลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของนิสิตมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” ๒๕๔๗

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง “ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนะ
ของผู้นำชุมชนในจังหวัดแพร่” ๒๕๔๘

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการวิจัย

เรื่อง “ศึกษาสภาพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยบ้านดง
ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” ๒๕๔๙

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง “ ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” ๒๕๔๗

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง “ ศึกษาสภาพปัญหานำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการ
เรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จังหวัดแพร่” ๒๕๔๘

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง “ สถานการณ์และมาตรการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดแพร่” ๒๕๔๙

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ ๒๕๕๐

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ ๒๕๕๑

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพการใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ๒๕๕๓

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ๒๕๕๔

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๕๕

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง ประเมินความพึงพอใจการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปี ๒๕๕๕

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง พัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตชั้นปีที่ ๔ คณะครุศาสตร์ โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบ GI (Group Investigation) ปี ๒๕๕๖

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง ประเมินความพึงพอใจการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปี ๒๕๕๖

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาการไม่ส่งงานของนิสิตรายวิชา การบริหาร

จัดการชั้นเรียน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ ๒๕๕๗

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง ประเมินความพึงพอใจการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปี ๒๕๕๗
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง การบูรณาการการเรียนการสอนรายวิชาเทคนิคการศึกษาระดับอุดมศึกษา
โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ประจำปี ๒๕๕๘
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง การมีส่วนร่วมการเรียนการสอนพิเศษของนิสิตรายวิชาเทคนิคการศึกษาระดับ
อุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ ประจำปี ๒๕๕๙
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง ชุดโครงการ บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา
ประจำปี ๒๕๖๐
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
และจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ ประจำปี ๒๕๖๐
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง ชุดโครงการวิสาหกิจชุมชนเมืองแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเชิง
เครือข่ายเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืน ประจำปี ๒๕๖๐
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง ประเมินคุณภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระหว่างเรียนของนิสิตชั้นปีที่
๔ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตแพร่ ๒๕๖๓

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่ม
จังหวัดลำนา ๒๕๖๔
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้วิจัย

เรื่อง การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน
ของชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

๒. ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ ผศ.นวัชรโรจน์ อินเต็ม

Asst.Prof. Nawatrose Intem

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

- ผู้อำนวยการส่วนสนับสนุนวิชาการ
- อาจารย์ประจำ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๓. ประวัติการศึกษา

- ป.ธ. ๖
- พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร

๔. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- (๑) ชื่อเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดแพร่” พ.ศ.๒๕๕๙

สถานภาพ ผู้ร่วมวิจัย

- (๒) ชื่อเรื่อง “กระบวนการสร้างและการใช้องค์ความรู้ของปราชญ์ท้องถิ่นจังหวัดแพร่” พ.ศ. ๒๕๕๘

สถานภาพ หัวหน้าโครงการ

- (๓) ชื่อเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาการเล่นการพนันของชุมชนในจังหวัดแพร่” พ.ศ.๒๕๕๕

สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

- (๔) ชื่อเรื่อง “บรรยากาศที่มีผลต่อการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดแพร่” พ.ศ.๒๕๕๔

สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

- (๕) ชื่อเรื่อง “ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ.๒๕๔๘

สถานภาพ หัวหน้าโครงการ

- (๖) ชื่อเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด

แพร่ต่อพฤติกรรมการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนิสิต มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ. ๒๕๕๖
สถานภาพ ผู้ร่วมวิจัย

๓. ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ พระครูปริยัติวารากร,ผศ.ดร.
Phrakru Phariyathvarakron, Assistant Professor Dr.

๒. เลขรหัสประจำตัวนักวิจัย -

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำ สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔.ประวัติการศึกษา

- น.ธ.เอก, ป.ธ. ๔
- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) วิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยนเรศวร
- Philosophy of Doctor (Ph.D.) Psychology
Magadh University, India

๕. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา

- พระมหาสิริรัตน์ สิริธมโม, หลักโภชนาการในพระพุทธศาสนา, (แพร่ : เลิศ
ไพศาลการพิมพ์, ๒๕๖๐).

๖.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑) ชื่อเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่” พ.ศ. ๒๕๕๘
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

๒) ชื่อเรื่อง “พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในจังหวัดแพร่”
พ.ศ. ๒๕๕๓

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

๓) ชื่อเรื่อง “การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ห้องสมุดเทคโนโลยี
สารสนเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่” พ.ศ. ๒๕๕๕

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

- ๔) ชื่อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้
สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบน” พ.ศ.
๒๕๖๑

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

- ๕) ชื่อเรื่อง “การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม เพื่อสร้างสุขภาพ
ของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน” พ.ศ. ๒๕๖๒

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

- ๖) ชื่อเรื่อง “การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม เพื่อสร้าง
สุขภาพของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน” พ.ศ. ๒๕๖๒

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

- ๗) ชื่อเรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของ
เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา” พ.ศ. ๒๕๖๓

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

- ๘) ชื่อเรื่อง “การจัดการองค์ความรู้การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพด้านโรค
ไม่ติดต่อเรื้อรังของพระสงฆ์ แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายใน
ภาคเหนือ” พ.ศ. ๒๕๖๓

สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

- ๙) ชื่อเรื่อง “การส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคนในครอบครัวด้วย
การรักษาอุโบสถศีลของชุมชนชาวพุทธในเขตจังหวัดแพร่” พ.ศ.
๒๕๖๔

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการวิจัย

๗) บทความวิชาการ/บทความวิจัย

- ๑) ชลธิชา จิรภาคพงศ์, พระครูปริยัติวรกร, พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ, เกรียงศักดิ์
ฟองคำ และอรอนงค์ วุวงศ์. “การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิง
สร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในล้านนา”. วารสารมหาจุฬ
นาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
นครศรีธรรมราช ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔) : ๑๙๘ -๒๑๑.
(TCI กลุ่มที่ ๒)

- ๒) ชลธิชา จิรภาคพงศ์, พระครูปริยัติวรกร, พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ,

เกรียงศักดิ์ พองคำ และอรอนงค์ วุวงศ์. “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ่านมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด ล้านนา”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๓๐๕ – ๓๑๘. (TCI กลุ่มที่ ๑)

๔. ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมจิต ขอนวงศ์

Assistant Professor, Dr. Somjit Konwong

๒. เลขรหัสประจำตัวนักวิจัย -

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

- ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชา การจัดการทั่วไป สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ (พ.ศ. ๒๕๓๘)
- ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชา หลักสูตรและการการสอน มหาวิทยาลัยรามคำแหง (พ.ศ. ๒๕๔๓)
- Philosophy of Doctor (Ph.D.) Political Science Magadha University, India (พ.ศ. ๒๕๕๔)

๕. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา

- เอกสารประกอบการสอน วิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ , มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ , ๒๕๕๙
- เอกสารประกอบการสอน วิชา การเมืองการปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นไทย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ , ๒๕๖๐
- เอกสารประกอบการสอน วิชา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา , มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ , ๒๕๕๖
- งานเรียบเรียง “การจัดการเรียนรู้” โรงพิมพ์นวสาส์นการพิมพ์ , ๒๕๕๕, ISBN 978-616-300-086-6

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- ๑) ชื่อเรื่อง “สืบชะตาล้านนา:แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” พ.ศ. ๒๕๕๗
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย
- ๒) ชื่อเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม” พ.ศ. ๒๕๖๐
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย
- ๓) ชื่อเรื่อง “วิสาหกิจผ้าทอจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” พ.ศ. ๒๕๖๐
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- ๔) ชื่อเรื่อง “การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่” พ.ศ. ๒๕๖๑
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- ๕) ชื่อเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนของการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” พ.ศ. ๒๕๖๑
สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย
- ๖) ชื่อเรื่อง “แนวทางการบริหารนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” พ.ศ. ๒๕๖๒
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- ๗) ชื่อเรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา” พ.ศ. ๒๕๖๓
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- ๘) ชื่อเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนานโยบายสาธารณะ องค์การบริหารส่วนตำบลตำหนักธรรม อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่” พ.ศ. ๒๕๖๔
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

๗. บทความวิชาการ/บทความวิจัย

- ๑) สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “การบริหารโดยใช้องค์กรเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมคิดร่วมทำใน การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลแม่หลาย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ “ศาสตร์พระราชากับการสร้างสังคมอุดมปัญญาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐”, (วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑): ๑๖๔-๑๗๒.

- ๒) สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ “ศาสตร์พระราชากับการสร้างสังคมอุดมปัญญาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐”**, (วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑): ๑๕๕-๑๖๓.
- ๓) ผศ. ดร.สมจิต ขอนวงศ์ (ผู้วิจัยร่วม), “บทบาทเชื่อมโยงภูมิภาคครูบาบุญชุ่ม”, **รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ นครน่าน : นครพระพุทธศาสนา มรดกธรรมสู่มรดกโลก**, (วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒): ๘๔๑-๘๔๙.
- ๔) ผศ. ดร.สมจิต ขอนวงศ์ (ผู้ร่วมวิจัย), “รูปแบบการจัดการเชิงเครือข่ายวิสาหกิจผ้าทอในจังหวัดแพร่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓): ๑๔๒-๑๕๓.
- ๕) ผศ. ดร.สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔): ๒๘-๔๔.
- ๖) ผศ. ดร.สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่”, **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๔): ๘๓๐-๘๔๒.